

**ОБЩИНСКА СТРАТЕГИЯ
ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА
ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЩИНА РАЗГРАД
(2023 г. – 2024 г.)**

Приета от Общински съвет - Разград с Решение № 72
по Протокол № 7 от 26.03.2024 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

		Стр.
I.	ВЪВЕДЕНИЕ	4
1.	Общ контекст и предпоставки за разработване на Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград (2023 г. – 2024 г.)	4
2.	Нормативни основания за разработване на Стратегията.	4
3.	Цел и обхват на документа. Основни принципи, залегнали в Закона за предучилищното и училищното образование	5
4.	Методика и участници в процеса на разработване на стратегическия документ.	6
5.	Връзка с други стратегически документи на национално, регионално и местно ниво.	7
6.	Използвани съкращения.	8
II.	АНАЛИТИЧНА ЧАСТ - АНАЛИЗ НА НАСТОЯЩАТА СИТУАЦИЯ И ПОТРЕБНОСТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ ПОДКРЕПАТА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЩИНА РАЗГРАД	9
1.	Цел и обхват на анализа.	9
2.	Община Разград – обща характеристика.	9
3.	Демографска картина и тенденции.	10
4.	Обща картина на образователната система в община Разград. Общинска мрежа от детски градини, училища и центрове за подкрепа за личностно развитие за периода 2021/2022 г. – 2022/2023 г., деца и ученици със специални образователни потребности и с хронични заболявания, в риск от социално изключване и с изявени дарби, тенденции в образователната система.	11
4.1.	Общинска образователна инфраструктура. Брой групи, паралелки, деца, ученици, педагогически и непедагогически персонал по видове образователни институции	11
4.2.	Деца и ученици.	15
4.2.1.	Деца и ученици със специални образователни потребности (СОП) и с хронични заболявания.	15
4.2.2.	Деца и ученици в риск от социално изключване.	18
4.2.3.	Деца и ученици с изявени дарби.	23
5.	Състояние и предизвикателства пред общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	24
5.1.	Дейности на образователните институции и общинска администрация в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	25
5.2.	Дейности за допълнителна подкрепа на деца със СОП от община Разград, осъществени от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Разград. Развитие на социалните услуги за деца и ученици с увреждания – Дневни центрове за деца с увреждания, Центрове за социална интеграция и рехабилитация и др.	41
5.3.	Дейности на Центрове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	50
5.4.	Дейности на неправителствени организации, читалища и спортни клубове в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	55

III.	SWOT АНАЛИЗ. СИЛНИ И СЛАБИ СТРАНИ. ВЪЗМОЖНОСТИ И ЗАПЛАХИ.	64
IV.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ ОТ АНАЛИТИЧНАТА ЧАСТ	66
V.	СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ	67
1.	Обща цел, принципи.	67
2.	Приоритети, специфични цели, мерки:	67
2.1.	Приоритет 1: Подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности и с хронични заболявания.	67
2.2.	Приоритет 2: Подкрепа за личностно развитие на деца и ученици от уязвими общности и деца в риск.	68
2.3.	Приоритет 3: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с изяви дарби.	68
2.4.	Приоритет 4: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата и детските градини.	69
2.5.	Приоритет 5: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците извън училищата и детските градини.	70
2.6.	Приоритет 6: Развитие на човешките ресурси в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	71
VI.	СИСТЕМА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЩИНА РАЗГРАД	71
1.	Мониторинг и оценка на Стратегията.	71
2.	Критерии за оценка.	72
3.	Индикатори за наблюдение на реализацията на Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград.	72
3.1.	Качествени индикатори.	72
3.2.	Количествени индикатори.	72
VII.	ФИНАНСОВИ И МАТЕРИАЛНИ РЕСУРСИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА	75
VIII.	КОМУНИКАЦИОННА ПРОГРАМА	76
IX.	ЗАКЛЮЧЕНИЕ	77

I. ВЪВЕДЕНИЕ

1. Общ контекст и предпоставки за разработване на Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград (2023 г. – 2024 г.).

Подкрепата за личностно развитие на децата и учениците, която институциите в системата на предучилищното и училищното образование осигуряват, е неразделна част от самостоятелно разработени и прилагани цялостни политики, чиито основни принципи са:

- изграждане на позитивен организационен климат, което изисква създаване на условия за сътрудничество, ефективна комуникация и отношения на загриженост между всички участници в процеса на образование;

- утвърждаване на позитивна дисциплина, основана на мерки и подходи, гарантиращи изслушване на детето и ученика, осъзнаване на причините за проблемното му поведение и предоставяне на възможност за усвояване на добри поведенчески модели спрямо себе си и останалите, превенция на обучителните трудности и ранното оценяване на риска от тях;

- развитие на училищната общност;

Съгласно чл. 176 на Закона за предучилищното и училищно образование (ЗПУО), подкрепата за личностно развитие се осигурява на всички деца и ученици и цели да осигури:

- съответствие с индивидуалните им потребности;

- подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им;

- осъществяване на подкрепата за детето и ученика най-близко до мястото, където живее и учи.

В съответствие с постановката на чл. 174, ал. 1 от ЗПУО, осигуряването на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците от институциите в системата на образованието трябва да се осъществява съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги.

Важно условие за постигането на целите, принципите и приоритетите е разгръщане потенциала на всички участници в процеса - деца, ученици, родители, институции, гражданско общество. Взаимодействието на институциите, ефективните канали за комуникация с родители и граждани са основен фактор за осъществяването на целите на образованието за подготовката на изградени, самостоятелни, конкурентоспособни личности, чрез развиване на компетентности, необходими на децата и учениците в съвременното общество.

Чл. 177, ал. 1 от ЗПУО и чл. 4, ал. 1 от *Наредбата за приобщаващото образование* определят два вида подкрепа за личностно развитие – обща и допълнителна.

Редът за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа се урежда с *Наредбата за приобщаващото образование*.

Подкрепата за личностно развитие на децата и учениците (обща и допълнителна), се осъществява в детските градини, училищата, центровете за подкрепа за личностно развитие и специализираните обслужващи звена, а в случаите по чл. 111, ал. 1, т. 1 от ЗПУО – в домашни или болнични условия.

2. Нормативни основания за разработване на Стратегията.

Във връзка с чл. 196, ал. 3 на Закона за предучилищно и училищно образование Община Разград е разработила Анализ на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, приет с Решение № 635 по Протокол № 45 от проведено на 28.03.2023 г. заседание на Общински съвет – Разград.

В изпълнение на разпоредбата на чл. 197, ал. 1 и ал. 2 от Закона за предучилищното и училищното образование и чл. 5 от *Наредбата за приобщаващото образование* (приета с ПМС № 232 от 20.10.2017 г.) и въз основа на Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград 2023-2024 г., (съгласувана от Областен съвет за развитие на област Разград с протокол от неписъствено заседание от 19.01.2024 г. и утвърдена със Заповед № РД-20-4/24.01.2024 г. на Областния управител на област Разград), е разработена Общинска стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград за двугодишен период (2023 г. – 2024 г.) и се приема от общинския съвет.

3. Цел и обхват на документа. Основни принципи, залегнали в Закона за предучилищното и училищното образование

Целта на разработването на настоящата Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград е да се направи анализ на настоящата ситуация и да се идентифицират потребностите от обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, да се направят изводи как настоящите практики може да бъдат подобрени, да се поставят цели, да се изведат приоритети и да се планират мерки и дейности, за да бъде осигурена обща и допълнителна подкрепа за личностното развитие на всяко дете и ученик в община Разград, съобразно неговите потребности, като се посочат отговорните страни в този процес, източниците за финансиране и начините за мониторинг и контрол на изпълнението ѝ.

Стратегията продължава и надгражда постигнатото със стратегията от предходния период и има за цел да създаде устойчив и ефективен модел на общинската политика за приобщаващо образование и подкрепа за личностното развитие на децата и учениците, в съответствие с индивидуалните им образователни потребности, които са многообразни и динамични.

Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград е краткосрочен стратегически документ, в който са планирани мерки и дейности за периода 2023 – 2024 г. Тя включва и описание на предизвикателствата, направени въз основа на изводите от анализа, стратегическите и оперативни цели, необходимите мерки и дейности в областта на подкрепата за реализиране на поставените цели.

Според Закона за предучилищното и училищното образование, образованието като процес на обучение, възпитание и социализация е национален приоритет и се развива в съответствие със **следните принципи**:

1. Единна държавна образователна политика за осигуряване правото на предучилищно и училищно образование;
2. Ориентираност към интереса и към мотивацията на детето и на ученика, към възрастовите и социалните промени в живота му, както и към способността му да прилага усвоените компетентности на практика;
3. Равен достъп до качествено образование и приобщаване на всяко дете и на всеки ученик;
4. Равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование;
5. Запазване и развитие на българската образователна традиция;
6. Хуманизъм и толерантност;
7. Съхраняване на културното многообразие и приобщаване чрез българския език;
8. Иновативност и ефективност в педагогическите практики и в организацията на образователния процес въз основа на научна обосновааност и прогнозиране на резултатите от иновациите;
9. Прозрачност на управлението и предвидимост на развитието на предучилищното и училищното образование;
10. Автономия за провеждане на образователни политики, самоуправление и децентрализация;
11. Ангажираност на държавата, общините и юридическите лица с нестопанска цел, работодателите, родителите и други заинтересовани страни и диалог между тях по въпросите на образованието.

Законът за предучилищното и училищното образование внася ново качество в нашето образование, като регламентира приобщаващото образование като неизменна част от правото на образование.

Приобщаващото образование е процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик и на разнообразието от потребности на всички деца и ученици чрез активиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможност за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността.

Приобщаващото образование се реализира в съответствие със следните принципи:

1. Гарантиране на правото на всяко дете и ученик на достъп до детска градина или училище най-близо до неговото местоживееие и на правото му на качествено образование;

2. Гарантиране на достъпа на всяко дете или ученик до подкрепа за личностно развитие в зависимост от неговите индивидуални потребности и с оглед възможността за възникване на затруднения в процеса на ученето и приобщаването и на необходимостта от подходяща подкрепа;
3. Прилагане на диференцирани педагогически подходи, ориентирани към интересите и стимулиращи мотивацията на детето и на ученика, съобразени с възрастовите и социалните промени в живота му и адаптирани към способността му да прилага усвоените компетентности на практика;
4. Приемане и зачитане уникалността на всяко дете и ученик – индивидуалните потребности и възможности, личностните качества, знанията, уменията и интересите, на които образователната институция трябва да отговори по подходящ начин, така че детето или ученикът да развие максимално своя потенциал;
5. Равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование, гаранции за които са създадените условия за обучение на всички деца и ученици заедно, независимо от трудностите и различията, които може да възникнат процеса на ученето и научаването и при участието им в дейността на детската градина или училището;
6. Системен подход на организация и сътрудничество на образователните институции в областта на приобщаващото образование на всички равнища на управление и екипност, използване на приобщаващи педагогически практики, създаване на сигурна и подкрепяща среда;
7. Сътрудничество между всички участници в процеса на приобщаващото образование – детската градина/училището, детето/ученика, семейството и общността;
8. Намаляване на влиянието на социалните неравенства върху ученето и върху участието на децата и учениците в дейността на детската градина или училището;
9. Нетърпимост към дискриминиращите нагласи и поведение и подготовка на децата и учениците за живот в приобщаващо общество.
10. Гъвкавост и динамичност на процеса на приобщаващото образование, съобразно потребностите на децата и учениците и в зависимост от спецификата на обществения живот.

4. Методика и участници в процеса на разработване на стратегическия документ.

В изпълнение на чл. 197 от Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО), въз основа на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците (2023 – 2024 г.), се разработва и се приема с решение на общинския съвет Общинска стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград (2023 г. – 2024 г.).

Общинската стратегия включва анализ на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград и е ориентирана към реализиране на политики и мерки, които осигуряват правото на достъп до качествено образование, удовлетворяване на образователните потребности, развитието на способностите на всяко дете и ученик и предоставят необходимата обща и допълнителна подкрепа. Включени са дейности и форми, основани на ценностите за личностното развитие и приобщаващото образование: подкрепа за личностно развитие, изграждане на позитивен организационен климат, утвърждаване на позитивна дисциплина и развитие на училищна общност. Представеният анализ включва и обобщава данни за периода 2021 – 2022 година.

Стратегията е продукт на съвместните усилия на работна група, определена със Заповед № 187/12.02.2024 г. на кмета на Община Разград, включваща представители на всички институции/организации, работещи в областта на приобщаващото образование и на други заинтересовани страни, имащи отношение към развитието на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците в община Разград.

Използваните методи за събиране на информация са:

- Документално проучване на съществуващи анализи, доклади, стратегически документи на национално, регионално и местно ниво;
- Систематизиране и обобщаване на статистически данни, регулярно събирани от общинската администрация и институции, имащи отношение към осигуряване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците;
- Събиране на допълнителна статистическа информация и данни от Националния статистически институт за рискови групи по населени места.

5. Връзка с други стратегически документи на национално, регионално и местно ниво.

Стратегията е в съответствие с заложените приоритети, цели и стандарти за подобряване на достъпа и качеството на предучилищното и училищното образование, заложен в международни и национални документи:

- Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021-2030);
- Конвенция на ООН за правата на детето (1989) и др.
- Национална програма за развитие „България 2030“;
- Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030);
- Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014-2023);

Стратегията се основава и на приоритетите, целите и стандартите, заложен в следните стратегически документи на местно ниво:

- Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград (2023-2024 г.);
- Стратегия на област Разград за равенство, приобщаване и участие на ромите;
- Стратегия за развитие на предучилищното и училищното образование в община Разград 2020 - 2024 година;
- Общинска програма за закрила на детето в община Разград (2022 – 2023 г.);
- План за младежта в област Разград 2023;
- План за интегрирано развитие на община Разград 2021 – 2027 г.;
- План за действие на община Разград в изпълнение на стратегия на област Разград за приобщаване на българските граждани от ромски произход и други граждани в уязвимо социално положение, живеещи в сходна на ромите ситуация. (2022-2023);

Освен със Закона за предучилищното и училищното образование Стратегията има връзка със следните нормативни документи:

- Закон за закрила на детето;
- Закон за здравето;
- Закон за защита от дискриминация;
- Наредба за приобщаващо образование.

6. Използвани съкращения

ГРАОН – Гражданска регистрация и административно обслужване на населението
ЗПУО – Закон за предучилищното и училищното образование
ДГ – Детска градина
ДПС – Детска педагогическа стая
ДЦДВУ – Дневен център за деца и/или възрастни с увреждания
ИКТ – Информационни и комуникационни технологии
МОН – Министерство на образованието и науката
НП – Национална програма
НСИ – Национален статистически институт
НЧ – Народно читалище
ОбКБПМН – Общинска комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните
ОбС – Общински съвет
ОБСНВ – Общински съвет по наркотични вещества
ОЗД – Отдел „Закрила на детето”
ОП – Оперативна програма
ОСР – Областен съвет за развитие
ОУ – Основно училище
ПИЦ – Превантивно-информационен център
ПУДООС – Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
РЕКИЦ – Регионален експертно-консултантски и информационен център
РЗИ – Регионална здравна инспекция
РУО – Регионално управление на образованието
РЦПППО – Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование
СНЦ – Сдружение с нестопанска цел
СОП – Специални образователни потребности
СУ – Средно училище
ЦПЛР – Център за подкрепа за личностно развитие
ЦНСТ – Център за настаняване от семеен тип
ЦСРИ – Център за социална рехабилитация и интеграция
ЦСОП - Център за специална образователна подкрепа
ЦОП – Център за обществена подкрепа
ЦПЛР - ЦРД – Център за подкрепа за личностно развитие - Център за работа с деца
ЦПЛР - ЦУТНТ – Център за подкрепа за личностно развитие - Център за ученическо, техническо и научно творчество
ЦПЛР - УСШ – Център за подкрепа за личностно развитие - Ученическа спортна школа
РЕПЛРДУСОП - Регионален екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със СОП

II. АНАЛИТИЧНА ЧАСТ - АНАЛИЗ НА НАСТОЯЩАТА СИТУАЦИЯ И ПОТРЕБНОСТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ ПОДКРЕПАТА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЩИНА РАЗГРАД.

1. Цел и обхват на анализа.

Изпълнението на Закона за предучилищното и училищно образование и Наредбата за приобщаващото образование, изготвянето на областна и общинска стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците за периода 2023 – 2024 г. създава необходимост от анализ на настоящата ситуация и на потребностите от подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в община Разград. Периодът, който обхваща анализът, е 2 години – 2021 г. и 2022 г.

Целите, които си поставя настоящият анализ, е да бъде извършен преглед и оценка на:

1. Актуалната ситуация на образователната система в община Разград;
2. Осигурената подкрепа на интелектуалното, емоционалното, духовното, нравственото и физическото развитие в съответствие с възрастта, потребностите, способностите и интересите, както и за съхраняване и утвърждаване на националната идентичност, човешките права и свободи, принципите на демокрация и отговорно гражданско поведение;
3. Осъществени дейности за насърчаване, развитие и реализация на заложбите и способностите;
4. Утвърдени училищни политики за формиране на толерантност и уважение към личността и обществото;
5. Осъществени дейности за познаване на националните, европейските и световни културни традиции и ценности.

За разработването на този Анализ за потребностите със заповед на Кмета на Община Разград е създадена работна група с представители на всички отговорни институции и заинтересовани страни - представители на Общинска администрация, РУО на МОН, гр. Разград, РЗИ, гр. Разград, Дирекция „Социално подпомагане“, гр. Разград, Регионален експертно-консултантски и информационен център „Читалища“, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование, гр. Разград, образователни институции и НПО, детски градини и училища, ЦПЛР, РЦПППО, културни институции, специализирани институции за работа с деца и ученици, доставчици на социални услуги.

Използвани са анализи, доклади и стратегически документи на национално, регионално и местно ниво, статистически бази-данни на общинска администрация и институции, имащи отношение към осигуряване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Обхват на анализа: Анализът включва актуална информация за детските градини, училищата и центровете за подкрепа на личностното развитие, функциониращи на територията на общината, както и организирани към момента дейности, подкрепящи обучението и възпитанието на децата и учениците, дейности за развитие на техните интереси и способности в областта на науките, технологиите, изкуството и спорта, ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности, педагогическа и психологическа подкрепа и др., демографски тенденции, настояща ситуация и предизвикателства пред общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие. В географско отношение обхватът на проучването покрива всички населени места на територията на община Разград.

2. Община Разград – обща характеристика.

Община Разград се намира в централната част на Североизточна България в източната част на Дунавската хълмиста равнина. През административния център на общината минават първокласният път Русе - Варна и железопътна линия, която е важна връзка между пристанището на река Дунав в гр. Русе и черноморското пристанище в гр. Варна. Общинският център - гр. Разград е разположен по протежение на река Бели Лом и по северния склон на Разградските височини.

Селищната мрежа в Община Разград включва 22 населени места, в т.ч. 1 град – гр. Разград и 21 села. Град Разград е областен и общински административен, важен икономически и културен център. Община Разград граничи с общините Кубрат, Завет, Исперих, Самуил, Лозница, Попово, Цар Калоян и Ветово. Сред съседните общини Община Разград заема първо място по население, а по територия е на второ място след Община Попово.

3. Демографска картина и тенденции

По данни на Национален регистър на населението общият брой на населението по постоянен адрес (ПА) в община Разград към **31.12.2021 г.** е 64 906 души, а по настоящ адрес (НА) е 51 815 души, от които в град Разград по ПА – 41 144 души, по НА – 33 004 души. В селата по ПА са 23 762 души, а по НА са 18 811 души. Към **31.12.2022** година населението на общината по ПА е 64 527 души, а по НА е 51 511 души. В град Разград по ПА са 40 796 души, по НА – 32 803 души. В селата по постоянен адрес – 23 731 души, а по настоящ адрес – 18 708 души.

Намаляването на адресно регистрираните по ПА и НА лица в община Разград показва активен процес на скрита и явна миграция и движение на населението в други населени места в страната и извън страната. Увеличават се гражданите с постоянен адрес в общината, които живеят в други населени места.

Данните от НСИ (Национален социологически институт) за механичното движение на населението през 2020 г. в община Разград са заселени 1 918 души, а са изселени 1 629 души или механичният прираст е 289. През 2021 г. на територията на общината са заселени 1 168 души, а са изселени 1 195 души, като механичният прираст в сравнение с 2020 г. е минус 27. (Таблица 1 и Таблица 2).

Таблица 1

МЕХАНИЧНО ДВИЖЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ПРЕЗ 2020 Г. ПО ОБЛАСТИ, ОБЩИНИ И ПОЛ

Общини и области	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Община Разград	1 918	953	965	1 629	806	823	289	147	142

Таблица 2

МЕХАНИЧНО ДВИЖЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ПРЕЗ 2021 Г. ПО ОБЛАСТИ, ОБЩИНИ И ПОЛ

Общини и области	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Община Разград	1 168	517	651	1 195	517	678	-27	0	-27

Сравнителният анализ на данните от горепосочените данни за населението на община Разград показва явна тенденция на намаляване на броя на жителите в общината. Протича процес на намаляване на хората в трудоспособна възраст, а оттам и намаляване на броя на децата, живеещи на територията на общината. Това се дължи на емиграционните и имиграционните процеси, протичащи в общината, както и на намаления естествен прираст на населението, видно от данните в Таблица 3 и Таблица 4.

Таблица 3

ЕСТЕСТВЕНО ДВИЖЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ПРЕЗ 2020 Г. ПО ОБЛАСТИ, ОБЩИНИ И ПОЛ

Общини	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	всичко	момчета	момичета	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Разград	349	183	166	950	498	452	-601	-315	-286

Таблица 4

ЕСТЕСТВЕНО ДВИЖЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ПРЕЗ 2021 Г. ПО ОБЛАСТИ, ОБЩИНИ И ПОЛ

Общини	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	всичко	момчета	момичета	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Разград	346	166	180	1 049	537	512	-703	-371	-332

Негативните демографски процеси (намаляване броя на населението, ниската раждаемост, високят отрицателен прираст и тенденция към застаряване на населението) в община Разград оказват непосредствено влияние върху образователната система. Те водят до намаляване броя на децата, учениците и учителите в образователните институции, а това, от своя страна, води до необходимостта от оптимизиране на предучилищната и училищната мрежа, за да може да се осигури равен достъп до качествено образование на всички деца и ученици от община Разград.

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

Друга тенденция, която се наблюдава в национален мащаб, в частност и в община Разград, е *застаряването на педагогическия персонал* в институциите от предучилищното и училищното образование и поэтапното пенсиониране на значителна част от учителите. Същевременно е нисък процентът на младите специалисти, които започват работа и се задържат в образователната система. Това показва необходимост от предприемане на комплексни мерки за намаляване на негативните демографски тенденции и отрицателното им влияние върху образователната система.

4. Обща картина на образователната система в община Разград. Общинска мрежа от детски градини, училища и центрове за подкрепа за личностно развитие за периода 2019/2020 – 2020/2021, деца и ученици със специални образователни потребности и с хронични заболявания, в риск от социално изключване и с изяви дарби, тенденции в образователната система.

4.1. Общинска образователна инфраструктура. Брой групи, паралелки, деца, ученици, педагогически и непедагогически персонал по видове образователни институции.

Анализът на актуалното състояние на предучилищното и училищното образование в община Разград извежда осигуряването на равен достъп до образование като основна цел на общинската образователната политика.

В обхвата на политиката на Община Разград в сферата на образованието попада осигуряването на качествена образователна инфраструктура. Последната включва институции на предучилищното обучение, общото, профилираното и професионалното образование – ясли, детски градини, различни видове училища и центрове за подкрепа за личностно развитие.

През отчетния период образователната инфраструктура на община Разград включва: **2 ясли, 20 детски градини**, които са на целодневно обучение, като 10 от тях са в гр. Разград и 10 - в селата на територията на общината; **21 училища, от които 16 са общински, а 5 са държавни училища**. От 16-те общински училища – 10 са в град Разград и 6 училища в селата. 11 са основните училища, като 5 от тях са в гр. Разград и 6 - в други населени места на общината. Средните общински училища са пет: **2 профилирани гимназии** – ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф” - с „чуждоезиков” профил и ППМГ „Акад. Н. Обрешков” - с профил „природоматематически”, **1 Спортно училище, 1 Средно училище „Христо Ботев” и 1 професионална гимназия - ПГССХВТ „Ангел Кънчев”**. През 2021 г. и 2022 г. в училищната мрежа на територията на община Разград няма закрити, открити или преобразувани образователни институции (Таблица 5).

Таблица 5: Структура на мрежата от училища и детски градини на територията на община Разград

Общ брой училища	Общински училища					Държавни училища	Общински детски градини
	11 основни	2 профилирани гимназии	1 средно училище	1 спортно училище	1 професионална гимназия	5 професионални гимназии	
21							20

През 2023 година е оптимизирана училищната мрежа на територията на община Разград. Закрито е ОУ „Кирил и Методий“, с. Киченица със Заповед № РД-14-21 от 23 юни 2022 г. на Министъра на образованието и науката, поради драстично намаления брой ученици в него. С това броят на училищата в община Разград през учебната 2023/2024 г. намалява на 20 училища, от които 15 са общински, а останалите 5 са с държавно финансиране.

Всички професионални гимназии подготвят специалисти със средно образование в областта на химическата промишленост и биотехнологиите, машиностроенето, информационните технологии, селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост, облекло и дизайн, транспорт и строителство, по икономически дисциплини.

Всички училища са на едносменен режим на обучение.

С Решение № 601 от 17.08.2022 г. на Министерски съвет шест училища са включени в *Списък на иновативните училища в Република България за учебната 2022/2023 година*: ОУ „Васил Левски“, гр. Разград, ОУ „Ив. С. Тургенев“, гр. Разград, ОУ „Н. Й. Вапцаров“, гр. Разград, ПХТБТ „Мария Кюри“, гр. Разград, НПТГ „Шандор Петъфи“, гр. Разград и ПГО „Станка Николица Спасо-Еленина“, гр. Разград в сравнение с предходната учебна 2021/2022 г., когато в същия списък са включени пет училища от

общината (с Решение № 523 от 22.07.2021 г. на Министерски съвет - ОУ „Васил Левски“, гр. Разград, ОУ „Ив. С. Тургенев“, гр. Разград, ПГХТБТ „Мария Кюри“, гр. Разград, НПТГ „Шандор Петьофи“, гр. Разград и ПГО „Станка Николица Спасо-Еленина“, гр. Разград).

През 2021 г. и 2022 г. за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата на децата и учениците от община Разград в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта се предлагат извънкласни дейности в три центъра за подкрепа за личностно развитие: ЦПЛР - Център за работа с деца (ЦРД), ЦПЛР - Център за ученическо, техническо и научно творчество (ЦУТНТ), ЦПЛР - Ученическа спортна школа (УСШ).

За учениците от други общини, предпочели средните училища на община Разград, се предлагат добри условия за живот и възпитание в **Центъра за подкрепа за личностно развитие - Ученическо общежитие**, с капацитет 500 места.

В община Разград от няколко години развива своята дейност **Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование**, както и **Филиал към Русенски университет „Ангел Кънчев” – Русе**.

Предучилищно образование

В град Разград функционират две общински детски ясли с утвърдени традиции в отглеждането и възпитанието на деца до 3 годишна възраст - Детска ясла „Звездици” и Детска ясла „Слънчево детство”. Съществуват и 3 яслени групи, които са разкрити към ДГ № 6 „Шестте ястребинчета”, гр. Разград; ДГ № 11 „Детелина”, гр. Разград и ДГ „Осми март”, с. Дянково с основна задача подпомагане на семействата при отглеждане и възпитание на децата в ранна детска възраст.

Броят на детските ясли в община Разград остава същия през последните години, а броят на децата е приблизително еднакъв.

Таблица 6: Детски ясли и брой деца в детските ясли в община Разград

Показатели	Година	
	2021	2022
Детски ясли - общо	2	2
Места	144	144
Децата - общо	121	124

Детски градини

През 2021 г. и 2022 г. на територията на община Разград функционират 20 детски градини, в които като институции от системата на предучилищното и училищното образование се отглеждат, възпитават, социализират и обучават деца от 2-годишна възраст до постъпването им в I клас в съответствие с държавния образователен стандарт за предучилищното образование и ЗПУО. Десет от детските градини се намират в селата на община Разград, а десет детски градини са в град Разград. От общо 22-те населени места в община Разград в 20 няма детски градини (в с. Радинград, с. Черковна, с. Просторно, с. Пороище, с. Ушинци, с. Побит камък, с. Недоклан, с. Балкански, с. Дряновец, с. Липник, с. Островче и с. Осенец).

С Решение № 991 от 8 декември 2022 г. на Министерски съвет е приет *Списък на средните детски градини и училища в Република България*, в който са включени 1 детска градина и 6 училища в община Разград – ДГ „Здравец“, с. Гецово, ОУ „Отец Паисий, гр. Разград, ОУ „Никола Икономов“, гр. Разград, ОУ „Васил Левски“, гр. Разград, СУ „Христо Ботев“, гр. Разград, ОУ „Д-р Петър Берон“, с. Осенец, ОУ „Г. С. Раковски“, с. Раковски.

В началото на учебната 2021/2022 година в детските градини на територията на община Разград са обхванати **общо 1 479 деца в 65 целодневни групи**. Сформирана е и 1 целодневна група с 15 деца в ОУ „Ив. С. Тургенев“, гр. Разград, 1 полудневна група с 14 деца в ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Ясеновец.

В три детски гради от общината (ДГ № 6 „Шестте ястребинчета“, гр. Разград, ДГ № 11 „Детелина“, гр. Разград и ДГ „Осми март“, с. Дянково) има **3 яслени групи с общ брой 57 деца**, а децата в задължителна предучилищна възраст (5 и 6-годишни деца) са 741 към 15.09.2021 г. - по данни от Национална електронна информационна система за предучилищно и училищно образование (НЕИСПУО).

През учебната 2022/2023 г. в детските градини на общината са обхванати **общо 1 468 деца**, Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

разпределени в **65 целодневни групи**. Сформирана е и 1 целодневна група с 13 деца в ОУ „Ив. С. Тургенев“, гр. Разград, 1 полудневна група с 20 деца в ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Ясеновец. В трите детски гради с яслени групи (ДГ № 6 „Шестте ястребинчета“, гр. Разград, ДГ № 11 „Детелина“, гр. Разград и ДГ „Осми март“, с. Дянково) броят на групите се запазва на 3 групи, както и броят на децата в тях - 57 деца. Децата в задължителна предучилищна възраст (5 и 6 - годишни деца) са 711 към 15.09.2022 г., като 5 - годишните са 323 деца , а 6 - годишните са 388 деца.

В сравнение с учебната 2021/2022 година през учебната 2022/2023 година се наблюдава лек спад в броя на децата, но броят на групите се запазва еднакъв. Намалява и броят на децата в подготовителните групи в градините. Статистиката отразява влиянието на демографските, социалните и икономическите фактори върху намаляване броя на децата в предучилищна възраст.

Броят на детските градини в общината броят на групите, броят на децата от 2 до 6 - годишна възраст, както и броят на педагогическият и непедагогическият персонал в тях са отразени в *Таблица 7*.

Таблица 7: Брой групи, деца, педагогически и непедагогически персонал в детските градини и подготовителни групи в училищата

2021/2022 (към 15.09.2021 г.)					2022/2023 (към 15.09.2022 г.)				
ДГ	групи	деца	педагог. персонал	непедагогически персонал	ДГ	групи	деца	педагог. персонал	непедагогически персонал
20	65	1479	130	137	20	65	1468	147	144

Отчитайки броя на децата, наличният капацитет на детските градини, както и наличната база са достатъчни за пълното обхващане на децата в детските градини. В 9 (девет) от детските градини има действащ физкултурен салон. Капацитетът на детските градини през 2021 г. и 2022 г., както и наличието на функциониращ физкултурен салон е отразен по-долу в *Таблица 8*.

Таблица 8

Населено място	Детска градина	Капацитет (леглова база) на ДГ	Наличие на функциониращ физкултурен салон в ДГ
Разград	ДГ № 2 "Лудогорче"	150	не
Разград	ДГ № 3 "Приказка"	144	да
Разград	ДГ № 4 "Митко Палаузов"	150	не
Разград	ДГ № 5 "Незабравка"	120	не
Разград	ДГ № 6 "Шестте ястребинчета"	180	не
Разград	ДГ № 7 "Васил Левски"	104	да
Разград	ДГ № 8 "Райна Княгиня"	144	да
Разград	ДГ № 11 "Детелина"	160	да
Разград	ДГ № 12 "Зорница"	190	да
Разград	ДГ № 14 "Славейче"	156	не
с. Дянково	ДГ "Осми март"	132	да
с. Гецово	ДГ "Здравец"	50	не
с. Стражец	ДГ "Пролет"	40	да
с. Раковски	ДГ № 1 "Щастливо детство"	25	не
с. Раковски	ДГ № 2 "Пролет"	24	не
с. Ясеновец	ДГ № 2 "Дора Габе"	77	да
с. Благоево	ДГ "Георги Димитров"	25	не
с. Киченица	ДГ "Митко Палаузов"	24	не

с. Мортагоново	ДГ "Радост"	50	да
с. Топчии	ДГ "Гълъбче"	36	не

Двадесетте общински детски градини са на целодневна организация на задължителното предучилищно образование, разполагат с добра материално-техническа база, педагогически и непедagogически персонал с опит и добра квалификация, оптимални условия за отглеждане, възпитание и обучение на децата.

В детските градини се осигурява равен достъп на всички деца до качествено образование в съответствие с европейските изисквания и стандарти. Гарантиран е достъпът до добра подготовка на всяко дете за постъпване в училище, овладяване на книжовен български език в междуетническа среда. Осигуряват се адекватни възможности за интегрирано обучение на деца със специални образователни потребности.

В Закона за изменение на Закона за корпоративното подоходно облагане (обнародван в ДВ бр. 17 от 01 март 2022 г.), в ЗПУО, в Закона за здравето и в Закона за местните данъци и такси (ЗМДТ) са въведени изменения и допълнения, които уреждат нормативно отпадането на таксите за детски градини и ясли. Целта е да бъдат облекчени родителите на децата в детски ясли и градини. С оглед пълното освобождаване на родителите от заплащане на такси, чрез държавния бюджет се осигурява пълния размер на издръжка на децата от детските ясли и детските градини.

Измененията в горесцитираните нормативни актове, касаещи премахването на таксите за детски градини и ясли са в сила от 1 април 2022 г.

В допълнителните форми на обучение в детските градини се предлага образование, отговарящо на индивидуалните потребности и способности на всяко дете – ранно чуждоезиково обучение, занимания по различните видове изкуства, танци и други.

Училищно образование

В община Разград е изградена добра мрежа от образователни институции, покриваща нуждите от образование и личностно развитие на учениците от училищна възраст. В резултат на образователната политика на Община Разград на територията на общината е постигнат оптимален модел на образователна инфраструктура – наличие на основни, средни училища, профилирани и професионални гимназии, специализирано училище, с цел предоставяне възможности за обучение на учениците във всички етапи на средното образование и задържане на учениците в училищата на общината.

През 2021 г. и 2022 г. година в община Разград училищата са общо 21 на брой и се разпределят по следния начин:

Общински училища

- 14 неспециализирани училища, от които:
  - 11 основни училища (5 в град Разград и 6 в общинските села - Ясеновец, Дянково, Раковски, Стражец, Киченица и Осенец) - ОУ „Васил Левски”, гр. Разград, ОУ „Никола Икономов”, гр. Разград, ОУ „Н. Й. Вапцаров”, гр. Разград, ОУ „Отец Паисий”, гр. Разград, ОУ „Ив. С. Тургенев”, гр. Разград, ОУ „Елин Пелин”, с. Стражец, ОУ „Д-р П. Берон”, с. Осенец, ОУ „Г. С. Раковски”, с. Раковски, ОУ „Отец Паисий”, с. Дянково, ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”, с. Ясеновец, ОУ „Кирил и Методий”, с. Киченица;
  - 1 средно училище – Средно училище „Христо Ботев”, гр. Разград;
  - 2 профилирани гимназии - ППМГ „Акад. Никола Обрешков”, гр. Разград с профил „природоматематически”, ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф”, гр. Разград с „чуждоезиков” профил;
  - 1 специализирано училище – Спортно училище, гр. Разград;
  - 1 професионална гимназия - ПГССХВТ „Ангел Кънчев”, гр. Разград.

Държавни училища

- 5 професионални гимназии - НПТГ „Шандор Петъфи”, гр. Разград, ПГИ „Робер Шуман”, гр. Разград, ПГХТБТ „Мария Кюри”, гр. Разград, ПГТС „Христо Смирненски”, гр. Разград, ПГО „Станка Николица Спасо-Еленина”, гр. Разград.

Към началото на учебната 2021/2022 година в училищата (общински и професионални) на територията на община Разград са започнали 6 087 ученици от 1. до 12. клас в дневна, самостоятелна, индивидуална и комбинирана форма на обучение, от които 4 568 ученици са в общински училища и 1519

ученици в държавните училища. На целодневно обучение (ЦДО) са 1 973 ученици разпределени в 91 групи.

През учебната 2021/2022 г. (данни към септември 2021 г.) в първи клас са постъпили 447 ученици (369 в града и 78 в селата).

Към началото на учебната 2022/2023 година (данни към септември 2022 г.) броят на учениците в общински училища е 4 395 ученици и в държавни училища 1 323 ученици, общо 5 718 ученици на територията на община Разград.

В сравнение с предходната учебна 2021/2022 година в училищата (общински и държавни) на територията на община Разград се наблюдава значителен спад в броя на учениците.

През учебната 2022/2023 година в първи клас са постъпили 396 ученици в началото на учебната година (341 в града и 55 в селата). В сравнение с предходната учебна 2021/2022 година, когато общият им брой е бил 447 ученици се наблюдава спад в броя на децата, обучаващи се в първи клас.

С цел гарантиране равния достъп до образование и пълен обхват на подлежащите на задължително образование ученици е разработена и приета Наредба № 30 за електронен прием в първи клас в общинските училища на територията на град Разград с Решение № 549 от Протокол № 40 от проведено заседание на 25.10.2022 г. на Общински съвет - Разград. С наредбата се регламентират условията, реда и критериите за осъществяването на приема на деца в първи клас.

Таблица 9: Брой ученици, педагогически и непедагогически персонал по видове образователни институции за периода 2021/2022 - 2022/2023 година

Образователни институции	2021/2022			2022/2023		
	ученици	педагогически персонал	непедагогически персонал	ученици	педагогически персонал	непедагогически персонал
Основни училища	2 896	304	76	2 828	294	77
Спортно училище	115	12	3	98	12	3
Средно училище	216	29	8	178	27	8
Профилирани гимназии	1 106	79	17	1 112	79	18
Професионални гимназии	1754	164	54	1 502	163	50
Общо:	6 087	588	158	5 718	575	156

От данните в таблицата е видно, че е налице негативна тенденция към намаляване броя на учениците в училищата в община Разград през учебната 2022/2023 г. в сравнение с учебната 2021/2022 г. Респективно е намалял и броят на учителите в образователните институции на територията на община Разград.

Основните причини за намаляването на броя на учениците са засилващите се миграционни процеси, ниската раждаемост в общината и отрицателния естествен прираст, както и нисък социален статус на населението. Динамичните миграционни процеси довеждат до прекъсване на обучението на децата и учениците основно поради социални и семейни причини и заминаване в чужбина.

4.2. Децата и ученици

4.2.1. Децата и ученици със специални образователни потребности (СОП) и с хронични заболявания.

Групата деца и ученици със специални образователни потребности, които се нуждаят от допълнителна подкрепа за личностно развитие, е много разнообразна по своя състав и особености в отделните общински училища и детски градини, което изисква конкретен подход при планиране на необходимите ресурси и прилагане на институционалните практики към индивидуализирана грижа, както и гъвкави решения на място в сътрудничество с другите институции.

По данни от Национална електронна информационна система за предучилищно и училищно образование (НЕИСПУО) към 01.12.2021 г. (учебната 2021/2022 година) в общинските училища и

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

детски градини се обучават и възпитават **122 деца и ученици със специални образователни потребности**, като от тях **53 деца са в детските градини и 69 са в училищата**. От ресурсен учител в училище/ДГ се подпомагат 66 деца/ученици, а 56 деца/ученици се подпомагат от ресурсен учител от РЦПППО.

Пак по данни от Национална електронна информационна система за предучилищно и училищно образование (НЕИСПУО) към 01.12.2022 г. (учебната 2022/2023 година) в общинските и държавни училища и детски градини се обучават и възпитават **172 деца и ученици със специални образователни потребности**, като от тях **33 деца са в детските градини и 102 са в общинските училища и 37 ученици в държавните училища**. От общия брой деца/ученици със СОП, на ресурсно подпомагане са 87, като като 40 деца/ученици се подпомагат от ресурсен учител в училище/ДГ, а 47 деца/ученици от ресурсен учител от РЦПППО.

Системата за предучилищно и училищно образование в Община Разград обхваща следните установени от ЗПУО институции, които работят с деца със специални образователни потребности през учебната 2022/2023 година:

- 12 детски градини, в които 33 деца със специални образователни потребности са на ресурсно подпомагане – ДГ № 2 „Лудогорче“ – 5 деца, ДГ № 3 „Приказка“ - 1 дете, ДГ № 4 „М. Палаузов“ – 1 деца, ДГ № 5 „Незабравка“ – 3 дете, ДГ № 11 „Детелина“ – 5 деца, ДГ № 12 „Зорница“ – 3, ДГ № 14 „Славейче“ - 6 и ДГ „Осми март“ с. Дянково – 1 дете, ДГ № 2 „Дора Габе“, с. Ясеновец – 3 деца, ДГ № 2 „Пролет“, с. Раковски – 1 дете, ДГ „Пролет“, с. Стражец – 1 дете и ДГ „Г. Димитров“, с. Благоево – 3 деца;

- 16 училища, в които се обучават 139 ученици със специални образователни потребности и са на ресурсно подпомагане – ПГССХВТ „Ангел Кънчев“ – 17 ученици, СУ „Христо Ботев“ – 9 ученици, ОУ „В. Левски“ – 5 ученици, ОУ „Н. Икономов“ – 18 ученици, ОУ „И. С. Тургенев“ – 21 ученици, ОУ „Отец Паисий“, гр. Разград – 8 ученици, ОУ „Д-р П. Берон“, с. Осенец – 2 ученици, ОУ „Отец Паисий“, с. Дянково – 4, ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Ясеновец – 13 ученици, ОУ „Елин Пелин“, с. Стражец – 3 ученици, Спортно училище – 1 ученик, ОУ „Г.С. Раковски“, с. Раковски – 1 дете, НПТГ „Ш. Петьофи“ – 5 ученици, ПГХТБТ „М. Кюри“ – 13 ученици, ПГТС „Хр. Смирненски“ – 5 ученици, ПГО „Ст. Н. Спасо-Еленина“ – 14 ученици.

В училищата и детските градини съществуват условия за работа на деца и ученици, нуждаещи се от допълнителна подкрепа. **В шест училища са назначени 10 ресурсни учители, които оказват допълнителна подкрепа на деца и ученици със СОП** (ПГССХВТ „А. Кънчев“ – Разград - 1, ПГТС „Хр. Смирненски“, гр. Разград – 1, ОУ „Н. Икономов“ гр. Разград - 2, ОУ „И.С. Тургенев“, гр. Разград - 2, ОУ „Отец Паисий“, гр. Разград – 1, ПГО „Станка Николица Спасо-Еленина“, гр. Разград – 2 и НПТГ „Шандор Петьофи - 1).

За децата и учениците с говорни нарушения е осигурена логопедична подкрепа от специалисти логопеди от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Разград (РЦПППО), от училища и детски градини, както и от логопеди, назначени по Проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ (АПСПО), осъществяван с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“.

В пет училища в община Разград са назначени **логопеди** (в НПТГ „Ш. Петьофи“ – 1, в ПГО „Станка Николица Спасо-Еленина“ – 1, ОУ „Н. Икономов“ – 1, ОУ „И. С. Тургенев“ – 1). В четири общински детски градини са назначени логопеди, като двама от тях са по проект „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ (ДГ № 2 „Лудогорче“ – 1, ДГ № 4 „М. Палаузов“ – 1 по проект, ДГ № 5 „Незабравка“ – 1 по проект, ДГ № 11 „Детелина“ – 1).

В 10 училища са назначени **10 психолози** (ПГИ „Р. Шуман“ – 1, ПГССХВТ „А. Кънчев“ – 1, НПТГ „Ш. Петьофи“ – 1, ПГТС „Хр. Смирненски“ – 1, ППМГ „Акад. Н. Обрешков“ – 1, ПГО „Станка Николица Спасо-Еленина“ – 1, ОУ „Н. Й. Вапцаров“ – 1, ОУ „В. Левски“ – 1, ОУ „Н. Икономов“ – 1, ОУ „Ив. С. Тургенев“ – 1). **Само в една детска градина е назначен 1 психолог** по проект „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ – ДГ № 4 „М. Палаузов“.

Осигурена е подкрепяща среда за обучение и възпитание чрез изградена достъпна архитектурна среда. Подобрена е и специализираната подкрепяща среда в образователните институции за осигуряване на достъп за обслужване на деца и ученици с увреждания в помещенията в сградите. Изградени са рампи за достъп до сградите за деца и ученици с двигателни трудности, осигурени са устройства за хора в

инвалидни колички (ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“, ПГССХВТ „А. Кънчев“), изградени са санитарни възли, съвременно оборудвани класни стаи и обособени кабинети за работа с деца/ученици, осигуряващи позитивна среда и/или кабинети за ресурсно обучение, изграден е външен асансьор (НПТГ „Ш. Петъофи“), създадени са работни и игрови кътове за индивидуална работа и кътове за почивка, осигурени са дидактически материали, необходими за обучението на децата със СОП. В програмите за подкрепа на личностното развитие на всички училища в община Разград са разработени мерки за пълноценното включване на ученици със СОП и хронични заболявания в училищната среда.

В СУ „Христо Ботев“, гр. Разград през 2021 г. са осигурени технически средства по проект „Равен достъп до качествено образование в условията на кризи“, а през 2022 г. е обновен и дооборудван с образователни ресурси ресурсен кабинет в училището по проект „Подкрепа за приобщаващо образование“. Осигурени са санитарни възли в училището за децата със специални образователни потребности – 1 брой. В СУ „Христо Ботев“ са реализирани дейности за допълнителна подкрепа на 8 ученици със СОП чрез иновативни модели, гъвкави форми и адаптивни подходи по Проект BG05M2OP001-3.018-0001 „Подкрепа за приобщаващо образование“ по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ (2014-2020 г.). Съвкупността от дейности за допълнителна подкрепа, които се реализират с децата и учениците в проекта, допринася за подобряване качеството на образованието им, осигурява по-доброто им приобщаване в системата на предучилищното и училищното образование, както и тяхната бъдеща успешна социализация и реализация.

В ОУ „Св.св. Кирил и Методий“, с. Ясеновец е осигурена достъпна среда - рампа, асансьор, пригодено е санитарно помещение, оборудван е ресурсен кабинет по проект „Подкрепа за приобщаващо образование“, закупени са дидактични материали.

В ОУ „Н. Икономов“ са оборудвани ресурсните кабинети със съвременни учебно-технически средства по проект BG05M2OP001-3.018-0001 „Подкрепа за приобщаващо образование“ на Оперативна програма НОИР на ЕС. По този начин е осигурена допълнителна подкрепа на 15 ученици със СОП в училището.

Във всяко училище/детска градина за децата със СОП се осигурява обща и допълнителна подкрепа - работи се с дете или ученик по конкретен случай в зависимост от индивидуалните особености и нужди на детето; работи се с родителите за успешна интеграция на деца с хиперактивно поведение, като се провеждат индивидуални срещи – разговори с родителите; работи се с психолог за интегриране на децата с хиперактивно поведение – индивидуална работа и работа в групите, в които се интегрират деца със СОП; провеждат се родителски срещи за разясняване процеса на приобщаващото образование на децата със СОП и предотвратяване на напрежението сред родителите на останалите деца. За всяко дете/ученик, за което е установена необходимост от допълнителна подкрепа са осигурени специалисти: ресурсен учител, логопед или психолог от назначени в самата образователна институция специалисти или от РЦПППО – Разград. Те заедно с учителите на групите извършват обследване на децата от различните целеви групи, разработват индивидуален план за развитие на всяко дете и работят за подпомагане на тяхното развитие. В работата си с децата със СОП учителите и специалистите използват съвременни образователни ресурси, извършва се обмен на опит и с други детски градини на територията на страната, работещи по проект „Подкрепа на приобщаващото образование“ (ДГ № 4 „М. Палаузов“).

С цел приобщаване на децата със специални образователни потребности (СОП) в училища и детски градини им се осигурява участие и изява в редица мероприятия, изложби, конкурси, спортни изяви и др., наравно със своите съученици (напр. инициативите: „Моята любима книжка“, „Прочети ми пак“, „Детска библиотека“ в ДГ № 2 „Лудогорче“, „Подари усмивка“ – празник; „Есенен фестивал“ – изложба, „Моят роден град празнува“ – виртуална разходка в ДГ № „М. Палаузов“). В училищата се създава подкрепяща среда за социална адаптация на ученици със СОП, чрез дейности за приобщаващо образование и създаване на разнообразни училищни групи, клубове за занимания по интереси (клуб по тенис на маса и много др.). В НПТГ „Ш. Петъофи“ се осъществява работа по дейности за приобщаващо образование по НП „Занимания по интереси“ на МОН, в която са включени 160 ученици и 11 учители и са сформирани 11 клуба.

За подпомагане овладяването на български език от деца, които не владеят български език достатъчно добре се провеждат допълнителни ситуации/модули чрез участие в проект АПСПО. В определени детски градини работата с допълнителните модули са изключително необходими (там, където преобладават деца от етносите), тъй като процентът на децата, невладеещи български език е голям, а това от своя страна затруднява обучителния процес. За тази цел детските градини гарантират правото и възможността им за равен старт и достъп до качествено образование, чрез усвояване на

българския език, а от там и за преодоляване на дефицити в усвояване на учебната програма и отпадането от образователната система.

С цел установяване готовността за училище на децата, във всички детски градини се осъществяват дейности по оценяване на обучителни затруднения на деца на 5 и 6 - годишна възраст. В края на всяка учебна година се извършва оценка на напредъка на децата с прилагане на стандартизирани тестове. В края на предучилищното образование се установява степента на училищна готовност на децата с тестове за училищна готовност. Целта е обективно отчитане на физическото, познавателното, езиково-говорното, социалното и емоционалното развитие на децата.

4.2.2. Децата и учениците в риск от социално изключване.

Сред основните приоритети на община Разград са пълният обхват и включването на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст в образователната система, както и осигуряването на равен достъп до образование на всички деца и ученици.

В изпълнение на ПМС № 100 от 08.06.2018 г. за създаване и функциониране на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, със заповед на РУО – Разград всяко населено място на територията на община Разград е включено в район на обхват, като за районите са сформирани екипи за обхват, включващи представители на ангажираните институции. За община Разград районите на обхват и екипите за обхват са 8 на брой. Информацията от извършените обходи с необходимите данни за откриване и обхващане в образователната система на децата и учениците се отразяват в информационна система за развитие на механизма (ИСПМ) в междуинституционалната платформа „Посещаемо и безопасно училище“. За деца и ученици, непосещаващи ДГ/училище са предприети мерки – посещение на адрес, справки в МВР за местоживеенето, за обща и допълнителна подкрепа, допълнително обучение по учебни предмети.

В изпълнение на гореспоменатия Механизъм в началото на учебната 2021-2022 г. са обходени 410 адреса на деца и ученици, непосещаващи училище/детска градина. В резултат на извършените обходи е установено:

- деца/ученици заминали в чужбина – 374 деца/ученици;
- записани деца и ученици в ДГ/училища – 14 деца/ученици;
- деца/ученици не открити на адрес – 23 деца/ученици;
- неоткрити и предадени на МВР за работа по механизма – 22 деца/ученици.

По данни на ГРАОН за учебната 2021/2022 година подлежащите на задължително предучилищно образование (5 и 6-годишни деца) в община Разград по постоянен адрес са общо 1 250 и по настоящ адрес – 943. Подлежащите на задължително училищно образование (7-годишни деца) за учебната 2021/2022 година в община Разград по постоянен адрес са 642 деца, а по настоящ адрес – 503 деца.

За учебната 2022/2023 година подлежащите на задължително предучилищно образование (5 и 6-годишни деца) в община Разград по постоянен адрес са общо 1 210 и по настоящ адрес – 950. Подлежащите на задължително училищно образование (7-годишни деца) в община Разград по постоянен адрес са 636 деца, а по настоящ адрес – 458 деца.

За осигуряването на равен достъп до качествено образование за всички деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст и с цел превенция от отпадането им от образователната система в община Разград се осъществяват следните дейности:

- осигуряване на транспорт на децата в задължителна предучилищна възраст и за учениците от населени места, в които няма детска градина или училище по смисъла на чл. 283, ал. 2 от ЗПУО. Отдел „Образование и спорт“ е изготвила необходимата документация до МОН (справка относно транспортната схема и средства за превоз на деца и ученици).

- обезпечаване с учебни помагала, учебници и пособия и познавателни книжки за децата във всички групи в детските градини и за учениците от 1. до 7. клас в общинските училища.

Намаляването броя на необхванатите и отпадащите ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст се осъществява и чрез:

- партньорство на общината и училищните общности с РУО – Разград, Дирекция „Социално подпомагане“, НПО и други институции за местни инициативи с цел реинтегриране на вече отпадналите от училище ученици;

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

- разработване на механизъм за ежедневно информиране на родителите за отсъствията и закъсненията на децата и учениците;
- осигуряване на безопасна и сигурна среда (охрана и видеонаблюдение в училищата, превенция срещу агресията);
- здравно обслужване на децата и учениците в детските градини и училищата;
- гражданско образование;
- целодневна организация на обучение;

В целодневна организация на обучение през учебната 2021/2022 година (към 01.01.2022 г.) са включени 1 973 ученици, разпределени в 91 групи в основни училища в община Разград и в СУ „Христо Ботев“, а през учебната 2022/2023 година (към 01.12.2022 г.) - 1 923 ученици, разпределени в 82 групи. Целодневната форма на обучение включва възпитаващи дейности и занимания по интереси, социализация на учениците за развитие на умения за работа в екип, устойчивост на вниманието, изграждане на положителна нагласа към образованието и повишена мотивация за учене, ограничени предпоставки за отпадане на социално слаби ученици от училище, поради затруднения в усвояването на учебното съдържание и задържането им в училище. Повечето време, в което учениците прекарват в училище, дава възможност за активното им участие в различни програми и проекти с цел по-добро усвояване на учебния материал и постигане на по-добри резултати. Въвеждането на целодневната организация има изключително добър ефект върху по-доброто овладяване на знанията по различните учебни предмети и върху успеваемостта на учениците.

- прилагане на мерки по Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст;

Изпълнението на дейностите по Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст цели обхващането в образователната система на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст, изготвяне от екипите за обхват на списъци с мерки за взаимодействие с компетентните институции за прилагане на комплексен подход от интервенции, осъществяване на взаимодействие с родителите за включване и задържане на децата и учениците в образователната система и предоставяне на информация на кмета на общината за констатирани нарушения на задълженията на родителите с цел налагане на наказания по реда на чл. 347 от Закона за предучилищното и училищното образование.

През отчетния период 2021 г. - 2022 г. във връзка със създаването и функционирането на междуинституционален екип за координиране на дейностите в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците се работи в насока подобряване на координацията и сътрудничеството между институциите, имащи отношение към работата с децата в риск (жертви на насилие и тормоз в училище и/или в семейството, в риск от насилие, с рисково поведение). Това се осъществи чрез прилагане на *Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция*, както и *Механизма за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и Алгоритъм за прилагането му*, утвърден със заповед № РД09-5906/28.12.2017 г. на министъра на образованието и науката. Основната цел е намаляване проявите на агресия и тормоз сред младите хора, както и намаляване на рисковото поведение сред учениците.

През 2021 г. от Отдел „Закрила на детето“ към Дирекция „Социално подпомагане“ – Разград (ОЗД – ДСП) са проведени 12 срещи, а през 2022 г. - 36 срещи по Координационния механизъм. От извършения анализ се отчита, че проявите на насилие спрямо деца е както в семейна среда, така и извън семейната такава. Съвместните дейности с образователните институции се свеждат до участие на последните, когато се свиква Координационен механизъм от ДСП/ОЗД-Разград в случаите на насилие в училищна среда, както и при извършване на проверка по сигнали постъпили в ОЗД.

При постъпване на информация в ДСП - Разград се предприемат незабавни действия по компетентност от страна на служителите в ОЗД. Всяка информация за дете, отпаднало или в риск да отпадне от училище се завежда сигнал, който се отработва и информацията се връща на компетентния орган.

Закрилата на детето съгласно Закона за закрила на детето се осъществява чрез:

1. съдействие, подпомагане и услуги в семейна среда;
2. настаняване в семейство на роднини или близки;

3. осиновяване;
4. настаняване в приемно семейство;
5. предоставяне на социални и интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа;
7. полицейска закрила;
8. специализирана закрила на обществени места;
9. информиране за правата и задълженията на децата и родителите;
10. осигуряване на превантивни мерки за сигурност и защита на детето;
11. осигуряване на правна помощ от държавата;
12. специални грижи за децата с увреждания;

Рисковите фактори в средата, които могат да повлияят на обучението на учениците, са:

- Нестабилна семейна среда;
- Агресивно поведение и ниска мотивация на учениците;
- Неподходящ приятелски кръг;
- Лесен достъп до психоактивни и наркотични вещества;
- Нисък социален статус на семействата. Склонност децата да бъдат ползвани като работна ръка с цел допълнителни доходи в семейството;
- Трудности при усвояване на учебния материал и ниска мотивация;
- Неангажираност в училищния живот;
- Нереалистична представа за модел на поведение.

Педагогическите екипи на училищата и Община Разград разработват свои политики за намаляване на процента на напусналите ученици. Успоредно с традиционните механизми за работа и превенция на случаите на преждевременно напускане във все повече училища се прилагат нови подходи, добри практики на други педагогически колективи, разработват се проекти, търси се съдействие от родителската общност за подобряване на училищната среда. Образователните институции осъществяват дейности и различни задачи, насочени главно към превантивната работа с учениците за задържането им в училище. Изготвени са програми за работа с децата в риск, включващи: анализ на състоянието, като се очертават и причините за това и се набелязват мерките за въздействие и закрила, в т. ч. работата с родителите.

Педагозите и социалните работници в по-голяма степен обръщат внимание върху слабата заинтересованост на родителите по отношение образованието на техните деца и по-общо – върху проблема за отговорното родителство.

За децата, които нямат равен старт (деца, недостатъчно добре владеещи български език, деца с увреждания, деца от социално слаби семейства и др.), е необходимо да се полагат специални грижи с оглед тяхното пълноценно участие в образователния процес, чрез:

- използване възможностите за приобщаващо образование, регламентирани в Закона за предучилищното и училищното образование;
- осигуряване на подкрепяща среда за децата със специални образователни потребности, включваща финансиране участието на учителите в обучителни програми за интегрирано обучение;
- дейности и инициативи за мотивиране на родителите на деца със специални образователни потребности, децата им да посещават масовото училище;
- прилагане на интерактивни методи за формиране на общочовешки ценности у децата, основани на толерантност и доверие;
- изграждане на подходяща архитектурна среда за достъп на децата с увреждания до училищата и ДГ;
- закупуване на учебници и учебни помагала в училищните библиотеки, за ученици след 8-ми, които нямат финансови възможности да ги закупят;
- популяризиране на добрите практики за интегриране на децата със специални образователни потребности;
- подкрепа на инициативи за социализация на децата, за които българският език не е майчин;
- подкрепа на извънкласните дейности за осмисляне на свободното време на децата и учениците чрез насочването им към дейности за развитие на индивидуалните им способности и интереси.

За децата от уязвимите групи, чрез **прилагане на иновативни подходи**, педагогическите кадри успяват, макар и трудно, да променят съществуващия модел и начин на мислене сред ромското общество. Иновативните методи допринасят за засилване мотивацията за включване на деца и родители от етническите малцинства в училищния живот, да общуват повече на български език и да повишат своята грамотност. Групите по интереси, които се създават в училищата и детските градини, допълнителните занимания с тези деца и ученици спомагат за формирането на социални и граждански компетентности и по-лесното им приобщаване и задържане.

В училищата се организират **допълнителни дейности**, като педагогическите специалисти оказват непрекъснато съдействие с поставянето на индивидуални задачи и проекти, с цел пълното приобщаване на учениците от ромски произход към цялостния училищен живот:

- Привличане на родителската общност в процеса на образователна, социална реализация на децата и учениците, включването им в съвместни училищни инициативи, открити уроци и др., за да станат съпричастни към обучението и възпитанието на техните деца, виждайки постигнатите резултати, да променят своето отношение към училището като институция.

- Подобряване на образователната среда, в която протича процеса на интеграция (интерактивни класни стаи в някои училища и детски градини, съвременен оборудване, създаване на позитивен климат в училището или детската градина за привличане на децата);

- Интеграционни дейности за деца и младежи, чрез организиране на съвместни инициативи, инициативи за изграждане на култура на толерантност и уважение към младежите в риск; подпомагане ученици от малцинствата;

- Съхранение и развитие на културната идентичност на децата чрез организирани прояви в интеграционна среда.

С цел стимулиране на посещаемостта на децата в детските градини се организират дейности по интереси в специално обособени кътове, които са обзаведени и оборудвани с необходимите мебели, демонстрационни и манипулативни материали, дидактични и учебно-технически средства, канцеларски и изобразителни материали, интерактивна дъска, мултимедия, компютър, лаптоп, интернет, костюми, игри, играчки и др., където децата могат да упражняват следните дейности:

- драматизации и театрални игри
- изобразителни и приложни дейности
- безопасно движение по пътищата
- гражданско образование
- екологично възпитание
- музика и танци
- спорт.

В горепосочените зали/кътове/кабинети се провеждаха дейности по интереси, с цел реализиране на допълнителни форми на педагогическо взаимодействие и за предоставяне на обща подкрепа за личностното развитие на всяко дете и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата в училищата и детските градини.

За създаване на интерес към детското заведение и към образователната система като цяло и с цел мотивиране на децата в риск в ДГ ежедневно се прилагат съвременните обучителни методи, улесняващи научаването, като:

- интерактивни техники – например работа по двойки, работа в малки групи, ролеви игри, мозъчни атаки, симулации, други обучителни игри и т.н.;

- ангажиране на различни сетива за по-ефективно научаване – например чрез използване на кукли, други играчки, картинки, музика, видео, обучителен софтуер и т.н.;

- организиране на пространството за улесняване на процеса на учене и взаимодействие – например чрез подреждане на столовете в кръг, обособяване на места за работа в малки групи, на кътове за игра и т.н.;

- активно въвличане на детето – например чрез ангажиране с решаване на проблеми, разглеждане на казуси, зачитане на детските възгледи и т.н.;

- създаване на защитена среда за научаване – например чрез въвеждане на правила, използване на загриващи упражнения и упражнения за „разтопяване на леда“, даване на позитивна обратна връзка и т.н.;

- поставяне на ясни и реалистични цели, както и разделяне на пътя към целта на малки стъпки,

които могат да формират гръбнака на подробни индивидуални образователни планове;

- позитивно коментиране и преформулиране на индивидуалните различия;
- насърчаване на взаимопомощта, например по метода „връстници помагат на връстници“ и много други похвати, с които изобилства съвременната литература в сферата на преподаването и научаването;

С цел приобщаване на родителите към училищната общност и създаване на атмосфера на приятелство, взаимна опора и загриженост в детските градини се изработват листовки, диплянки, литература за родители, детска литература (ДГ № 8 „Р. Княгиня“).

През 2022 г. са отпуснати общо 130 024 лв. **целеви средства от МОН** (през 2021 г. - 127 998 лв.) **за работа с деца и ученици от 1. до 12. клас от уязвими групи от община Разград** (ОУ "Отец Паисий", с. Дянково, ДГ "Осми март", с. Дянково, ОУ "Кирил и Методий", с. Киченица, ОУ "Д-р Петър Берон", с. Осенец, Професионална гимназия по селско стопанство и хранително-вкусови технологии "Ангел Кънчев", гр. Разград, ДГ "Райна Княгиня" № 8, гр. Разград, ОУ "Георги Сава Раковски", с. Раковски, ДГ №1 "Щастливо детство", с. Раковски, ДГ № 2 "Пролет", с. Раковски, ОУ "Елин Пелин", с. Стражец, ДГ "Пролет", с. Стражец, ДГ "Гълъбче", с. Топчий, ОУ "Св. Св. Кирил и Методий", с. Ясеновец и ДГ № 2 "Дора Габе", с. Ясеновец).

През отчетния период 2021 г. и 2022 г. в училищата целогодишно се работи с ученици в риск. Поддържа се връзка и с техните родители (настояници) за по-добри резултати. Дава се възможност за допълнителни часове за консултация по различните предмети, мотивиране и включване на ученици с изяви дарби в общински, национални и международни конкурси, както и включване в извънкласни дейности според индивидуалните им интереси.

През 2022 г. детските градини и училищата работят по проекти, насочени към приобщаване на деца от етническите малцинства и създаване на равен старт за всяко дете, гарантиране на равен достъп до качествено образование на децата от етническите малцинства, развитие на мултикултурна среда, толерантност и развиване на разнообразни форми на интеркултурно образование, насочено към запазване и развитие на културната идентичност на етническите малцинства. Такъв проект е проектът на ДГ № 2 „Дора Габе“, с. Ясеновец „Различни, но заедно“ към Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (ЦОИДУЕМ), който приключи през 2022 г., чиято цел е да се въведат разнообразни форми на занимания на децата в детската градина в с. Ясеновец, което ще доведе до запазване и развитие на тяхната културна идентичност и задържането им в образователната система.

ДГ № 4 „М. Палаузов“ участва в Проект BG05M2OP001-3.018-0001 „Подкрепа за приобщаващо образование“ по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020 г., усвоени са 16 462 лв. Организиран и проведен са занимания за допълнително обучение по български език за 60 деца от уязвими групи.

В СУ „Хр. Ботев“ модел за добра практика за работа с родителите е по проект по НП „Участвай и променяй - родителят - активен партньор в училищния живот“ с участие на гост - преподавател от СУ „Климент Охридски“ проф. Стойко Иванов.

С цел превенция на преждевременното напускане на образователната система, както и повторно включване, социализиране и адаптиране в детските градини и училища се наблюдават добри практики за организиране и провеждане дейности за педагогическа, психологическа и социална подкрепа на деца от уязвими групи (напр. отбелязване на Ден на толерантността с различни мероприятия, запознаване на децата и учениците с традициите и обичаите на различните етноси и др.); участие на училища в проект „Подкрепа за успех“ на Европейски съюз.

Оказва се индивидуална подкрепа на децата от уязвими групи за осигуряване на подходящи условия и ресурси за преодоляване на последиците от пандемията, свързана с COVID – 19 - 6 деца от ОУ „В. Левски“ със затруднения по математика са включени в специална програма за преодоляване последиците от епидемията. Подпомагането е в рамката на училищен проект за преодоляване последиците от електронното обучение, реализиран по програма „Учим заедно“ на фондация „Заедно в час“. Също така в училището се оказва международна закрила на 3 деца от общността на украинските бежанци, които се обучават в училището.

С одобренията от Министерски съвет национални програми за развитие на образованието се дава възможност за работа в насока привличането на родителите в училищния живот на децата им, развиване на положителното им отношение към ученето, осигуряване на плавен преход между детската градина и първи клас и между началния и прогимназиалния етап на основно образование. Такави програми са:

- Национална програма "Заедно за всяко дете", Модул 3 "Участвай и променяй – родителят,

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

активен партньор в училищния живот" и Модул 2 „Добри практики за взаимодействие с родителите на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст“;

- Национална програма "Без свободен час" по Модул 1 "Без свободен час в училище";
- НП "Хубаво е в детската градина".

Целта на образователните институции е родителската общност да бъде привлечена в процеса на образователна и социална реализация на децата и учениците. Прилагат се различни подходи за привличане на родителите за участие в училищния живот не като зрители, а като реални партньори – включване на родителите в срещи на обществени съвети, в съвместни училищни инициативи и открити уроци, за да станат съпричастни към обучението и възпитанието на техните деца и виждайки постигнатите резултати да променят своите нагласи към училището като институция. Работи се в насока сътрудничество и взаимодействие със семействата на деца от уязвими групи за разясняване на ползите от образованието за техните деца, реализиране на планирани от педагогическите екипи образователно-възпитателни дейности, празници, чествания. Пример за добра практика за привличане на родителите като активни партньори в образователно-възпитателния процес са проведените в ОУ „В. Левски“ 4 анкетни проучвания с над 400 родители за оценка на въздействието от проектни дейности и удовлетвореност на семействата от сътрудничеството в училището.

През 2021 г. и 2022 г. продължават дейностите по Проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, осъществяван с финансовата подкрепа на ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“, в който са включени всички детски градини на територията на община Разград. Проектът включва различни модули - подпомагане допълнителното обучение на децата, невладеещи добре български език; провеждането на дейности за педагогическа, психологическа и социална подкрепа на деца от уязвими групи; осигуряване на допълнителен педагогически и непедагогически персонал, осигуряване на учебни материали, пособия, помагала и др.

Общата подкрепа, която се оказва в детските градини и училищата за предотвратяване отпадането на подлежащите на задължително предучилищно и училищно образование деца и ученици, отговаря преди всичко на нуждата от превенция и навременно разпознаване на трудности в ученето при децата и учениците. Тя включва и всички онези допълнителни дейности, които помагат на децата и учениците да се развиват и учат – дейности за мотивация, допълнително обучение, превенция на психичното здраве, превенция на насилието и тормоза, училищна политика за позитивна дисциплина, кариерно консултиране, здравна грижа, асистирание, занимания по интереси за развитие на способностите и компетенциите и други, които се изпълняват от помагачи и допълнителни специалисти в детската градина, в училището и в ЦПЛР, както и от неспециализиран персонал.

В образователните институции са осигурени условия учениците да получават консултации по всички учебни предмети, включително и учениците в самостоятелна форма.

Работата с деца от различни етноси налага учителите да усвояват знания, умения и компетентности за работа в интеркултурна среда.

Създаването на условия за активно социално приобщаване на децата от социално уязвими групи е важно условие за привличане и задържане на децата в риск, предвид етническата специфика на разградски регион. С цел успешно интегриране в образователната система на децата, учениците и младежите от етническите малцинства са необходими условия, насърчаващи разкриването на потенциала на всяко дете и ученик за личностно развитие, както и неговата успешна социализация и реализация в живота. В тази връзка усилията са насочени към подобряване на сътрудничеството и взаимодействието между всички заинтересовани страни - местна власт, училища, детски градини, всички други институции, имащи отношение към развитието на децата.

Осъществена е екипна работа между заинтересованите страни (училище, родители, местни институции) за издирване на непосещаващите, предотвратяване на отпадането и преждевременното напускане на училище и за реинтеграцията на вече отпадналите деца и ученици.

4.2.3. Деца и ученици с изявени дарби.

Община Разград стимулира талантливите деца и ученици, координира общинските детски изяви в областта на художественото творчество, науката, спорта и осъществява специална закрила на учениците с изявени дарби. Традиция е Община Разград чрез Мерките за насърчаване на творческите заложби и потребности на деца с изявени дарби на община Разград, приемани ежегодно от Общински съвет - Разград, да поощрява талантливи и даровити ученици с еднократен финансов стимул.

Три центъра за подкрепа за личностно развитие на територията на община Разград също предлагат извънкласни дейности за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата на децата и учениците от община Разград в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта - ЦПЛР - Център за работа с деца, ЦПЛР - Център за ученическо, техническо и научно творчество и ЦПЛР - Ученическа спортна школа „Руси Бухтев“.

В гр. Разград, освен центровете за подкрепа за личностно развитие, алтернативни форми на извънкласни дейности предлагат Музикална школа „Илия Бърнев“, частни формации към читалищата и спортни клубове, които работят за развиването на творческите заложби и интереси на децата от общината в сферата на спорта, науката и изкуството.

За осмисляне на свободното време на децата и учениците, както и за развитие на индивидуалните им способности и интереси, в училищата се провеждат занимания по интереси в областта на науките, изкуствата, технологиите и спорта. Чрез тях се насърчава участието на учениците в национални и международни олимпиади и състезания. През 2022 г. ученици от четири училища участваха в **НП „Ученически олимпиади и състезания“** (ППМГ „Акад. Никола Обрешков“, ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“, ОУ „Васил Левски“, НПТГ „Ш. Петъфи“).

През 2022 г. 9 общински училища участваха в **новата НП „Заедно в изкуствата и спорта“**, която МОН стартира с цел осигуряване на условия за личностно развитие на учениците чрез екипно взаимодействие при участието и изявата им в колективни спортове и изкуства, насочени към стимулиране на техните интереси, способности и компетентности; засилване на интереса на учениците за участие в групи/отбори за колективни спортове и изкуства и за изяви в областта на танцовото, музикалното и театралното изкуство (ОУ „Васил Левски“, ОУ „Никола Икономов“, ОУ „Н. Й. Вапцаров“, ОУ „Отец Паисий“, СУ „Хр. Ботев“, ОУ „Г. С. Раковски“, с. Раковски, ОУ „Св. св. Кирил и Методий“, с. Ясеновец, ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“ и ППМГ „Акад. Никола Обрешков“).

Осигурена е възможност децата да посещават допълнителни форми по интереси в детските градини - народни танци, балет, танци, английски език.

5. Състояние и предизвикателства пред общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Законът за предучилищното и училищното образование регламентира приобщаващото образование като неизменна част от правото на образование и въвежда осигуряването на условия за предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата - обща и допълнителна.

Съгласно чл. 178 от ЗПУО, **общата подкрепа** за личностно развитие включва (Таблица 10):

Таблица 10

Форми и дейности	Осигурява се от:
1. екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти	всички институции
2. допълнително обучение по учебни предмети при условията на ЗПУО	само училища
3. допълнителни модули за деца, които не владеят български език	само детски градини
4.допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове	само училища
5. консултации по учебни предмети	само училища
6. кариерно ориентиране на учениците	всички институции
7. занимания по интереси	всички институции
8. библиотечно-информационно обслужване	само училища
9. грижа за здравето	всички институции
10. осигуряване на общежитие	училища и общежития
11. поощряване с морални и материални награди	всички институции
12.дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение	всички институции
13.ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения	всички институции
14. логопедична работа	всички институции

Общата подкрепа обединява съществуващите видове образователна среда у нас – образователни институции, центрове за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР), вкл. центрове за специална образователна подкрепа, общежития и други, чиято функция е да подпомагат вътрешната структура за разгръщане на диференцирани подходи за посрещане на разнообразието от образователни потребности.

В детската градина и в училището общата подкрепа свързва всички услуги, които представляват базисни грижи за физическото, психичното и социалното благополучие, както и мотивиращи и развиващи интересите дейности.

В програмите за подкрепа на личностното развитие на всички училища в община Разград са разработени мерки за пълноценното включване на ученици със СОП и хронични заболявания в училищната среда. В образователните институции са осигурени условия учениците да получават консултации по всички учебни предмети, включително и учениците в самостоятелна форма. Дейностите за обща и допълнителна подкрепа на всички деца и ученици, които имат необходимост от такава, се определят като приоритетна във всички градини и училища. За това говори интереса на педагозите към повишаване на квалификацията за работа с деца, имащи нужда от допълнителна подкрепа.

Родителите заедно с учителите са най-сигурният ресурс за децата. Те са желан от училището партньор, защото имат информация и различна гледна точка за детето, а също така, защото за тях, както и за училището, е важно детето да се развива и да се чувства добре. Родителите получават, но и дават информация и опит, с които помагат на учителите да опознаят по-добре детето. Приоритет в образователната политика на всяко училище и детска градина е полагането на усилия за изграждането на отношения на доверие и взаимна подкрепа с родителите, както и включването им като основен партньор.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие включва (чл. 187, ал. 1 от ЗПУО):

1. работа с дете и ученик по конкретен случай;
2. психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания;
3. осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;
4. предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания;
5. ресурсно подпомагане.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие се предоставя на деца и ученици (чл. 187, ал. 2 от ЗПУО):

1. със специални образователни потребности;
2. в риск;
3. с изявени дарби;
4. с хронични заболявания.

Съгласно чл. 82 от Наредба за приобщаващо образование, допълнителната подкрепа е:

- краткосрочна (минимум 1 учебна година, максимум – до края на етап на обучение)
- дългосрочна – повече от един етап или степен на обучение или за целия период на обучение.

Допълнителната подкрепа се осигурява от детските градини, от училищата, от центровете за подкрепа за личностно развитие и специализирани обслужващи звена. (чл. 187, ал. 4 от ЗПУО).

5.1. Дейности на образователните институции и общинска администрация в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Отчет за образователните институции в община Разград за 2021/2022 учебна година и 2022/2023 учебна година

Таблица 11

Учебна година	Брой образователни институции	Брой ученици, одобрени след извършена оценка на индивидуалните потребности за оказване допълнителна подкрепа от РЕПЛРДУСОП	Брой деца и ученици със СОП с осигурена доп. подкрепа	Брой деца и ученици със СОП с осигурена доп. подкрепа от РЦПППО	Брой деца и ученици със СОП с осигурена доп. подкрепа от ДГ/ЦПЛР	Брой ученици със СОП с осигурена доп. подкрепа от други институции	Брой ресурсни учители на щат в училището	Брой психолози на щат в училището	Брой логопеди на щат в училището/ЦПЛР	Осигурен достъп за хора с увреждания - 1 за "да", 0 за "не"	Предприети мерки за достъп на хора с увреждания -1 за "да", 0 за "не"

2021/ 2022	44	143	151	73	98	8	9	9	8	21	19
2022/ 2023	44	149	160	83	95	14	10	11	8	21	19

Учебна година	Брой ученици в целодневна организация на обучение	Брой ученици, обхванати в извънкласни дейности	Бр. срещи с родители за намаляване на обществения натиск за ранни бракове	Бр. служители, преминали обучение за работа в мултикултурна среда	Бр. служители и ученици, преминали обучение за разпознаване на тормоз и насилие	Брой ученици, участвали в състезания, конкурси и олимпиади	Брой ученици на призиви места на състезания, конкурси и олимпиади	Създаден екип за подкрепа в училище и ДГ - 1 за "да", 0 за "не"	Създаден план за подкрепа в училище/ДГ - 1 за "да", 0 за "не"	Осигуряване на обща подкрепа в училище - 1 за "да", 0 за "не"	Брой форми за осигуряване на обща подкрепа в училище	Брой ученици, получаващи обща подкрепа в училище
2021/ 2022	2029	3685	15	70	536	3380	778	27	26	27	250	4147
2022/ 2023	2089	4197	10	41	537	3054	630	27	27	29	247	4194

Учебна година	Осигуряване на допълнително обучение по предмети - 1 за "да", 0 за "не"	Брой ученици с осигурено допълнително обучение по предмети	Брой ученици, включени в консултации по предмети	Брой ученици, ползващи библиотечно-информационно обслужване	Брой ученици, получаващи стипендии	Брой ученици, поощрени с морални и материални награди
2021/2022	22	893	2121	2546	1266	1505
2022/2023	22	842	2062	2563	1311	805

Дейности от общата подкрепа за личностно развитие по чл. 178, ал. 1 на ЗПУО, които изискват общинско координиране:

- **кариерно ориентиране**

Кариерното ориентиране включва взаимнодопълващи се дейности за информиране, диагностика, консултиране, посредничество и проследяване с оглед подпомагане на учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия и осъществяване на връзка между училището и пазара на труда.

Кариерно ориентиране и консултиране включва дейности по информиране, диагностика, консултиране, посредничество и проследяване с оглед подпомагане на учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия и осъществяване на връзка между училището и пазара на труда.

От няколко години кариерното ориентиране и консултиране на учениците и подготовка за професионална реализация на ученици и студенти на общинско ниво се осъществява приоритетно от ЦПЛР – ЦУТНТ, гр. Разград, което включва:

- разкриване на интереси, нагласи и мотивация за избор на образование и професия;
- умения за планиране на учебното и личното време;
- свързване на индивидуалните особености с изискванията на желаното образование;
- подкрепа за вземане на решения, свързани с продължаване на образованието;
- формиране на умения за планиране на кариерното развитие;
- решаване на вътрешни и външни конфликти, свързани с възможностите за образователна, професионална и личностна реализация.

В резултат е осъществена обща подкрепа чрез кариерно ориентиране с цел подготовка за преход към следваща степен; подкрепа за мотивация за продължаване на образованието за участие на пазара на труда; кариерно ориентиране за учениците от прогимназиалния етап на образование посредством центровете за подкрепа за личностно развитие. Участие в дейностите през 2022 г. са взели общо 1 366 ученици (брой групи/класове - 80) от различни училища на територията на община Разград. Дейността се осъществява чрез държавно субсидиране.

Кариерно ориентиране и консултиране се осъществява и от самите училища чрез:

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

- провеждане на ЧК (Час на класа) на тема кариерно ориентиране и подготовка за професионална реализация на ученици и студенти;
- провеждане на срещи с реализирали се бивши ученици (НПТГ „Ш. Петъфи“, гр. Разград - 200 ученици), срещи с представители на различни фирми, институции и работодатели, ресурсен център за запознаване с професиите (ПГССХВТ "Ангел Кънчев", гр. Разград - Кампания на КНСБ "Моето първо работно място" с 55 ученици и 3 учители);
- Професионалните гимназии осъществяват индивидуално и групово консултиране на ученици за кариерно ориентиране чрез съдействието на вътрешни и външни специалисти в областта;
- Практикуване на дуална форма на обучение за добиване на практически умения, които биха помогнали на учениците за по-добро усвояване на професионални умения.

Осъществени са следните дейности за кариерно ориентиране и консултиране:

1. Предоставяне на услуги по кариерно ориентиране и консултиране на учениците за улесняване на избора им на професия:

- индивидуална и групово работа с учениците от всички степени на училищното образование, включваща подобряване тяхната мотивацията за учене, за професионална реализация и кариерно развитие и търсене на работа;

- предоставяне на актуална информация за организацията и съдържанието на средното и висшето образование, характеристиките на профилите, професиите и специалностите, които се изучават в училищната система, динамиката и потребностите на пазара на труда;

- организиране форуми по кариерно ориентиране, дни на кариерата и други събития на училищно, общинско и областно равнище;

- посредничество между ученици, училище и бизнес по проблемите на кариерното ориентиране.

2. Кариерно ориентиране и консултиране на ученици в риск.

3. Информирание на родителите за възможностите за продължаване на образованието или за придобиване на професионална квалификация на учениците със специални образователни потребности след VII и X клас.

В училищата са проведени родителски срещи за запознаване с нормативната уредба, държавния план-прием в средните училища и възможностите за избор на професия и дейности по кариерно консултиране с участието на родители.

В тази насока в ЦПЛР – ЦУТНТ, гр. Разград се осъществява кариерното ориентиране и консултиране на учениците в общинските училища и професионалните гимназии, което включва:

- разкриване на интереси, нагласи и мотивация за избора на образование и професия;
- преодоляване на типични грешки, свързани с избора на образование и професия от учениците;
- умения за планиране на учебното и личното време;
- свързване на индивидуалните особености с изискванията на желаното образование;
- подкрепа за вземане на решения, свързани с продължаване на образованието;
- формиране на умения за планиране на кариерното развитие;
- решаване на вътрешни и външни конфликти, свързани с възможностите за образователна, професионална и личностна реализация.

ЦПЛР – ЦУТНТ участва по **Национална програма "Предоставяне на съвременни условия за работа на учениците в ЦПЛР"**, Модул „Кариерно ориентиране и консултиране на учениците“, като средствата в размер на 4 191 лв. са получени през 2020 г., а самите дейности са реализирани през 2021 г. Участие в дейностите са взели общо 388 ученици (брой групи/класове - 20). Постигнати резултати: Придобити знания за различните видове труд и професии, за основните характеристики, отговорности и изискваните знания и умения за тяхното упражняване; Изявени първи професионални интереси и мечти; Изградено уважение към труда и професиите; Разширени познания за различни професии, техните характеристики и изискванията за овладяването; Информираност за възможностите за по-нататъшно образование; Способност за прилагане на различни ефективни стратегии за търсене на работа – създаване на контакти, използване на онлайн пространството за личен маркетинг, умения за самопрезентация.

ЦПЛР-ЦУТНТ участва и в **Проект BG05M2OP001-2.011-0001 „Подкрепа за успех“** на МОН, по който са усвоени 2 320 лв. Дейностите се изразяват в осъществяване на обща подкрепа на учениците чрез кариерно ориентиране с цел подготовка за преход към следваща степен, за мотивация за продължаване на образованието, за участие на пазара на труда, кариерно ориентиране за учениците от прогимназиалния етап на образование посредством централите за подкрепа за личностно развитие.

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

Участвали брой групи/ класове - 4, общ брой ученици 87. Съвместно с РУО - Разград и Община Разград бяха организирани срещи с ученици от гимназиален етап, в които представители на висшите учебни заведения запознаха кандидат-студентите и всички интересуващи се с актуална информация за възможностите за продължаване на образованието, условията за кандидатстване, обучението и реализацията след завършване на висше образование.

Приетата през 2021 година Национална програма **"Бизнесът преподава", Модул 1 „Бизнесът в училище“** също дава възможност за ранно кариерно ориентиране и запознаване на учениците с възможностите, които дават различните професии за бъдеща реализация, както и информирането им за най-новите тенденции в развитието на техниката и технологиите, тъй като е ключов фактор за подготовката на младите хора за живот и работа. През 2021 г. одобрените за финансиране училища по НП „Бизнесът преподава“ са ОУ „Никола Икономов“, гр. Разград и ОУ „Ив. С. Тургенев“, гр. Разград. През 2022 г. одобрените за финансиране училища по тази програма са ОУ „Никола Икономов“, гр. Разград и ПГО „Станка Николица Спасо-Еленина“, гр. Разград.

Някои професионални гимназии (НПТГ „Ш. Петьофи“) участват в **НП „Обучение за ИТ умения и кариера“**, чиято цел е повишаване на знанията и уменията по ИТ специалности и високи технологии и създаване на условия за провеждане на софтуерно професионално образование и обучение, както и усвояването на дигитални компетентности, свързани с изучаваната професия в сътрудничество с университети и с работодатели; увеличаване броя на учениците, които са придобили професионална квалификация по професия от професионално направление „Компютърни науки“ и/или продължават образованието си във висши училища в професионално направление „Информатика и компютърни науки“.

Кариерното ориентиране на учениците със СОП се извършва от Регионалният център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование (РЕПЛРДУСОП).

Професионалните гимназии на територията на община Разград подготвят специалисти със средно образование в областта на химическата промишленост и биотехнологиите, машиностроенето, информационните технологии, селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост, облекло и дизайн, транспорт и строителство, по икономически дисциплини. Основните тенденции в тяхното развитие са свързани с насърчаване сътрудничеството между бизнес и образование, развитие на публично-частното партньорство, модернизиране на образователната система и подготвяне на по-мотивирани, компетентни и информирани специалисти.

Образователната политика на Община Разград е ориентирана към разкриване и поддържане на паралелки и специалности, които да са привлекателни за учениците от общината и региона. Община Разград насърчава подготовката на специалисти със средно образование не само за традиционните за региона отрасли на промишлеността, но и обучението по нови специалности и професии, създаващи кадри, които да подпомагат сферата на образованието и социалните услуги. Професионалните гимназии разполагат с подходяща материално-техническа база и с нужния преподавателски капацитет за специализираната професионална подготовка. Интегрират се нови образователни технологии в учебния процес по професионална подготовка, като целта е създаване на нов дизайн на учебната среда, стимулираща личностното развитие на учениците.

Качеството и високите постижения в ПОО (професионално образование и обучение) са решаващи за повишаването на привлекателността му. Важно условие за създаването на адаптивна работна сила е включването в ПОО на мотивирани обучавани с интереси и нагласи за професионална реализация и кариерно развитие по професията, която изучават. Затова ключова роля в повишаване мотивацията на учениците и техните родители има ранното кариерно ориентиране на младите хора, което може да им даде ясна представа за възможна реализация и ползата от професионалното образование.

Кариерното ориентиране и консултиране заедно с прилагането на дуалната форма на обучение (обучение в реална работна среда) в професионалните гимназии могат да съдействат за намаляване на отпадането на ученици от образователната система, осъществяване на плавен преход от училище към по-късна професионална реализация, намаляване на младежката безработица. Професионалното образование изисква по-силна връзка между професионалните училища и фирмите. В тази система (дуалната) водещ партньор на училищата е частният сектор, който не само инвестира в своите бъдещи кадри, но и споделя отговорността за качеството на професионалното обучение.

През последните няколко години в сферата на професионалното образование все повече се наблюдава приложение на модела на дуалната форма на обучение (работа в реална работна среда), а през 2021 г. и 2022 г. то се утвърждава като ефективен модел на обучение. По данни от НЕИСПУО към

01.12.2022 г. 267 ученици в професионалните гимназии са на дуално обучение. Това води до стабилизиране на връзката „бизнес-училище“. Прилагането на модела на дуалното обучение е възможност за предоставяне на **практическо обучение чрез реализиране на стажове и практики**. Такава възможност дават проект „Ученически практики - 2“ по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“, Проект "Подкрепа за дуалната система за обучение", по които участват професионалните гимназии.

Професионалните гимназии сключват рамкови договори с фирми от региона за работа на ученици на реални работни места. В тази връзка, пример за това са сключените партньорски отношения и обмена на информация между професионалните гимназии на територията на общината и представители на бизнеса в региона:

НПТГ „Ш. Петьофи“, гр. Разград има сключени споразумения за партньорство с: Мат ООД; Терм 2006 ООД; Балканфарма - Разград АД; Дружба АД; Газмонтаж инженеринг РЗ; Йотов ООД; НР ООД; ГХ ТРЕЙД ЕООД; Ивелина Христова – Стиви ЕТ; ТРД ООД; Ремко ООД; Принт експрес Разград ЕООД, Доминант ООД, Даниса ООД, Каримекс ЕООД, К.К.ИНВЕСТ ЕООД, ДМА МВ ЕООД, Ситона груп ООД, Овергаз мрежи АД, Топлофикация – Разград АД, ХЕЛП ИНЖЕНЕРИНГ ООД, Инокс ООД, ЛИФТКОМ СЕРВИЗ ЕООД, ПАШАБАХЧЕ БЪЛГАРИЯ ЕАД, Братя Ганчеви ООД и Биовет АД – клон Разград. Сключени партньорски договори с 14 фирми от региона, обучени наставници от фирми за прилагане на дуална форма на обучение. Предоставени са стипендии на 123 ученици, обучавани по професии с очакван недостиг на пазара на труда и дуална форма (44 120 лв. средства, предоставени от МОН). По отношение сътрудничеството и обмена на информация между професионалните гимназии и местния/регионалния бизнес за адаптиране на обучителните програми спрямо нуждите на бизнеса по Проект "Подкрепа за дуалната система за обучение" са подадени заявки от местни работодатели за обучение на 5 ученици в дуална форма. По същия проект е проведено практическо обучение в реална работна среда в 6 фирми от региона на 22 ученици.

Продължава активното партньорство между **ПГХТБТ „М. Кюри“, гр. Разград** и фирмите "Биовет", "Амилум", "Балканфарма" и „Винпром“ за участието на техни ученици в производствени практики и пробни стажування, запознаване с дейността на фирмите-партньори. Проведени са и срещи с ръководствата на фирмите - брой участници 12. Предоставя се практическо обучение чрез реализиране на производствен стаж в реални условия на 36 ученици по проект „Ученически практики - 2“ по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (ОП НОИР) 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове, с конкретен бенефициент - Министерството на образованието и науката (МОН).

ПГССХВТ „Ангел Кънчев“, гр. Разград също предоставя възможност на учениците за практическо обучение чрез реализиране на стажове и практики, има сключени споразумения за партньорство с "Мираж-Авто-Комерс" ООД и "Лазаров" ООД. По проект "Подкрепа на дуалната система на обучение", в учебни и производствени практики са включени 170 ученици от гимназията. Предоставени са стипендии на 63 ученици.

ПГТС „Христо Смирненски“, гр. Разград - Предоставя се практическо обучение чрез реализиране на производствен стаж в реални условия на 45 ученици по проект „Ученически практики - 2“ по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“, засилване на сътрудничеството между гимназията и местния бизнес за обмен на добри практики по НП "Иновации в действие" (8 участници). Предоставени са стипендии от централен бюджет на 108 ученици за насочване към ключови за местната икономика специалности и професии. Поддържат се партньорски отношения със строителни фирми: АЛФА-ХИМ“ ЕООД Разград, „САВ-Разград“ ООД, „ВАЛЛИ – 10“ ЕООД, гр. Разград; Автосервиси и транспортни фирми: ПРИМА – М- ЕООД, Сервизен център Peugeot Разград, ПЕНКИЛЕР – Разград ЕООД; "Деси-Ауто" ЕООД, "Кидо" ЕООД, "ШАНС-2000ПП" ЕООД, "Чичо" ЕООД, "Белектра" ЕООД, Исперих).

ПГО „Станка Николица Спасо-Еленина“, гр. Разград - Предоставя се практическо обучение чрез реализиране на производствен стаж в реални условия на 50 ученици по проект „Ученически практики - 2“ по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ (ОП НОИР) 2014-2020 г. По отношение сътрудничеството и обмена на информация между професионалните гимназии и местния/регионалния бизнес за адаптиране на обучителните програми спрямо нуждите на бизнеса по Проект "Подкрепа за дуалната система за обучение" е осигурена практика на 18 ученици.

ПГИ „Робер Шуман“, гр. Разград - Развитие на партньорски мрежи между бизнеса и образованието за повишаване привлекателността на професионалното образование и привличане на

повече ученици в ПГИ с цел подпомагане недостига на работна ръка в ключови професии. Гимназията осъществява съвместна работа с Икономически университет - Варна; Стопанска академия - Свищов; 140 ученици са включени в стажове в местни фирми - счетоводни фирми, банки, ресторанти и заведения за обществено хранене, участие в състезания по професии.

- **осигуряване на общежитие**

За осигуряване на общежитие на учениците от областта в гр. Разград се предлагат добри условия за живот и възпитание в **Центъра за подкрепа за личностно развитие - Ученическо общежитие**, с капацитет 500 места. През учебната 2021/2022 година са сформирани 12 групи с 291 ученици в ЦПЛР - Ученическо общежитие, гр. Разград. През учебната 2022/2023 година в ЦПЛР - Ученическо общежитие, гр. Разград се наблюдава увеличение на броя на учениците и групите в сравнение с предходната година. Сформирани са 13 групи с 316 ученици.

В Общежитието се настаняват ученици от 5. до 12. клас, които продължават образованието си в гр. Разград. Осъществява следните дейности: подпомага интелектуалното, емоционалното и физическото развитие и социалната адаптация на учениците; подпомага професионалната насоченост и придобиването на компетентности, необходими за успешна реализация; подпомага формирането на нагласи и мотивация за учене; формира отношения на толерантност и уважение; подпомага познаването на националните културни ценности; осъществява консултативна дейност с ученици по различни учебни дисциплини; организира колективни и индивидуални форми на изява на учениците; участва в регионални и национални инициативи.

- **грижа за здравето**

За сигурността и здравето на децата и учениците в детските градини и училищата общината осигурява в рамките на подсигурирното държавно финансиране функционирането на здравни кабинети. Всички здравни кабинети се обслужват от медицински специалисти съгласно Закона за здравето. През учебните 2021/2022 г. и 2022/2023 г. в община Разград броят на здравните кабинети в училищата и детските градини се запазва - общо **36 здравни кабинети**, от които **17 в училищата и 19 в детските градини** (ДГ № 2 „Дора Габе“, с. Ясеновец се помещава в две сгради - централна и филиал, като здравни кабинети има и в двете сгради), а **броят на квалифицираните медицински специалисти е 34**. Те осигуряват медицинското обезпечаване на децата и учениците. Тяхната дейност е насочена предимно към оказване на първа медицинска помощ при спешни случаи, до пристигане на екип от Центъра за спешна медицинска помощ, както и профилактика и промоция на здравето, повишаване на знанията и уменията на децата и учениците за здравословно хранене, здравословен начин на живот, здравословна жизнена среда, превенция на заразните заболявания. Придобиване на знания за половото възпитание и безрисково сексуално поведение, както и пораженията на психоактивните вещества върху здравето.

Основните дейности на медицинските специалисти в училищното и детското здравеопазване към отдел „Социални услуги и здравеопазване“ към Община Разград се изразяват в:

1. Медицинско обслужване за оказване на първа долекарска помощ на децата и учениците до пристигането на специализиран екип на спешна медицинска помощ.
2. Провеждане на профилактични дейности за предотвратяване или ограничаване на рисковите фактори в детските заведения и училищата.
3. Осъществяване контрол върху хигиенното състояние на децата и учениците, помещенията и храната.
4. Участие в изготвянето на дневното и седмично меню в детското заведение и в ученическия стол с цел осигуряване на здравословно хранене на децата и учениците.
5. Извършване на органолептична оценка на качеството на всяко ястие и документиране в книга за дегустация преди разпределянето на храната.
6. Организиране и участие в регионални, национални и международни програми, свързани с профилактика и промоция на здравето на децата и учениците.
7. Организиране и провеждане на програми за здравно образование на децата и учениците.
8. Наблюдение на физическото развитие и определяне на физическата дееспособност на децата и учениците.
9. Участие в подготовката, подбора и провеждането на различни форми на отдых, туризъм и обучение на децата и учениците.

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

10. Участие в образователното и професионално ориентиране на учениците при преминаване в по-горна степен на обучение.

11. Организиране и провеждане на профилактични и противоепидемични дейности за предотвратяване възникването и ограничаване разпространението на заразните и паразитни заболявания в детското заведение и училището.

12. Регистриране на здравното и имунизационно състояние на децата и учениците в лична здравно - профилактична карта, въз основа на данните получени от личния лекар на детето и ученика.

В изпълнение на социалната и здравна политика, насочена към децата и учениците **Регионална здравна инспекция – Разград организира и проведе** следните дейности: профилактика и диагностика на често срещани заболявания в ранна детска възраст, както и промоция на здравето и превенция на рисковото поведение сред младите хора. През 2021 г са проведени:

- 6 беседи с 96 ученици на възраст от 14 -19 г. на теми, свързани със зависимости от психоактивни вещества и болести, предавани по полов път, вредата от тютюнопушенето;
- Превенция на ХИВ и БППП - 3 обучения с 71 ученици от 15 -16 г.

В резултат е постигнато повишаване информираността на децата и учениците и придобиване на знания и умения за здравословен начин на живот; здравословна жизнена среда и предпазване от инфекциозни заболявания. Придобити са знания за безрисково сексуално поведение и пораженията на психоактивните вещества върху здравето.

През 2022 г. са проведени:

- 2 кампании с цел превенция на зависимостите и тютюнопушенето;
- 9 обучения с 270 участници, в това число изследване на СО с апарат Смокер Лайзер;
- Злоупотреба с алкохол - 1 обучение с демонстрация с алкоочила сред 21 участници от ОУ “Н. Икономов“;
- Превенция на ХИВ и БППП – 5 обучения със 156 участници.

Във връзка с профилактика и диагностика на често срещани заболявания в ранна детска възраст и промоция на здравето е проведено 1 обучение на тема „Превенция на оралните заболявания“ с деца от ДГ № 5 „Незабравка“ - 33 участници.

Реализирани са инициативи, свързани с опазването на здравето и живота на децата като участници в движението по пътищата: По повод 29 юни - Национален ден за безопасност на движение по пътищата е осъществена съвместна инициатива с ОДМВР, РУО и РЗИ - Разград, гост инспектор Хитами в ДГ № 5 „Незабравка“ - 60 участници.

В общинските детски градини се провеждат беседи по здравни теми, тематични инструктажи, както и спортни дейности. Чрез тях децата придобиват знания и умения за здравословно хранене; здравословен начин на живот; здравословна жизнена среда и грижа за лична хигиена.

В ЦПЛР – ЦУТНТ, гр. Разград се осъществяват образователно-възпитателни инициативи, свързани със здравословното хранене, безопасността на децата и младите хора в профил „Екология и опазване на околната среда“ – **сформирани са клубове „Здравословен живот“, „Екология“, „Екотуризм“, дискуссионен клуб „Здраве“.**

В резултат от настъпилата епидемия в световен и национален мащаб и предприетите във връзка с нея мерки, последните две години учениците бяха откъснати от реалната училищна среда и принудени да преминат на обучение от разстояние в електронна среда (ОРЕС). Това, от своя страна, лиши младите хора от активен социален живот. В тази връзка през 2021 г. беше приета **НП „Отново заедно“** на МОН, чиято цел е преодоляване на последствията от COVID-19, като се подобри емоционалното и физическо състояние на учениците и се подпомогне социализацията им. Програмата продължава и през 2022 г. По програмата са участвали десет училища (ОУ „Отец Паисий, с. Дяново, ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“, гр. Разград, ПГССХВТ „Ангел Кънчев“, гр. Разград, ПГТС „Хр. Смирненски“, гр. Разград, ППМГ „Акад. Н. Обрешков“, гр. Разград, ОУ „Отец Паисий“, гр. Разград, ПГХТБТ „Мария Кюри“, гр. Разград, ОУ „В. Левски“, гр. Разград, ОУ „Н. Икономов“, гр. Разград и ПГО „Станка Н. Спасо-Еленина“, гр. Разград).

От години отдел „Образование и спорт“ си сътрудничи успешно с **Общинския съвет по наркотични вещества (ОбСНВ)** в град Разград и **Превантивно-информационен център (ПИЦ)** към него. Усилията са насочени към превенция употребата на наркотици, чрез активното включване на училището и младите хора в дейности, насочени към повишаване информираността за рисковете от употреба на наркотици, развиване на социални умения и компетенции, формиране на нагласи за здравословен начин на живот, повишаване на гражданската активност. Дейността им се изразява в провеждане на кампании, лекции, беседи, изработване на информационни материали, обучения на

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

ученици от 2. до 12. клас по теми свързани с вредата от алкохола, наркотиците, тютюна и др., като кореспондират и с директорите на училища, педагогически съветници и психолози.

- **хранене**

Организацията на училищното хранене е в правомощията на училищните ръководства. Те сключват договори с ОП „Ученическо и столово хранене и почивно дело“ или с фирми, доставчици на кетъринг.

Храненето на децата в общинските детски градини се осъществява на основание сключени договори с фирми, доставчици на хранителни продукти, като за детските градини в селата, които са на неделегиран бюджет договорите се сключват между Община Разград и фирмите. Храната за децата се приготвя на място в детските градини.

С цел подобряване на качеството и разнообразието на храната, пълноценното и здравослово хранене на децата общинските детски градини и училища участват в схемите на Държавен фонд „Земеделие“ – схема „Училищен плод“ и схема „Училищно мляко“.

- **логопедична работа**

За децата и учениците с говорни нарушения е осигурена логопедична подкрепа от специалисти логопеди от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Разград (РЦПППО), както и по Проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, осъществяван с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“.

Логопеди има и в някои училища и детски градини - ОУ „Никола Икономов“, гр. Разград, ОУ „И. С. Тургенев“, гр. Разград, ДГ № 2 „Лудогорче“, гр. Разград, ДГ № 4 „М. Палаузов“, гр. Разград и ДГ № 5 „Незабравка“, гр. Разград, ОУ "Васил Левски" - 1 логопед, като някои от тях са назначени на щат.

- **поощряване с морални и материални награди**

Община Разград стимулира талантливите деца и ученици, координира общинските детски изяви в областта на художественото творчество, науката, спорта и осъществява специална закрила на учениците с изявени дарби. За тази цел всяка година Общински съвет - Разград приема Мерки за насърчаване на творческите заложби и потребности на деца с изявени дарби на община Разград, като наградата за талантливи и даровити деца се е превърнала в традиция, с увеличаващ се брой на отличените с всяка година. През 2021 г. са предоставени еднократни финансови стимули и грамоти на 63 деца с изявени дарби от община Разград, а бюджетът на общинската програма е 25 000 лв. През следваща 2022 г. бюджетът на програмата е увеличен на 30 000 лв. (с Решение № 450 от Протокол № 33 от проведено заседание на 15.04.2022 г. на Общински съвет – Разград), които са предоставени на 71 деца с изявени дарби.

През 2022 г. 4 деца са получили едногодишна стипендия по Програма на мерките за закрила на деца с изявени дарби от държавни, общински и частни училища, която се приема с постановление на Министерски съвет всяка година, докато през 2021 г. са били 6 деца.

Община Разград стимулира и подкрепя младежите по повод 24 май – „Ден на светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност“ с учредените награди „Отличник на випуска“ и „Студент на годината“. През 2021 г. с награди „Отличник на випуска“ и „Студент на годината“ са наградени 17 ученици и 1 студент за отличен успех през целия курс на обучение с общ размер на средствата 11 700 лв. През 2022 година са наградени 16 ученици и 1 студент с общ размер на средствата 12 070 лв.

- **ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения**

В детските градини, общата подкрепа е насочена към ранно разпознаване на рискове в развитието на детето, които могат да създадат предпоставки за трудности в ученето му в училище. Вече има утвърдени методически инструменти, които ще бъдат в помощ на учителите и специалистите, както и програми за превенция и развитие на езикови, когнитивни, емоционални и социални компетентности на децата от най-ранна възраст:

- Извършва се оценка на риска от обучителни затруднения на децата на 5 и 6-годишна възраст в рамките на установяването на готовността на детето за училище, като се отчита физическото, познавателното, езиковото, социалното и емоционалното му развитие (чл. 10 от Наредбата за

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

приобщаващо образование), чрез дейности по оценяване на децата в детските градини на 5 и 6- годишна възраст с обучителни затруднения с цел установяване готовността им за училище.

- Извършва се входяща диагностика от детските учители на децата във всяка една от групите.

- Ранно оценяване от педагогическите специалисти в детската градина на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата от 3 години до 3 години и 6 месеца – извършва се съгласно глава втора, раздел I на Наредба за приобщаващото образование (чл. 9 и чл. 11 от Наредбата) и включва три аспекта: ранно оценяване (скрининг) на развитието на детето и на риска от обучителни трудности, определяне на необходимостта от допълнителни модули по български език за децата, които не владеят български език и идентифициране на нуждата от оценка на потребностите за допълнителна подкрепа. Процедурата по ранно оценяване (скрининг) на развитието на детето и на риска от обучителни трудности се извършва от педагогически специалисти от всички детски градини, преминали предварително обучение за това.

За подпомагане овладяването на български език от деца, които не владеят български език достатъчно добре се провеждат допълнителни ситуации/модули, както и чрез участие в проект АПСПО.

През 2021 г. и 2022 г. продължават дейностите по Проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, осъществяван с финансовата подкрепа на ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“, в който са включени всички детски градини на територията на община Разград. Проектът включва различни модули - подпомагане допълнителното обучение на децата, невладеещи добре български език; провеждането на дейности за педагогическа, психологическа и социална подкрепа на деца от уязвими групи; осигуряване на допълнителен педагогически и непдагогически персонал, осигуряване на учебни материали, пособия, помагала и др.

За разпознаване на обучителните трудности на децата и учениците съгласно изискванията на Наредба за приобщаващото образование на МОН са създадени в училищата и детските градини **екипи за обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие (ЕПЛР)** за всяко конкретно дете и ученик, за което се извършва оценка на индивидуалните потребности и се предоставя допълнителна подкрепа. Разработени са планове за допълнителна подкрепа, а при необходимост и индивидуален учебен план и индивидуални учебни програми за учениците със СОП и седмично разписание, съобразено с психо-физическите особености и индивидуалните потребности на ученика. В училищата се извършват допълнително обучение и консултации на учениците, имащи обучителни затруднения по учебни предмети.

ОУ „Д-р П. Берон“, с. Осенец“, ОУ „Св. Кирил и Методий“, с. Ясеновец, ПГССХВТ „А. Кънчев“, гр. Разград, ПГТС „Хр. Смирненски“, гр. Разград са включени в Проект BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ - допълнително обучение за деца в риск от отпадане и с обучителни затруднения, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз, чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове за ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система и преодоляване на обучителните затруднения по български език и литература и математика чрез допълнително обучение.

- **квалификацията на педагогическите специалисти**

Политиката на Община Разград в областта на образованието е да се повишат резултатите от управленската и образователно-възпитателната работа в институциите в системата на предучилищното и училищното образование чрез надграждане на знанията, уменията и компетентностите на педагогическите кадри в контекста на учението през целия живот. Системното повишаване на квалификацията на педагогическите кадри в община Разград винаги е било важна задача, защото непрекъснатият процес на усъвършенстване и обогатяване компетентностите им води до ефективно изпълнение на изискванията на изпълняваната работа и за кариерно развитие.

Повишаването на квалификацията на педагогическите специалисти се извършва от специализирани обслужващи звена, от висши училища и научни организации, а също и от обучителни организации, чиито програми за обучение са одобрени от МОН. Системата за обучение и повишаване на квалификацията на педагогическите кадри е основен източник на получаване за педагозите и управленските кадри на нова информация, нови знания и нови навици.

Обученията съответстват на държавните нормативни изисквания за повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти и се провеждат по утвърдени програми. Обучението се базира на научна и учебно-методическа литература, както и на иновативни практики и доказан опит

на международни партньори и колеги от образователната общност. Системата за повишаване на квалификация е в постоянен режим на развитие и е насочена към бъдещето.

През 2021 г. продължава проект "Квалификация за професионално развитие на педагогическите специалисти", финансиран по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г. В проекта са включени педагогически специалисти от НПТГ „Ш. Петьофи“.

За повишаване квалификацията на учителите и тяхното кариерно развитие се организират и други вътрешноучилищни и извънучилищни квалификации на регионално и национално ниво. В детските градини и училищата на община Разград вътрешноквалификационната дейност се осъществява в методически обединения – обсъждане на уроци, организиране на училищни мероприятия, организиране на държавни квалификационни изпити.

През периода 2021 г и 2022 г. педагогическите специалисти от **Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - област Разград** са участвали в различни квалификационни форми, обучителни курсове, тренинги, семинари, кръгли маси, конференции, работни срещи и др. на теми:

- Обучителен курс „Гражданско образование“, организирано от СБУ, гр. София;
- Обучение - тренинг „Анти-стрес“ за учители, организирано от Консултативен център „Плиска“, гр. София;
- Обучение „Кризисна психологическа интервенция“, организирано от НИОПП, гр. София;
- Квалификационни курсове „Атестиране на педагогически специалисти“ и „Методология при работа с деца и ученици на допълнителна подкрепа“ на Бургаски свободен университет;
- Обучение „Глас за всяко дете“, организирано от Unicef България;
- Специалистите от РЦПППО – област Разград съвместно с РУО Разград организираха обучителен семинар по въпросите за осигуряване на допълнителната подкрепа и за дейността на екипите за подкрепа за личностното развитие, в което участваха 51 директори, заместник-директори, педагогически съветници, психолози, логопеди и ресурсни учители от цялата област, включително и от община Разград на тема: „Нормативни изисквания за осигуряване на допълнителна подкрепа и за дейността на екипите за подкрепа за личностното развитие“.

- На 20.06.2022 г. в хотел „Централ“, гр. Разград **се проведе първата областна конференция в област Разград в сферата на приобщаващото образование**. Конференцията се организира **по повод 15-годишнината на РЦПППО – област Разград** и в нейната програма бяха представени най-добрите педагогически практики, реализирани в училищата и детските градини от област Разград за работа в областта на приобщаващото образование;

- Онлайн участие в конференция „Психомоторика“ на Българска асоциация за развитие на Психомоториката;
- Онлайн обучение на тема „Заедно в пъстър свят“ на Сдружение „Знание“ – Ловеч; НАРУ; Island, Liechtenstein, Norway Active citizens fund;
- Национална конференция „Приобщаващи образователни практики в училища и детски градини“ в гр. Велико Търново, организирано от РЦПППО - област Велико Търново.

През 2021 г. специалистите от РЦПППО – Разград са участвали във вътрешноквалификационна дейност на тема: Стратегии и техники за работа при деца и ученици с ХАДВ:

- Методи и мотивация за учене при деца и ученици;
- Работа с деца от аутистичния спектър;
- Деца и ученици с обучителни трудности;
- Работа с родителите;
- Стратегии за разпознаване на деца и ученици със СОП;
- Развиване на фина и обща моторика при деца с ДЦП;
- Силни страни на ете със СОП;
- Взаимодействие между ресурсен и масов учител в работата с деца със СОП.

Към началото на учебната 2021/2022 година числеността на персонала във всички образователни институции в община Разград (училища, детски градини и ЦПЛР) е **1 082**, от тях **759** души е педагогически персонал и **323** души - непедагогически персонал (*Таблица 12*). От общия брой 1 083 – в училищата педагогическият и непедагогическият персонал е общо 746 души, в детските градини – 267 души, а в центровете за подкрепа за личностно развитие – 70 души.

Брой педагогически специалисти получили през 2021 г.: I ПКС – 6 педагози, II ПКС – 14 педагози, III ПКС – 33 педагози, IV ПКС – 28 педагози и V ПКС – 31 педагози.

През 2021 г. педагогическите специалисти, повишили квалификацията си и придобили нова образователно-квалификационна степен (ОКС) са, както следва: „бакалавър“ – 7 педагогически специалисти, „магистър“ – 10 и „доктор“ – 1.

За учебната 2021/2022 година педагогическите специалисти в училищата (общински и държавни), намиращи се на територията на община Разград са 588 учители. Числеността на непедагогическия персонал е 158 човека. От числеността на педагогическия персонал, с образователно-квалификационна степен „магистър“ са 386 учители, а с образователно-квалификационна степен „бакалавър“ – 117 учители, „професионален бакалавър“ – 21 учители. От тях 13 учители притежават първа професионална квалификационна степен (първа ПКС), 84 учители притежават втора ПКС, 57 учители – трета ПКС, 127 учители – четвърта ПКС и 98 учители притежават пета ПКС.

В детските градини в община Разград числеността на педагогическия персонал е 130 учители, а на непедагогическия персонал – 137 човека. Образователно-квалификационна степен „магистър“ притежават 73 учители, а „бакалавър“ – 55 учители. С първа ПКС са 9 учители, втора ПКС притежават 13 учители, трета ПКС – 7 учители, четвърта ПКС – 38 учители, а 27 учители са с пета ПКС.

В четирите центъра за подкрепа за личностно развитие числеността на педагогическия персонал е 41 души, непедагогически персонал – 28, като 35 учители - със степен „магистър“, 8 учители – степен „бакалавър“, 2 учители – с първа ПКС, 7 учители – с втора ПКС, 4 учители – с трета ПКС, 6 учители – с четвърта ПКС, 10 учители – с пета ПКС.

Към 15.09.2022 година числеността на персонала във всички образователни институции в община Разград (училища, детски градини и ЦПЛР) е 1 086, от тях 761 души е педагогически персонал и 325 души - непедагогически персонал. От общия брой 1 086 – в училищата педагогическият и непедагогическият персонал е общо 730 души, в детските градини – 291 души, а в центровете за подкрепа за личностно развитие – 65 души.

Брой педагогически специалисти, получили през 2022 г.: I ПКС – 0 педагози, II ПКС – 17 педагози, III ПКС – 37 педагози, IV ПКС – 25 педагози и V ПКС – 22 педагози.

През 2022 г. педагогическите специалисти, повишили квалификацията си и придобили нова образователно-квалификационна степен (ОКС) са, както следва: „бакалавър“ – 1 педагогически специалист, „магистър“ – 16 и „доктор“ – 1. Брой педагози участвали във вътрешно-училищни квалификации – 495 педагози в училища, детски градини и ЦПЛР.

За учебната 2022/2023 година педагогическите специалисти в училищата (общински и държавни), намиращи се на територията на община Разград са 575 учители. Числеността на непедагогическия персонал е 156 човека. От числеността на педагогическия персонал, с образователно-квалификационна степен „магистър“ са 387 учители, а с образователно-квалификационна степен „бакалавър“ – 119 учители, „професионален бакалавър“ – 15 учители. От тях 8 учители притежават първа професионална квалификационна степен (първа ПКС), 74 учители притежават втора ПКС, 84 учители – трета ПКС, 121 учители – четвърта ПКС и 103 учители притежават пета ПКС.

В детските градини в община Разград числеността на педагогическия персонал е 147 учители, а на непедагогическия персонал – 144 човека. Образователно-квалификационна степен „магистър“ притежават 90 учители, а „бакалавър“ – 47 учители. С първа ПКС са 7 учители, втора ПКС притежават 20 учители, трета ПКС – 7 учители, четвърта ПКС – 42 учители, а 26 учители са с пета ПКС.

В четирите центъра за подкрепа за личностно развитие числеността на педагогическия персонал е 39 души, непедагогически персонал – 25, като 29 учители - със степен „магистър“, 6 учители – степен „бакалавър“, 2 учители – с първа ПКС, 7 учители – с втора ПКС, 4 учители – с трета ПКС, 7 учители – с четвърта ПКС, 6 учители – с пета ПКС.

Таблица 12

Учебна година	Педагогически персонал	Непедагогически персонал	Образователно-квалификационна степен „магистър“	Образователно-квалификационна степен „бакалавър“	Първа ПКС (брой)	Втора ПКС (брой)	Трета ПКС (брой)	Четвърта ПКС (брой)	Пета ПКС (брой)

2021/ 2022	759	323	494	180	24	104	68	171	135
2022/ 2023	761	325	506	172	17	101	96	170	135

Някои от проведените обучения са:

В ДГ № 8 „Райна Княгиня“, гр. Разград – обучение по ОП "Наука и образование за интелигентен растеж", проект "Образование за утрешния ден" за развитие на знания и умения за използване и създаване на дигитални интерактивни материали за учебния процес с изпълнител/бенефициент "Орак Инженеринг" - участвали 6 педагогически специалисти; обучение за придобиване на умения за използване на облачни технологии в учебния процес с изпълнител-Образование и технологии – 2 учители; обучение от РААБЕ България ЕООД за изграждане набор от игрови технологии за осъществяване образователния процес в ДГ и др.

Въпреки мерките за преодоляване недостига от учители в образователната система, българското образование в национален план все още изпитва недостиг на мотивирани и подготвени учители. **През 2022 г. продължава реализирането на НП „Мотивирани учители и квалификация“** за повишаване броя на мотивираните педагогически специалисти, притежаващи знания, умения и нагласи за ефективно преподаване в училища, кадрово обезпечаване на училищната образователна система чрез привличане и трайно задържане към професията на високомотивирани специалисти от различни професионални области, по която са усвоени 1 680 лв. по Модул 1 „Обучение на нови за системата на училищното образование специалисти за придобиване на професионална квалификация „учител“ и подготовка за включването им в образователно-възпитателния процес в училища с недостиг на специалисти“ (СУ „Христо Ботев“, ОУ „Ив. С. Тургенев“, ОУ „Васил Левски“).

Общ брой педагогически специалисти преминали през квалификации през 2021 г. – 594 педагози, а през 2022 г. – 627., проведени от:

- по програми от Информационния регистър на МОН – 167 педагогически специалисти;
- от Висши училища – 115 педагогически специалисти;
- от научни организации – 13 педагогически специалисти;
- от специализирани обслужващи звена – 28 педагогически специалисти;
- по Национална програма "Квалификация" – 35 педагогически специалисти;
- по Оперативни програми – 98 педагогически специалисти;
- от учебителни институции в чужбина – 0 педагогически специалисти;
- от РУО - 31 педагогически специалисти;
- от община – 5 педагогически специалисти;
- Институционална – външна – 171 педагогически специалисти;
- Вътрешно-училищни квалификации – 495 педагогически специалисти;
- Други – 51 - педагогически специалисти.

През периода 2021 - 2022 г. година педагогически специалисти са участвали в различни обучения за повишаване на квалификацията и придобиване на различни умения:

- СУ „Хр. Ботев“ - 23 учители са преминали обучения за повишаване квалификацията за работа в насока подкрепа за личностно развитие на децата и учениците;

- СУ „Хр. Ботев“ - 2 педагогически специалисти преминали специализирано обучение по проект „Подкрепа за приобщаващо образование“. Проектът е насочен към осигуряване на по-високо качество и по-добър достъп до образование на деца и ученици със СОП, с хронични заболявания, в риск и с изяви дарби в системата на предучилищното и училищното образование чрез предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие.

- Един учител в ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Ясеновец е преминал обучение на тема „Превенция на употреба и злоупотреба с наркотични вещества“;

- обучения за педагогическите специалисти за разпознаване на случаи при деца въввлечени в родителски конфликт с цел интервенция;

- обучение за разпознаване на признаци на домашно насилие и за правилна реакция в случай на констатиране на такива случаи;

- Проведени междуинституционални семинари по актуални проблеми и дискусии с цел обмяна на добри практики;

- Обучение на 10 учители по Еразъм + в Испания (ПГХТБТ „М. Кюри“).

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

Като инструмент за **стимулиране на директори и учители** и популяризиране на положителни практики и модели в образованието в Община Разград е учредена награда „Учител на годината“ и награда „Директор на годината“. С тях ежегодно се отличават учители и директори на детски градини и училища като оценка за техните значими заслуги. Наградите дават добра възможност за популяризирането на добрите практики и за доразвиване и обогатяване прилагането на добри управленски модели.

Мотивирането на заетите в системата на образованието се постига чрез прилагане на система от мерки, каквито са осигурените: достъп до квалификация, удобства на работното място, улеснено придвижване към работното място, грижа и внимание за здравето на всеки човек.

За осигуряване равен достъп до качествено образование за всички деца в задължителна предучилищна и училищна възраст през 2021 и 2022 година са осъществени следните дейности от Община Разград:

- за всички ученици, които са от населени места, в които няма училище или съответния вид професионална подготовка, като и за децата от детските градини – поставени при същите условия – без детска градина в населеното място, където живеят, е **осигурен транспорт до училище**, гимназия или детска градина, в съответствие с нормативните изисквания на Министерство на образованието и науката;
- **обезпечаване с познавателни книжки, учебни помагала и учебници** на децата във всички групи в детските градини и на учениците от I до VII клас в общинските училища;
- **осигуряване на условия за активно спортуване и възпитаване на позитивно отношение към спорта и грижата за здравето** и участие в събитията от спортния календар на Община Разград
- редица международни спортни състезания, домакинства на национални състезания, Общински ученически игри, състезания, турнири, спортни празници и спортни предизвикателства;
- осигурена е **целодневна организация на обучение** в основните училища.
- **поддръжката и модернизиранието на материално-техническата база** - за постигане на ефективен образователно-възпитателен процес в съвременното училище, важно условие е обучението на децата и учениците да се осъществява в съвременна образователна среда. Това се постига чрез **осигуряване на добра материално-техническа база** в системата на училищното и предучилищното образование, чиято поддръжка и модернизиранието е заложено като приоритет в образователната политика на Община Разград и в Плана за интегрирано развитие на община Разград 2021 – 2027 г. (ПИРО). Това се осъществява чрез извършване на ремонтни дейности по сградния фонд на училищата и детските градини в община Разград (боядисване, освежаване, саниране, внедряване на мерки за енергийна ефективност, изграждане на нови отоплителни инсталации и др.), както и чрез изграждане на интерактивна образователна среда в съответствие с актуалните образователните тенденции.

Доброто състояние на сградния фонд винаги е било важна предпоставка за осигуряване на качество на образованието и добри условия за обучение.

През 2021 г. и 2022 г. са извършени ремонтни дейности по поддръжка на материално-техническата база на училища и детски градини, центрове за подкрепа за личностно развитие (боядисване, освежаване на класни стаи и занимални, ремонт на санитарни възли, подмяна на дограми, ремонт на физкултурни салони и др.) със средства от бюджета на училищата/детските градини/ЦПЛР, целеви средства от МОН, общински бюджет и др.

През 2022 г. започна поетапно изпълнението на текущи ремонти в детските градини на делегиран бюджет в с. Гецово, общ. Разград, с. Ясеновец, общ. Разград, с. Раковски, общ. Разград, с. Топчии, общ. Разград, с. Дянково, общ. Разград, с. Мортагоново, общ. Разград и с. Стражец, общ. Разград.

Изградена е спортна площадка в ОУ „Ив. С. Тургенев“, гр. Разград по обществена поръчка с предмет „Инженеринг – проектиране и изграждане на спортна площадка в двора на ОУ „Иван Сергеевич Тургенев“ гр. Разград“ с основната идея е площадката да е мултифункционална и да дава възможност на учениците, обучаващи се в ОУ „Иван С. Тургенев“, да практикуват различни видове спорт: футбол, хандбал, баскетбол, волейбол, колективни игри, както и за масови физически упражнения. Изграждането на спортната площадка е финансирано със средства от общинския бюджет на стойност 90 600 лв.

През 2022 г. започна реализацията на проект „Изграждане на спортна площадка със специализирана спортна настилка за нуждите на ППМГ „Акад. Н. Обрешков“, СУ „Христо Ботев“ и Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

Спортно училище в ПИ 61710.505.2523, гр. Разград“ на обща стойност 165 083 лв. по Програма за изграждане и основен ремонт на спортни площадки в държавните и общинските училища, Модул 1 „Изграждане спортни площадки със специализирана спортна настилка“. В проекта се предвижда разработване на спортна площадка с три игрища за игра - волейбол, баскетбол и хандбал - футбол. Към площадката се предвижда и писта за бягане на дистанция от 60м. Проекта предвижда на игрищата да бъдат монтирани и следните съоръжения: игрище за волейбол, игрище за баскетбол, игрище за хандбал/футбол.

Одобрено е и проектно предложение за ремонт на физкултурен салон в Основно училище „Васил Левски“, гр. Разград по Годишна програма за поддържане, ремонт, реконструкция, цялостно обновяване или създаване на нови спортни обекти и/или спортни съоръжения в държавните и общинските училища на стойност 99 998 лв.

Всички институции в системата на предучилищното и училищното образование поддържат в добро състояние игрищата и дворните си пространства. През 2022 г. в конкурса „Да на красотата“, който по традиция се организира всяка година от Община Разград и Федерация на жените, гр. Разград отново се включиха институции от системата на училищното и предучилищното образование, като в категория „учебни заведения“ бяха отличени две детски градини - ДГ № 5 „Незабравка“ гр. Разград, ДГ „Радост“, с. Мортагоново и ОУ „Елин Пелин“, с. Стражец за най-красив двор на образователна институция.

През 2022 г. в образователните институции в община Разград са привлечени допълнителни финансови средства за подобряване на материално - техническата им база и осигуряване на една по - съвременна и иновативна образователна среда **чрез участие по национални програми на МОН, както и други проекти:**

- **НП „Осигуряване на съвременна образователна среда“**, която цели осигуряване на условия за равен достъп до предучилищно и училищно образование и повишаване качеството на образователния процес чрез създаване условия за атрактивно обзаведени помещения за дейности по интереси и за съвременни материали, книги и игри, стимулиращи личностното развитие на учениците. През 2022 г. по Модул „Площадки за обучение по безопасност на движението по пътищата“ усвоените средства от МОН са общо 6 400 лв. (ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Ясеновец и две детски градини - ДГ № 2 „Лудогорче“, гр. Разград и ДГ № 3 Приказка“, гр. Разград). А през 2021 г. по модула са участвали едно училище – ОУ „Н. Вапцаров“, гр. Разград и две детски градини – ДГ № 6 „Шестте ястребинчета“, гр. Разград и ДГ № 14 „Славейче“, гр. Разград. Модулът дава възможност за подобряване на обучението по безопасност на движението по пътищата чрез изграждане на външна площадка (разчертаване и боядисване) и вътрешна (подвижна) площадка в детските градини и училищата с цел формиране на умения за безопасно поведение на пътя и за намаляване на броя на пътнотранспортните произшествия (ПТП) с участията на деца.

Две училища са участвали през 2021 г. и по Модул *„Културните институции като образователна среда“* – ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“, гр. Разград и ОУ „В. Левски“, гр. Разград, като усвоените средства по модула са 4 044 лв. Модулът осигурява възможности за използване на културните институции (музеи, галерии и др.) като образователна среда, повишаване на грамотността, критичното и аналитично мислене, създаване на интерес към литературата и културните ценности, осмисляне на свободното време на ученика, развиване на въображението и креативността.

- **Национална програма „Предоставяне на съвременни условия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в институции в системата на предучилищното и училищното образование“**, Модул *„Подкрепа на децата и учениците за работа в ЦПЛР по чл. 49, ал. 1, т. 1 и ал. 4 от ЗПУО – центрове за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта и астрономически обсерватории и планетариуми“* – по модула са усвоени общо 42 990 лв., от които 20 690 лв. за ЦПЛР – ЦРД, гр. Разград за оборудване на зала по танци и закупуване на консумативи за танцовите състави (96 деца) и 22 300 лв. за ЦПЛР - УСШ, гр. Разград за обзавеждане и оборудване на специализиран кабинет по шахмат. Постигнато е както подобряване на материално-техническата база на спортната школа, така и повишаване мотивацията на децата за занимания със спорт, увеличаване обхвата на децата привлечени от този спорт – 36 деца.

- ОУ „Никола Икономов“, гр. Разград – по проект "ЕнергоПро за обществото" са оборудвани кабинети по Физика, Химия и Биология (4 931 лв. от дарение), кабинетите обслужват 295 ученици;

- ПГССХВТ "Ангел Кънчев", гр. Разград – със собствено финансиране са извършени: ремонт на гараж за автобус, изграден нов навес за МТП, ремонт на фойе и заден вход на гимназията, ремонт на

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

стълбище и втори етаж в първи корпус, закупено устройство осигуряващо ДАС за хора в неравностойно положение.

През 2021 година образователните институции имаха възможност да участват и в други национални програми на МОН, като:

- **Национална програма „Изграждане на училищна STEM среда“** – тя е с насоченост към създаването на нови училищни центрове (STEM кабинети) – специално създадени и оборудвани учебни пространства (кабинети) чрез промяна във физическата среда (подобряване на вътрешната архитектура и обзавеждането на съществуващи пространства), технологии, учебно съдържание, методи на преподаване и управление на образователния процес. Програмата е за училища с иновативни практики и такива с потенциал за развитие на иновации в областта на природните науки, дигиталните технологии, инженерното мислене и математика.

- По Дейност II „Малки проекти“ – в ОУ „Отец Паисий“, гр. Разград са усвоени 49 599 лв. за изграждане на два STEM кабинета (одобрени през 2020 г., като втория етап на финансиране е през 2021 г.).

- **Национална програма „Предоставяне на съвременни условия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в институции в системата на предучилищното и училищното образование“**, Модул „Подкрепа на децата и учениците за работа в ЦПЛР по чл. 49, ал. 1, т. 1 и ал. 4 от ЗПУО – центрове за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта и астрономически обсерватории и планетариуми“ – проект "Успяваме заедно в научното познание" на ЦПЛР – Център за ученическо, техническо и научно творчество“, гр. Разград, по който са усвоени средства в размер на 21 790 лв. Със средствата по проекта са закупени обзавеждане, оборудване, материали и консумативи за учебна зала за обучения, презентации и научни форуми.

- Във връзка с обновяване и оборудване на обектите на общообразователната инфраструктура в общината за ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“, гр. Разград е закупен Уред за изкачване на стълби на стойност 4 953,00 лв. със средства от ЕС;

- По Проект "Ремонт, обновяване на техническата база и мерки за енергийна ефективност в образователните институции на територията на гр. Разград“ в ОУ „Н. Й. Вапцаров“ е осигурена достъпна архитектурна среда със средства от Европейски съюз;

- ОУ „Елин Пелин“, с. Стражец - за учениците от начален етап са осигурени нови единични чинове, закупени чрез дарения. Целта на училищното ръководство е двойните чинове в училище да се премахнат напълно и да бъдат заменени с единични; създаден е кът – училищна библиотека във фойето на втория етаж на училището със средствата от дарения. Библиотеката разполага с около 200 книги. Целта е да се повиши интереса сред учениците към книгата, мотивацията за учене;

- ДГ №8 „Райна Княгиня“ – извършени дейности по подобряване материалната база на детската градина: доставка и монтаж на климатици, въздухопречистватели срещу COVID-19, видеодомофон;

- В НППГ „Ш. Петъфи“ е саниран физкултурен салон, ново ергономично осветление, ново ОВК, кътове за отдых в училищен двор и разделно събиране на отпадъци, контролиран достъп /турникети/ за ЕС по ОП РР, Инвестиционна програма на МОН по проект по ОП РР, НП "Достъпна архитектурна среда", Инвестиционна програма на МОН, Проект към ПУДООС;

- В ПГИ „Робер Шуман“ - по ОП „Региони в растеж“, „Обновяване и модернизация на регионалната образователна инфраструктура чрез подобряване на материално-техническата база на 15 държавни професионални гимназии в системата на МОН“ със средства от МОН е отремонтиран учебният корпус; Изградена е система за контрол на достъпа и работно време чрез лицево разпознаване, контрол на телесната температура и детекция за поставена маска; Отремонтиран и обзаведен е кабинет по химия и физика, обособен е втори кабинет УТФ оборудвани с мултимедия и лаптоп;

- В ПГХТБТ „Мария Кюри“ - Внедрени са системи за висока енергийност за отопление - по Инвестиционна програма на МОН. Постигнат резултат - намаляване на разходите за отопление на училището. Постигнато е подобряване на условията за практически занятия в лабораториите чрез участие по проект "Подкрепа за дуалната система на обучение", обезпечаване с компютри и таблети за работа в електронна среда по проект "Равен достъп до училищно образование в условия на кризи" по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (ОП НОИР) 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове, с конкретен бенефициент - Министерството на образованието и науката (МОН) и НП "ИКТ".

- В ПГССХВТ „Ангел Кънчев“ - осигуряване на достъпна архитектурна среда - закупуване на инвалидна платформа; изграждане на навес за машинно-тракторния парк, ремонт на беседка и покрив на стойност 55 786,00 лв. собствени средства и от бюджета на гимназията с изпълнител на дейностите Адапт БГ ООД, Овима ЕООД, САВ Разград ООД.

- В ПГТС „Христо Смирненски“ е извършен ремонт на покривите на сградите на учебен автосервиз и компютърна лаборатория на училището; закупено сервизно оборудване; подобрена и обновена техническа база по проект "Подкрепа за дуалната система на обучение", НП „ИКТ“ са доставени преносими компютри Fujitsu Lifebook E459 - 8 бр.

- достъп на всяко дете и ученик до качествени информационно - комуникативни технологии;

Достъпът до информационните и комуникационните технологии (ИКТ) за съвременните деца е неразделна и все по-важна част от достъпа до образование. Електронизацията на учебния процес е ключов елемент на модерното училище, а навлизането на иновации, базирани на ИКТ, в системата на образованието оптимизира процеса на обучение и повишава неговата ефективност.

При обучението в образователните институции се използват все повече съвременни ИКТ технологии - използване на социалните мрежи в образователния процес, предоставяне на съдържание и аудио и видео ресурси чрез интернет технологиите – социални мрежи, блогове, сайтове и др., електронно, мобилно и смесено обучение, виртуална и добавена реалност в обучението; смартфони, лаптопи, интерактивните бели дъски, мултимедийни системи, т.е. постепенно дигитализиране на образователния процес и успешно реализиране на обучение в електронна среда.

За поредна година са включени институции от системата на предучилищното образование в *Националната програма „Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в системата на предучилищното и училищното образование“ (НП ИКТ)*, в която са заложили дейности по осигуряване на модерни средства за достъп до образователни ресурси и обучение в системата на училищното образование, както и устойчиво развитие на опорната образователна мрежова инфраструктура с възможност за бъдещо разширение и поетапно обхващане на всяка образователна институция. За поредна година е осигурена и интернет свързаността на всяко училище.

За подобряване качеството и възможностите за електронно обучение в образователните институции в общината, осигуряване достъп до съвременни информационни и комуникационни технологии, внедряване на иновативни обучителни методи, подобряване работата на педагогическите специалисти и най-вече осигуряване на непрекъснат обучителен процес (особено в условията на епидемия през 2021 г.) са осигурени ИКТ технологии (компютърни конфигурации, монитори, лаптопи, принтери) на стойност 90 704,01 лв. за училища и детски градини със средства от централен бюджет, от бюджета на общината, собствено финансиране, Проект "Равен достъп до училищно образование в условията на криза" - средства от ЕС.

ИКТ технологии в общинските училища са осигурени през 2021 г. по **НП „Информационни и комуникационни технологии в системата на предучилищното и училищното образование“** на МОН, както следва:

- Модул „Интерактивни дисплеи по ИКТ“ – (ОУ „Н. Икономов“, ОУ „Г. С. Раковски“, с. Раковски и ПГССХВТ „А. Кънчев“);

- Модул „Електронен дневник“ (ОУ „Никола Икономов“, ОУ „Н. Й. Вапцаров“, ОУ „Отец Паисий“ Разград, ОУ „Ив. С. Тургенев“, ОУ „Елин Пелин“, с. Стражец, ОУ „Д-р П. Берон“, с. Осенец, ОУ „Отец Паисий“, с. Дянково, ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Ясеновец, ПГССХВТ „Ангел Кънчев“, СУ „Христо Ботев“);

- Модул „Интернет свързаност“ (ППМГ „Акад. Никола Обрешков“, ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“, ОУ „Никола Икономов“, ОУ „Н. Й. Вапцаров“, ОУ „Отец Паисий“ Разград, ОУ „Ив. С. Тургенев“ – ОУ „Елин Пелин“, с. Стражец, ОУ „Д-р П. Берон“, с. Осенец, ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Ясеновец, ОУ „Кирил и Методий“, с. Киченица и СУ „Христо Ботев“);

По същата национална програма, дейност 6.4. „Внедряване на: образователни електронни ресурси, софтуер за професионално обучение и електронен дневник и подкрепа на съпътстващите дейности по използването им като част от образователния процес. Актуализация и поддръжка на платформата за кандидатстване по НП ИКТ“ са осигурени електронни дневници за всички 20 детски градини в община Разград, средствата за които са 17 900 лв.

- **Национална програма „Иновации в действие“** дава възможност за създаване на съвременна образователна среда чрез въвеждане и обмяна на иновации в образованието, в които учениците могат да

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

подобряват образователните си резултати, мотивацията си за учене, участват активно в училищния живот, развиват креативно мислене. Иновациите са добра възможност за възможност за изграждане на модерни училища. По Модул 1 „Мобилност за популяризиране и мултиплициране на добри иновации между училищата“ през 2021 г. са одобрени 6 общински училища (ОУ „В. Левски“, гр. Разград, ОУ „Н. Вапцаров“, гр. Разград, ОУ „Отец Паисий“ Разград, ОУ „Ив. С. Тургенев“, гр. Разград, ПГССХВТ „Ангел Кънчев“, гр. Разград, СУ „Христо Ботев“, гр. Разград), за уч. 2022/2023 година 7 училища са включени в НП „Иновации в действие“, модул 1: ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“, ОУ „Н. Й. Вапцаров“, ПГО „Ст. Н. Спасо-Еленина“, ПГТС „Хр. Смирненски“, ПГХТБТ „М. Кюри“, ОУ „В. Левски“ и НПТГ „Ш. Петъфи“. По Модул 4 „Осигуряване на финансови средства за материали, учебни средства и пособия за прилагане на иновативни методи на преподаване“ са включени 3 училища от община Разград - ПГХТБТ „М. Кюри“, ПГО „Ст. Н. Спасо-Еленина“ и ОУ „Ив. С. Тургенев“.

По НП "Информационни и комуникационни технологии в системата на предучилищното и училищното образование" на МОН също и през 2022 г. ИКТ технологии са осигурени в общинските училища и детски градини за 39 390 лв. по дейност 5.4. „Внедряване на образователни електронни ресурси и съдържание, софтуер за професионално обучение, софтуерни продукти за администриране и управление на учебния процес, както и подкрепа на съпътстващите дейности по използването им като част от образователния процес“ - средства за електронен дневник на институциите от системата на училищното образование и по дейност 5.5. „Осигуряване на свързаност и средства за интернет на училищата и ресурсните центрове на бюджетна издръжка и средства за развитие и поддръжка на опорната мрежа. Внедряване на модерни технологии за управление на WAN мрежата на МОН, прилежащите регионални структури и образователните институции“ разпределени както следва: общо училища – 19 510 лв. (13 училища); общо за ЦПЛР - 1 880 лв.; Електронен дневник за всички детски градини – общо 18 000 лв.

- През 2022 г. в СУ „Хр. Ботев“ се проведе обучение на 39 родители на ученици от училището по Проект BG05M2OP001-5.001-0001 „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи“. Целта на проекта е да не се допусне прекъсване на образователния процес и приобщаващото образование в условията на кризи и да се противодейства на риска от отпадане в ситуация на обучение от разстояние. Чрез обученията се придобиват умения за обучение от разстояние в електронна среда (ОРЕС) и работа с образователни платформи.

Стартиралата успешно през учебната 2020/2021 година пилотна група за обучение по метода „Монтесори“ в ДГ № 3 „Приказка“, гр. Разград продължава да функционира. През учебната 2021/2022 г. е открита и втора такава. Методът „Монтесори“ се утвърди последните няколко години като ефективен метод за обучение на деца, като през 2022 г. и двете групи в ДГ № 3 „Приказка“, гр. Разград продължават да функционират успешно.

Състояние и предизвикателства пред допълнителната подкрепа за личностно развитие

5.2. Дейности за допълнителна подкрепа на деца със СОП от община Разград, осъществени от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Разград. Развитие на социалните услуги за деца и ученици с увреждания – Дневни центрове за деца с увреждания, Центрове за социална интеграция и рехабилитация и др.

Осигуряването на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности и хронични заболявания и успешното им интегриране с подкрепата на ресурсни учители и други педагогически специалисти се осъществява от детските градини, училищата, центровете за подкрепа за личностно развитие, РУО на МОН и Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование (РЦПППО), с подкрепата на общината чрез изпълнението на дейности, заложен в Годишния план за изпълнение на общинската стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование. През 2021 г. бе приета Общинска стратегия за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в община Разград (2021 - 2022 г.) и Годишен план на дейностите за подкрепа за личностното развитие на децата и учениците в община Разград за 2021 г. и 2022 г. в изпълнение на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в Област Разград.

Единствен за област Разград, в град Разград осъществява дейността си **Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование (РЦПППО)**, в който се предлагат дейности, свързани с организационно и/или методическо подпомагане, квалификацията на педагогическите специалисти и с провеждане на държавната политика за подкрепа на процеса на приобщаващото

образование.

Регионалният екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности (РЕПЛРДУСОП) по чл. 190 от ЗПУО към Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование осъществява следните дейности:

1. Оценка на индивидуалните потребности от допълнителна подкрепа на децата и учениците;
2. Отлагане от задължително обучение в I клас деца със специални образователни потребности.

Към 15.09.2021 г. специалисти от РЦПППО са подпомогнали 15 деца в 6 детски градини и 43 ученици в 9 училища. Към декември 2021 г. регионалният център е подпомогнал 20 деца в 8 детски градини и 46 ученици в 9 училища.

Към 15.09.2022 год. в община Разград РЦПППО е подпомогнал 17 деца в 10 детски градини и 45 ученици в 8 училища.

Към месец декември 2022 год. РЦПППО подпомага в община Разград 33 деца в 12 детски градини и 50 ученици в 8 училища.

Всичко за 2022 год.:

- брой деца – 19;
- брой ученици – 105;
- отложени деца от задължително обучение в първи клас – 6;
- първична оценка – 3 деца.

В началото на всяка учебна година след получени заявки от директори на училища и детски градини се разпределят специалистите в ресурсния център и се сформират ресурсни групи в зависимост от каква допълнителна подкрепа се нуждаят децата и учениците със СОП, след което съответното училище/детска градина се сформира екип за всяко дете/ученик. В началото на учебната година е извършена своевременна оценка на всяко дете/ученик от екипите на детските градини и училищата и е изготвен индивидуален план за допълнителна подкрепа, който се изпълнява през годината. Там, където няма такива екипи, от мобилна група към РЕПЛРДУСОП (Регионален екип за подкрепа за личностно развитие на деца и учениците със специални образователни потребности). Регионалният екип извършва всички дейности заложи в чл. 190, ал. 3, т. 1 от Закона за предучилищното и училищното образование и чл. 135 от Наредбата за приобщаващото образование за оценка на индивидуалните потребности.

Общо за 2021 г. регионалният екип е извършил дейности за одобрение на оценка на 17 деца и 92 ученици.

Ресурсните учители от РЦПППО осъществяват непрекъснат контакт с учители, ученици и техните родители, като формират у тях положителни нагласи за включване и участие в обществено-културния живот, тържества, празници и спортни мероприятия (Организиран маскен бал по случай „Хелоуин“, Коледни работилници за изработване на коледна украса, картички и сурвакници; Работилница „Планета на цветята“ и други).

Целогодишно се работи и с ученици със СОП, които имат поведенчески проблеми, като психолози от центъра реагират на всички сигнали на преподаватели и класни ръководители.

Ресурсните учители от РЦПППО работят също в насока кариерно ориентиране и консултиране и подготовка за професионална подготовка на ученици със СОП, като информират родителите им (проведени срещи-разговори) за възможностите за продължаване на образованието или за придобиване на професионална квалификация за ученици със СОП след VII клас. След утвърждаване на държавния план-прием за ученици след завършен VII клас през 2022/2023 учебна година са проведени срещи-разговори с тях. От завършващите седми клас ученици със СОП (11 ученици) всички са насочени за обучение в професионални гимназии.

Специалисти от РЕПЛРДУСОП участваха през годината в Комисия за насочване на ученици с хронични заболявания, с физически и сензорни увреждания, със специални образователни потребности по чл. 120, ал. 7 от Закона за предучилищното и училищното образование, от домове за деца, лишени от родителска грижа, и от центровете за настаняване от семеен тип и ученици към РУО Разград. Насочени са всички ученици, подали необходимите документи до комисията.

Развитие на социалните услуги за деца и ученици с увреждания – Дневни центрове за деца с увреждания, Центрове за социална интеграция и рехабилитация и др.

През 2021 и 2022 г. в община Разград се предлагат следните видове социални услуги:

1. Рехабилитация, социализация, психологическо консултиране на деца и ученици с увреждания и техните семейства в **Дневен център за деца с увреждания** - Разград - Осъществени са дейности по

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

рехабилитация, социализация, психологическо консултиране, логопедична дейност и педагогическа дейност на деца с увреждания от 3 до 18 год. и младежи от 18 до 29 год.и техните семейства в Дневен център за деца и младежи с увреждания – Разград. Предоставя се индивидуална педагогическа подкрепа за децата с увреждания. Основната цел на центъра е развитие на умения за самостоятелност и социална интеграция на децата. Откриване и надграждане ресурсите от знания, умения и нагласи за успешна житейска, професионална и творческа реализация на младежите с увреждания, както и консултиране на родителите. През 2021 г. са проведени консултации и е осигурена подкрепа на деца с увреждания и техните семейства на 23 деца и на 5 младежи. През 2022 г. са проведени консултации и е осигурена подкрепа на деца с увреждания и техните семейства на 22 деца и 8 младежи.

2. Социални услуги от резидентен тип, които предоставят жизнена среда за пълноценното израстване и развитие на деца с увреждания, лишени от родителска грижа, за които към момента на настаняване в него са изчерпани възможностите за връщане в биологичното семейство, настаняване при близки и роднини или приемно семейство в **ЦНСТДМУ - ЦЕНТРОВЕ ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА БЕЗ УВРЕЖДАНИЯ**. Центърът е предназначен за деца от 3 до 18-годишна възраст, за които до момента на настаняването им няма възможност да бъдат отглеждани в биологичното им семейство, в семейството на близки и роднини или в приемно семейство. Основната му цел е предоставяне на сигурна и защитена среда за децата, чрез индивидуализирана грижа и подкрепа, в условия близки до семейната среда, осигуряващи по-добро качество на живот и възможности за пълноценно развитие и социално включване. Услугите, които предоставя Комплекса, съгласно ЗСУ:

- *"Резидентна грижа"* - дейност за осигуряване на място за настаняване на деца, за осигуряване на 24 - часова грижа за посрещане на ежедневните потребности и потребностите от развитие на децата или за осигуряване на подкрепа за водене на самостоятелен начин на живот.
- *"Информирание и консултиране"* (като специализирана услуга) - дейност за изследване и разбиране заедно с детето на проблеми и затруднения, които то среща за постигане на основните цели в неговия живот, и запознаване със и обмисляне на възможните решения и действия за преодоляването им.
- *"Застъпничество и посредничество"* - „Застъпничество“- дейност за подкрепа на детето да защити и да отстоява своите права и потребности в рамките на налични правни и административни процедури. "Посредничество" - осъществяване на взаимодействие и координация между служител, осъществяващ дейности по предоставяне на социални услуги, със служител/служители от други услуги или от различни институции, организации и административни органи в интерес на детето, което има нужда от конкретна подкрепа за реализиране на своите права и потребности.
- *"Обучение за придобиване на умения"* (като специализирана услуга) - дейност, която се осъществява в специализирана среда или мобилно, за подготовка на децата за придобиване на умения за самостоятелност, независим живот, самостоятелно справяне с проблеми и затруднения, както и умения за грижа и подкрепа за деца и за зависими от грижа членове на семейството.

3. **Център за социална рехабилитация и интеграция (ЦСРИ) „Емилиян“, гр. Разград** Извършване на рехабилитация, социално-правни консултации, образователно и професионално обучение, застъпничество и посредничество, терапия и рехабилитация, Обучение за придобиване на умения (като общодостъпна и като специализирана услуга), подкрепа за придобиване на трудови умения/за младежи над 16 – годишна възраст. Броят на деца със СОП, които използват социални услуги през 2021 г. е 94 деца. През 2022 г. броят на социални услуги, които се използват от деца със СОП е 3 броя. Информирание и консултиране (като специализирана услуга) - 80 деца; Терапия и рехабилитация - 92 деца; Обучение за придобиване на умения - 84 деца. Броят на децата, ползващи социалните услуги на Център за социална рехабилитация и интеграция „Емилиян“, град Разград за периода от 01.01.2022 г. до 31.12.2022 г. е 93 деца.

4. **Център за работа с деца на улицата (ЦРДУ) гр. Разград** - ЦРДУ предоставя комплекс от социални услуги, свързани с превенция на попадането на деца на улицата и отпадане от училище, социална рехабилитация и интеграция на деца, живеещи трайно или частично на улицата, чрез индивидуална работа с детето и неговото семейство, семейно консултиране и подкрепа, медицински и санитарно-хигиенни услуги, ограмотяване на децата, обучение в родителски умения. Капацитет на центъра -15 места. Основната му цел е да се осигури закрила и защита на децата на улицата чрез извеждането им от уличната среда, осигуряване на подкрепа за отглеждане на детето в сигурна и стабилна семейна среда, предоставяне на дневна грижа и осигуряване на равен достъп на всяко дете до цялостната мрежа от здравни, социални и образователни услуги и придобиване на социални умения.

Броят на децата, на които са предоставени социални услуги през 2021 г. е 15 деца. През 2022 г. броят на децата, на които са предоставени социални услуги е 15 деца.

5. Продължава Проект „Превенция на социално изключване и намаляване на бедността сред децата в община Разград“ 2016 - 2021 г. на стойност 1 310 567,00 лв., който се реализира от Община Разград. Финансира се от ОП „Развитие на човешките ресурси“ 2014 – 2020 г., съфинансирана от ЕСФ. Главната цел на проекта е създаване на мрежа от устойчиви интегрирани услуги за ранно детско развитие в община Разград за превенция на социалното изключване и намаляване бедността сред децата и техните семейства. Услугите, които се предлагат са: ранна интервенция на уврежданията, допълнителна педагогическа подготовка за повишаване на училищната готовност на децата за равен старт в училище, дейности по превенция на заболяванията и др.

Основните целеви групи деца в риск са:

- деца от уязвимите етнически групи, в частност ромската общност;
- деца, чиито родители са безработни;
- деца, чиито родители получават социални помощи и др.

Създадени са условия за придобиване на знания и умения за равен старт в училище и преодоляване на социалното изключване и намаляване на бедността сред децата, развиване на мобилни социални услуги в малките населени места на територията на община Разград. През 2021 г. 210 деца и 51 семейства са получили услуги по този проект, а през 2022 г. броят на децата и семействата, получили услуги е 16 деца и 45 семейства.

Работата с деца от различни етноси изисква от учителите да усвояват знания, умения и компетентности за работа в интеркултурна среда. В училищата се предлагат извънкласни занимания и клубове по интереси, като целта е превръщане на училището в по-привлекателно място за развитие и изяви. Учениците посещават групите с интерес и желание, като това ги приобщава към училище. Формирането на клубове и занимания спомага за по-добрата интеграция на учениците от уязвимите групи, такива от ромски произход и социално слаби семейства. За учениците се организира и провежда допълнително обучение по учебните предмети с цел превенция на обучителни затруднения и преодоляване на системни пропуски при усвояване на учебното съдържание. Това води до повишаване на самочувствието на по-трудно интегриращите се деца и приобщаването им към училищната общност.

В училищата се организират часове за консултации, като педагогическите специалисти оказват непрекъснато съдействие с поставянето на индивидуални задачи и проекти, с цел пълното приобщаване на учениците от ромски произход към цялостния училищен живот.

Родителската общност бе привлечена в процеса на образователна, социална и трудова реализация на децата и учениците. Родителите бяха включени в срещи на обществени съвети, в съвместни училищни инициативи, открити уроци, за да станат съпричастни към обучението и възпитанието на техните деца и виждайки постигнатите резултати да променят своето отношение към училището като институция.

Осъществена е екипна работа между заинтересованите страни (училище, родители, местни институции) за издирване на непосещаващите, предотвратяване на отпадането и преждевременното напускане на училище и за реинтеграцията на вече отпадналите. Усилията на училищните ръководства са насочени и към ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система и преодоляване на обучителните затруднения по български език и литература и математика чрез допълнително обучение.

Целодневната форма на обучение включва възпитаващи дейности и занимания по интереси, социализация на учениците за развитие на умения за работа в екип, устойчивост на вниманието, изграждане на положителна нагласа към образованието и повишена мотивация за учене, ограничени предпоставки за отпадане на социално слаби ученици от училище, поради затруднения в усвояването на учебното съдържание и задържането им в училище. Повечето време, в което учениците прекарват в училище, дава възможност за активното им участие в различни програми и проекти с цел по-добро усвояване на учебния материал и постигане на по-добри резултати. Въвеждането на целодневната организация има изключително добър ефект върху по-доброто овладяване на знанията по различните учебни предмети и върху успеваемостта на учениците.

През 2022 г. детските градини и училищата работят по проекти, насочени към приобщаване на деца от етническите малцинства и създаване на равен старт за всяко дете, гарантиране на равен достъп до качествено образование на децата от етническите малцинства, развитие на мултикултурна среда,

толерантност и развиване на разнообразни форми на интеркултурно образование, насочено към запазване и развитие на културната идентичност на етническите малцинства.

През м. август 2022 г. в ДГ № 2 „Дора Габе“, с. Ясеновец приключи изпълнението на проект „Различни, но заедно“ към Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (ЦОИДУЕМ), чиято цел беше да се въведат разнообразни форми на занимания на децата в детската градина в с. Ясеновец, което ще доведе до запазване и развитие на тяхната културна идентичност и задържането им в образователната система.

С цел превенция на преждевременното напускане на образователната система, както и повторно включване, социализиране и адаптиране в детските градини и училища се наблюдават добри практики за организиране и провеждане на дейности за педагогическа, психологическа и социална подкрепа на деца от уязвими групи (напр. отбелязване на Ден на толерантността с различни мероприятия, запознаване на децата и учениците с традициите и обичаите на различните етноси и др.); в ОУ "Св. Св. Кирил и Методий", с. Ясеновец по проект "Подкрепа за успех" на Европейски съюз се осъществява компенсиране на пропуски по БЕЛ и математика на 50 ученици от училището.

С одобрения от Министерски съвет национални програми за развитие на образованието се дава възможност за работа в насока привличането на родителите в училищния живот на децата им, развиване на положително им отношение към ученето, осигуряване на плавен преход между детската градина и първи клас и между началния и прогимназиалния етап на основно образование. Такава програма е:

- **НП "Заедно за всяко дете"** – Целта е повишаване ефективността в работата на образователните институции по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст и подобряване на достъпа до предучилищно и училищно образование чрез поддържане на активно и устойчиво междуинституционално взаимодействие за създаване на благоприятна образователна среда. През 2021 г. по *Модул 1 „Подпомагане на екипите за обхват“* са класирани ОУ „Васил Левски“, гр. Разград и ПГССХВТ „Ангел Кънчев“, гр. Разград. През 2022 г. по *Модул 2 „Добри практики за взаимодействие с родителите на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст“* участва ПГО „Станка Николица Спасо - Еленина“, гр. Разград, а по *Модул 3 „Участвай и променяй – родителят, активен партньор в училищния живот“* участва ОУ „Отец Паисий“, гр. Разград.

- **НП "Без свободен час"** - с програмата се постига оптимална организация на предучилищното и училищното образование чрез осигуряване на непрекъснат учебен процес при отсъствие на педагогически специалист и на условия за провеждане на ОРЕС, повишаване ефективността на разходите на училищата, ДГ, ЦСОП и реализиране на политиката за обхвата на децата в детските градини, създаване на мотивация за задържането на учениците в училище. През 2021 г. по *Модул 1 "Без свободен час в училище"* са класирани 5 училища - ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“, гр. Разград, ОУ „Никола Икономов“, гр. Разград, ОУ „Н. Й. Вапцаров“, гр. Разград и СУ „Христо Ботев“, гр. Разград и ОУ „Отец Паисий“, гр. Разград, по *Модул 2 „Без свободен час в детската градина“* е класирана ДГ № 4 „Митко Палаузов“, гр. Разград, а по *Модул 3 „Подкрепа на обучението от разстояние в електронна среда“* – ПГХТБТ „Мария Кюри“, гр. Разград. През 2022 г. по *Модул 1 "Без свободен час в училище"* са участвали 4 училища - ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“, гр. Разград, ОУ „Никола Икономов“, гр. Разград, ОУ „Н. Й. Вапцаров“, гр. Разград и СУ „Христо Ботев“, гр. Разград;

- **НП "Хубаво е в детската градина"** - Програмата цели изграждане на подкрепяща, приемна, безопасна, мултикултурна, интерактивна среда; споделяне на иновативни практики за провеждане на дейности с децата и семействата в и извън детската градина и за насърчаване на двигателната активност на децата. През 2022 г. класираните детски градини са ДГ № 3 „Приказка“, ДГ № 4 „М. Палаузов“, ДГ № 11 „Детелина“, ДГ № 14 „Славейче“, ДГ № 2 „Дора Габе“, с. Ясеновец.

Създаването на условия за активно социално приобщаване на децата от социално уязвими групи е важно условие за привличане и задържане на децата в риск, предвид етническата специфика на разградски регион. С цел успешно интегриране в образователната система на децата, учениците и младежите от етническите малцинства са необходими условия, насърчаващи разкриването на потенциала на всяко дете и ученик за личностно развитие, както и неговата успешна социализация и реализация в живота. В тази връзка усилията са насочени към подобряване на сътрудничеството и взаимодействието между всички заинтересовани страни – местна власт, училища, детски градини,

всички други институции, имащи отношение към развитието на децата. Целта на образователните институции е родителската общност да бъде привлечена в процеса на образователна и социална реализация на децата и учениците. Прилагат се различни подходи за привличане на родителите за участие в училищния живот не като зрители, а като реални партньори – включване на родителите в срещи на обществени съвети, в съвместни училищни инициативи и открити уроци, за да станат съпричастни към обучението и възпитанието на техните деца и виждайки постигнатите резултати да променят своите нагласи към училището като институция. Работи се в насока сътрудничество и взаимодействие със семействата на деца от уязвими групи за разясняване на ползите от образованието за техните деца, реализиране на планирани от педагогическите екипи образователно-възпитателни дейности, празници, чествания.

И през периода 2021г. – 2022 г. продължават дейностите по **Проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“**, осъществяван с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 - 2020 г., в който са включени всички детски градини на територията на община Разград. По проекта се подпомага допълнителното обучение на децата, невладеещи добре български език, провеждането на дейности за педагогическа, психологическа и социална подкрепа на деца от уязвими групи, осигуряване на допълнителен педагогически и непдагогически персонал, осигуряване на учебни материали, пособия, помагала и др.

С цел превенция на преждевременното напускане на образователната система, както и повторно включване, социализиране и адаптиране в училищата и детските градини с деца от уязвими групи се организират и провеждат дейности за педагогическа, психологическа и социална подкрепа на деца от уязвими групи, утвърдени училищен механизъм и план за превенция, програма за работа по обхващане и задържане в образователната система на ученици в задължителна училищна възраст.

С цел подобряване на взаимодействието между училището и родителите на учениците от уязвимите групи **новата Национална програма „Подкрепа на образователните медиатори и социалните работници“ на МОН** дава възможност да бъдат включени в образователния процес образователни медиатори и социални работници. Целите на програмата са намаляване на риска от преждевременно напускане на образователната система на учениците от уязвимите групи; формиране на положителни нагласи към образованието от страна на учениците от уязвими групи и на техните родители; пълноценно участие в образователния процес и мотивация за активно приобщаване на техните деца в системата на училищното образование; По програмата са назначени образователни медиатори за следните общински училища: ОУ „Отец Паисий“, с. Дянково, ОУ „Иван С. Тургенев, ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Ясеновец, ОУ „Д-р Петър Берон“, с. Осенец и ОУ „Елин Пелин“, с. Стражец.

Образователните медиатори подпомагат взаимодействието с родителите на учениците от уязвими групи, чрез:

- Организиране и осъществяване на дейности, осигуряващи редовно посещение на училище и пълноценно участие на учениците в образователния процес;
- Съдействие при обхващането и оставането на учениците, подлежащи на задължително обучение в училище;
- Провеждане на индивидуални срещи с родители на ученици от уязвими групи за мотивиране и за пълноценно интегриране на учениците в образователната среда, съобразно специфичните и възрастовите им особености и потребности;
- Организиране на родителски лектории и колективни дискусии за повишаване на познанията относно правата и задълженията в образованието;
- Съдействие за взаимно опознаване на учениците от различните етнически групи и вероизповедания, за създаване на атмосфера на разбирателство и толерантност и за спазване правата на детето.

Децата с противообществени прояви

Съвременната действителност поставя подрастващото поколение пред редица специфични изпитания. Децата със своята възрастова и емоционална незрялост, с липсата си на опит и желанието за себеизява често попадат в рискови ситуации, стават извършители на асоциални и противоправни деяния или жертви на такива. Ето защо грижата за тяхното предпазване и защита са приоритетна политика в държавата и общината ни.

В община Разград тази политика се реализира от няколко институции, една от които е **Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните**

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

(МКБППМН). Основните направления на работа в Комисията, вменени като задължения както от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, така и от програмните документи на Община Разград, са насочени към анализ на състоянието и причините за противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, подготовка и провеждане на възпитателни дела, привеждане в изпълнение на възпитателните мерки, организиране и координиране на превантивната дейност на територията на общината. По традиция се оказва методическа подкрепа на педагогическите съветници и училищни психолози относно работата им с проблемни ученици. През отчетната 2022 г. Комисията работи в състав от 13 специалисти, в който, съгласно чл.6, ал.2 от Закона за БППМН бяха включени юристи, психолози, представители на образователните институции, на Отдел „Защита на детето”, на ДПС към РУ на МВР и РЗИ.

През 2022 г. в Местната комисия са получени 27 преписки и сигнали от Районна прокуратура-Разград, РУ на МВР-Разград, Районен съд и други институции и граждани. Те се отнасят за противообществени прояви и престъпления, извършени от 40 деца (14 малолетни и 26 непълнолетни). По тях са проведени 24 възпитателни дела, като са наложени възпитателни мерки на 37 деца. По отношение на 3 деца преписките са прекратени по различни законоустановени причини.

Деяния извършени от децата, по видове:

- кражби на лично имущество - /пари, вещи от магазини, домове, МПС/ - 12 случая
- грабеж – 1 случай
- побои и нанесени телесни повреди - 2 случая
- увреждане на имущество /лично и обществено/ - 5 случая
- деяния свързани с употреба на наркотични вещества - 2 случая
- отнемане на МПС – 1 случай
- управление на МПС без документ – 1 случай
- разпространение на порнографски материали – 1 случай
- изнасяне на вещи от дома – 1 случай
- не използване на колан в МПС – 1 случай

Групово извършени деяния: общо 11бр.

- деяния, извършени от група от 5 деца – 1 бр.
- деяния, извършени от група от 4 деца – 1 бр.
- деяния, извършени от група от 3 деца – 2 бр.
- деяния, извършени от група от 2 деца – 7 бр.

Повторяемост на проявите:

- с по една проява за годината – 34 деца
- с по две и повече прояви за годината -6 деца
- с прояви и през минали години – 4 деца

За сравнение през 2021 г. са получени 37 преписки и сигнали за извършени противоправни деяния от 49 малолетни и непълнолетни, по които са проведени 33 възпитателни дела и наложени възпитателни мерки на 48 деца.

Сравнителният анализ на данните показва спад на общия брой извършени прояви и на броя участници в тях, отнесени към миналогодишните данни. Традиционно преобладаващите до момента деяния – кражбите сега са почти колкото и предходната година. Внимание заслужава намаляването на деянията с насилие – от 8 през 2021 год. на 2 през 2022 г. Увеличен е броят на момчетата -извършители на противообществени прояви от 6 през миналата година на 12 през настоящата отчетна година. Сравнително устойчив се запазва броят на групово извършените простъпки. Най -строгата мярка по чл.13 от Закона за БППМН е наложена само на едно момче.

Като основни и най-често срещани причини довели до възникване на отчитаните за 2022 г. прояви се установява следното:

- извършените простъпки са обусловени от физиологичната и психична незрялост, присъща на възрастта на извършителите;
- на деянията е повлияло високото ниво на емоционалност и силна потребност от самоутвърждаване типични за младежите;

- почти половината от проявените произхождат от непълни и нездрави семейства със социални и битови проблеми (13 деца са само с по един родител, 3 живеят при баба и дядо, 6 са деца на безработни родители, 2 живеят с приемни родители, 3 живеят в ЦНСТДБУ).

- при извършване на част от простъпките е следван на модел на поведение съществуващ в семействата им (7 от проявените деца имат по един осъждан родител, а на едно от тях са осъждани и двамата родители);

- в хода на работата е установена липса на възпитателен капацитет у голяма част от родителите на проявените деца.

Индивидуалната корекционно-възпитателна работа на МКБППМН се изразява във водене на възпитателни дела, реализиране на възпитателни мерки и функциониране на Консултативен кабинет по проблемите на детската личност. Прилагайки индивидуален подход, подходящи методи и инструменти, те осъществяват корекционно-възпитателно въздействие на децата с противоправно поведение. В Закона за БППМН са предвидени 13 възпитателни мерки, като най-леката е предупреждение, а най-тежката – настаняване във Възпитателно училище-интернат. За определянето им се вземат предвид и характеристикните данни за детето. За болшинството от децата тези възпитателни дела имат възпиращ ефект и разглежданите простъпки не се повтарят. През 2022 г. 31 деца не са повторили проявите си.

В *Консултативния кабинет по проблемите на детската личност*, в който екипът на комисията се състои от юрист, психолози и педагози, се провежда безплатно консултиране по график в обособен кабинет не само на проявените, но и на деца в риск и техните родители от общината.

МКБППМН осъществява и ранна превенция сред малолетните и непълнолетните изразяваща се в дейности за предотвратяване извършването на противоправни деяния от подрастващите – през 2022 г. е издаден за седма поредна година *Програмен позитивен календар* за всички училища, Конкурс за класови дейности по специалните дни в превантивния календар, *Тетфтер за добри дела* за учебната година за учениците от всички пети класове на общинските училища, който съдържа страници за себепознание, себеанализ и планиране на личностното детско развитие с акцент към добротворство, Кампания „*Пази детето в интернет*” - насочена към предпазване на подрастващите от опасностите, с които могат да се срещнат в онлайн пространството, *Трети национален фотоконкурс под наслов „Моето различие, щурото*” 2022 г. и др.

Цялостната превантивна дейност проведена през годината е допринесла за обогатяване на познанията, емоционалния свят и ценностната ориентация на децата, за създаване у тях на умения за по-добра комуникация в училищната и градска среда.

Местната комисия осъществява дейността си като поддържа устойчиви партньорски отношения с организации и институции, работещи за образованието и възпитанието на децата - Отдел „Образование и спорт” към общината, РУО на МОН, Районна прокуратура, Районен съд, ОД и РУ на МВР, Отдел „Закрила на детето”, Служба „Пробация” и др.

С цел осигуряване на обща подкрепа на децата и учениците в образователните институции също се провеждат дейности, свързани с превенция на насилието и тормоза и преодоляване на проблемното поведение. През 2022 г. се реализира проект „Детско полицейско управление“ съвместно с Областна дирекция на МВР гр. Разград, в се включиха СУ „Хр. Ботев“ – 16 ученици.

В образователните институции се организират срещи и дискусии с представители на районен съд – Разград по теми, свързани с безопасен интернет и наказателната отговорност на непълнолетните (СУ „Хр. Ботев). Провеждат се мероприятия по превенция на тормоза и насилието -тренинги, „Ден на розовата фланелка“, „Световен ден на усмивката“, „Международен ден на толерантността“ (ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Ясеновец).

На територията на общината продължава своята дейност **Общинският съвет по наркотични вещества (ОБСНВ) и Превантивно-информационен център (ПИЦ)** към него. Общинския съвет по наркотични вещества (ОБСНВ) е държавно-делегирана дейност към Община Разград, съгласно Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите и Правилника за организацията и дейността на националния съвет по наркотични вещества. ОБСНВ разработва, приема и координира общински програми за борба срещу разпространението, употребата и злоупотребата с наркотични вещества и има своята роля и отговорност за изпълнението на Националната стратегия и плана за действие към нея на местно равнище. Обединява усилията на институциите и неправителствените организации, при разработване и прилагане на превантивни програми срещу употребата на наркотици.

Превантивно-информационният център (ПИЦ) осъществява превантивна дейност, събира, съхранява и анализира информация на общинско ниво, необходима за осъществяването, координирането и оценяването на програмите за борба срещу употребата и злоупотребата с наркотични вещества.

Целта на Общински съвет по наркотични вещества и Превантивно – информационен център Разград е да фокусира усилията си към осъществяване на превантивни дейности сред учащите се в област Разград. Работата е насочена към реализиране на образователни кампании и изработване на информационни материали, целящи разясняването на видовете психоактивни вещества, вредата и последиците от тяхната употреба. Целта на тези кампании е не само да се повиши информираността на учениците за въздействието на наркотичните вещества, но и да се моделира тяхното здравословно поведение за в бъдеще. Ограничаването на риска от употреба и злоупотреба с наркотици в града може да стане чрез изграждане и поддържане на устойчиви, ефективни и рентабилни превантивни програми за деца и млади хора, семейства и повишаване съпричастността на институциите, организациите и обществото като цяло.

Осъществяването на превантивните кампании и дейностите е в резултат на съвместните усилия на държавни, общински и неправителствени организации. ОБСНВ активно си сътрудничи с институции като РЗИ, ОД МВР, инспектори от ДПС, отдел „Образование и спорт“, отдел „Социални услуги и здравеопазване“ в Община Разград, МКБППМН, РУО - Разград, местни медии, директори, педагогически съветници, психолози и медицински специалисти от училищата на територията на община Разград.

Акцентите през 2021 г. и през 2022 г. са поставени върху превантивно-информационна дейност, обучения и превантивни кампании. Превантивната дейност се изразява в провеждане на мероприятия, свързани с ограничаване на разпространението и употребата на наркотични вещества чрез обединяване на усилията на институциите, имащи отношение към проблема. Във връзка с реализиране на дейностите, заложи в *Плана за работа на Общинския съвет по наркотични вещества и Превантивно-информационния център към него за превенция на употребата и злоупотребата с наркотични вещества за 2022 г.*, приет с Решение № 443 по протокол № 32 от 21.03.2022 г. на Общински съвет - Разград, през 2022 г. по график бяха обхванати повече ученици (**3 490 ученици от 2 до 12 клас**) от училищата в област Разград в сравнение с 2021 г., когато са били обхванати **1 528 ученици**. Темите на проведените занятия през целия отчетен период са: „Тютюнопушене. Симулативна демонстрация с пушеща кукла Сю“, Вредите от Даркнет как да сърфираме безопасно в интернет“, „Вредата от употребата на енергийни напитки“, „Вреда и последствия от употребата на тютюнопушенето“, „Вредите от пушенето на наргиле“, „Употреба и влияние на алкохола върху организма. Демонстративна симулация с алкоочила“, „Вредите от употребата на дизайнерски наркотици“, „Весел чай“, „Райски газ – употреба и последствия за организма“ и „Видове наркотици – въздействие и последици“. Някои от превантивните дейности са:

- В две разградски училища са проведени и успешно приключили занятия по *Националните програми за превенция употребата на психоактивни вещества*: „Кодово име „Живот“ – програма насочена към ученици 5 -7 клас се проведе в ОУ „Н. Й. Вапцаров“, гр. Разград (на теми: „Вземане на решения“, „Здравословен начин на живот“, „Самооценка“ и „Зависимост.“) и програмата „От връстници за връстници“, насочена към ученици 8 -11 клас в ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“, гр. Разград с проведени занятия на теми: „Упражнение за опознаване и групово кохезия“ и „Личен избори вземане на решения“.

- Конкурс „Младите хора между виртуалното и реалното за безопасен интернет“ посветен на деня за Безопасен интернет;

- Проведени са 2 онлайн срещи с представители на сдружение „Солидарност“, представители на Национален център за обществено здраве и анализи и всички общински съвети във връзка с онлайн въпросника за скрининг, насочен към ученици на възраст 12 - 19 г., който ОБСНВ популяризира в училищата;

- Проведено базисно обучение на младежите от БМЧК на тема „Превенция на употребата на наркотични вещества“;

- Двудневен обучителен семинар на тема „Разпознаване на рисково и зависимо поведение“ с участници – педагогически специалисти и психолози от училищата, социални работници от отдел „Закрила на детето“ и ЦНСТ. Лектори: Павел Павлов - терапевт по зависимости, член на БАХ, член на международната НЛП общност, консултант и представляващ национална пациентска организация

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

„Конфедерация за защита на здравето по въпроси, свързани със зависимостите“. Семейен терапевт и лицензиран треньор към Гордън Тренинг Институт по програмите „Трениране на успешни младежи“ и „Трениране на успешни родители“ и Милена Петрова - Терапевт по зависимости, член на международната НЛП общност, заместник председател на УС на „Асоциация за превенция и работа със зависимости - Само днес“, Семейен терапевт. Лицензиран треньор към Гордън Тренинг Институт по програмите „Трениране на успешни младежи“ и „Трениране на успешни родители“.

- Участие в социалната кампания „Пази детето в интернет“ на застрахователна кампания „Лев инс“. Събитието бе организирано от Община Разград, Общински съвет по наркотични вещества и Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни с лектори Явор Колев - бивш началник на отдел „Киберпрестъпност“ на ГДБОП и Зоя Василев специалист по киберсигурност в „Лев инс“, шеф на „Cyber 360“ и национален координатор на кампанията. На откритият урок участваха над 500 деца от пети до осми клас и средните училища в общината. Кампанията е насочена към превенция на онлайн тормоза и посегателството над деца в дигиталното пространство;

- През 2021 г. стартира нова инициатива, която продължи през следващата 2022 г. - **кампанията „Доброволчеството носи щастие“** по повод Световния ден на Доброволчеството - 5 декември.

- През 2022 г. бяха изготвени *единадесет Електронни бюлетина*, като всеки има тема на броя (м. януари - „Младите хора между виртуалното и реалното за безопасен интернет“; м. февруари – „Дизайнерски наркотици“- нови проучвания, м. март – „Превенция в училищна среда“ и т. н).

През годината са проведени също и консултации и са насочвани към лечение младежи и семейства, имащи нужда от професионална подкрепа.

5.3. Дейности на Центрове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Община Разград има изградена и добре функционираща мрежа от звена за подкрепа за личностното развитие на децата и учениците.

През учебната 2021/2022 година на територията на община Разград функционират 4 центъра за подкрепа за личностното развитие на децата и учениците (ЦПЛР) - УСШ, ЦУТНТ, ЦРД и Ученическо обществение. Информацията относно организационните форми в тях е посочена в Таблица 13.

Таблица 13

Центрове за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците	Брой обхванати деца и ученици	Брой групи и обхванати деца и ученици			
		Постоянни групи			Временни групи
		направления/ профили	форми	Брой групи	Брой групи
ЦПЛР - Ученическа спортна школа „Руси Бухтев“ гр. Разград /УСШ/	525	Спорт	групи по: баскетбол; бадминтон; лека атлетика; ориентирание; шахмат; стрелба с лък; тенис на маса; тенис на корт; плуване; волейбол	42	10
Център за ученическо, техническо и научно творчество гр. Разград /ЦУТНТ/	606	Природоматематически	школи „Математика“ и „Биология“	40	33
		Екология и опазване на околната среда	Дискусионен клуб, клубове „Екология“, „Екотуризъм“, „Здравословен живот“		
		Приложно-технически	Клубове „Млад приложник“, „Компютърен свят“, „Млад кулинар“, „Авиомоделизъм“, „Природа и фантазия“, „Конструирание и моделиране“ и кръжоци „Сръчни ръчички“		

		Хуманитарно-обществен	школи „Български език и литература“, „Немски език“, „Английски език“, кръжоци „Руски език“, „Моят свят“ клубове „Репортери“, „Слово“, „Микрофон“, „Бърборани“		
Център за работа с деца гр. Разград /ЦРД/	728	музикално, танцово, изобразително и приложно изкуство, езиково бучение, клубни форми, занимания през ваканциите, дигитално изкуство	Градски мажоретен състав, Школа по дигитално изкуство, Танцова формация „Феникс“, Танцова школа „Хорце“, ДТШ „Хорце“, Детска танцова школа „Капчици“ Младежки духов оркестър, Школа по поп пеене, Школа по изобразително изкуство и Школа по приложно изкуство, Солфеж, Естрадно пеене, Школа китара, Школа пиано, Школа „Стъпка по стъпка“, Визуал Пой, ТС „Булгарика“	62	7
Ученическо общезитие	291	Обща подкрепа за личностно развитие	групи	12	0
ОБЩО:	2 150			156	50

Таблица 14: Брой деца и ученици и численост на персонала в общинските ЦПЛР през 2021/2022 и 2022/2023 учебни години

ЦПЛР	2021/2022 г.				2022/2023 г.			
	Общ брой ученици	Общо персонал	Педагогически персонал	Непедагогически персонал	Общ брой ученици	Общо персонал	Педагогически персонал	Непедагогически персонал
ЦПЛР - ЦРД	728	13	10	3	840	13	10	3
ЦПЛР - УСШ „Р. Бухтев“	525	14	9	5	525	14	9	5
ЦПЛР - ЦУТНТ	606	18	10	8	673	18	10	8
Общо:	1 859	45	28	16	2 038	45	29	16

Данните от таблиците показват тенденция към увеличаване броя на децата и учениците с 179 през 2022/2023 учебна година в сравнение с предходната 2021/2022 учебна година, докато числеността на персонала в центровете за подкрепа за личностно развитие на Община Разград се запазва еднакъв.

Разкриването на извънкласни форми за занимания по интереси в ЦПЛР създават условия за пълноценно използване на свободното време на младите хора.

ЦПЛР в гр. Разград функционират въз основа на правилник, приет с решение на Общински съвет - Разград и утвърден от кмета на община Разград. Регистриран е с предмет на дейност: развитие на интересите, способностите, компетентностите и изява на учениците в областта на науките и технологиите, изкуствата, спорта. Чрез дейностите по този правилник ЦПЛР осъществяват общинската политика за осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от предучилищна възраст до XII-ти клас в община Разград, като организират и провеждат дейности за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата им през свободното време. Дейностите в трите центъра за подкрепа на личностното развитие не дублират обучението в училище, а отговарят на интересите и потребностите на учащите. Обучението се води от преподаватели – професионалисти, умеещи и обичащи да работят с деца.

Основен елемент е идентифицирането на потребностите на децата и учениците при формиране на постоянно действащи и временно действащи групи през учебната година, както и временно действащи групи през ваканциите.

През 2021 година в ЦПЛР - Център за работа с деца, гр. Разград (ЦРД) функционират 14 извънучилищни педагогически форми с 62 постоянни и 7 временни групи през ваканциите. ЦПЛР - ЦРД продължи да осъществява държавната и общинска политика с деца и ученици чрез организиране на дейности през свободното им време като:

1. Предлага съдържателни, иновативни и гъвкави форми на обучение.
2. Осигурява подкрепа за ранно отриване на заложите и способностите на всяко дете и ученик и насърчава развитието и реализацията му.
3. Изгражда у децата устойчивост и неподатливост на вредни влияния и рискови фактори.

Пандемичната обстановка през 2021 г. промени нормалния ритъм на учебния процес в ЦПЛР – ЦРД, което наложи плавното преминаване от присъствено обучение към обучение в електронна среда от разстояние и обратно, като даде отражение върху качеството на творческия процес, промени се и Календарния план на центъра. Поради тази причина част от планиваните дейности не бяха реализирани или бяха проведени онлайн. Някои от школите (Школа по дигитално изкуство, Школа по поп пеене, Школа по приложно и изобразително изкуство и др.) участваха в онлайн конкурси, на които се представиха успешно.

Педагогическите специалисти бяха принудени да приложат по-гъвкави, иновативни и творчески решения в новосъздалата се обстановка, да използват интерактивен подход в обучението. Поради уникалния характер на педагогическите форми, учителите не могат да използват готовите програми и продукти, поради което се наложи да проявят изключително въображение и креативност в заниманията с децата.

През учебната 2021/2022 година 62 са участията в изяви на регионално, национално и международно ниво, а 17 са планираните и реализираните изяви от ЦПЛР – ЦРД. Общо 728 ученици с изявени дарби са получили подкрепа от Центъра за работа с деца. Десет деца получиха грамоти и финансови стимули от Община Разград по приетите Мерки за насърчаване на творческите заложи и потребности на деца с изявен дарби, а 31 деца получиха награди и грамоти от различни общински, областни, национални и международни конкурси и фестивали. Осем абитуриенти получиха плакети за дългогодишна дейност в школите на Центъра за работа с деца.

През 2021 г. освен възможностите, които центърът предоставя на децата за изява на таланта им в конкурси и концерти, в ЦРД са осъществени ремонтни дейности на материално-техническа база – ремонт на помещенията, отоплителната система, коридори и тавани и др.

През 2022 г. ЦПЛР - ЦРД продължава да работи по основната си стратегическа цел - предоставяне на компетентна и качествена обща и допълнителна подкрепа и разширяване обхвата на децата, посещаващи центъра. През периода отново е осигурен необходимия финансов и материален ресурс за осъществяване на заложените от центъра дейности. Шестнадесет абитуриенти получиха плакети за дългогодишна дейност в школите на Центъра за работа с деца, а през месец декември 2022 г. 12 деца получиха грамоти и финансови стимули от Община Разград по приетите Мерки за насърчаване на творческите заложи и потребности на деца с изявен дарби. Участията в изяви на регионално, национално и международно ниво бяха 62, като 17 са планираните и реализираните изяви от Център за работа с деца. Броят на децата и учениците с оказана допълнителна подкрепа по чл. 126, ал. 2 от Наредбата за приобщаващо образование е 836 деца, броят на децата и учениците, класирани на призови места на състезания, конкурси и олимпиади е 77 деца. Броят на изявите на децата и учениците от ЦПЛР – ЦРД е 8, като броят на децата и учениците, участвали в тях - 168, а броят на класираните се на призови места е 77 деца и ученици.

ЦПЛР – ЦРД продължава своето успешно партньорство и сътрудничество с общински и държавни институции, неправителствени организации, училища и детски градини, при което школите на центъра са се включвали активно в обществено-културния живот на Община Разград: участие в културната програма на Есенния панаир, Общоградско великденско боядисване на яйца, в Детския празник „Шарената въртележка“, участие в празника, посветен на 24 май и много други.

Изнесени са открити уроци от ДТШ „Хорце“ за Заговезни и Лазаровден в ОУ „Никола Икономов“, ОУ „И. С. Тургенев“, ОУ „Н. Й. Вапцаров“ и ОУ „Отец Паисий“, както и участие в откриване на учебната година в 4 градски училища, в годишнината на ДГ № 5 „Незабравка“, гр. Разград и Дневен център за деца с увреждания „Подай ръка“.

През летните месеци се разшири обхватът на децата, посещаващи Лятната академия на ЦПЛР – ЦРД (Клуб „Приключенско лято“, Клуб по дигитално изкуство, Клуб „Аз рисувам през ваканцията“, Клуб „Стъпка по стъпка“), като поради големия интерес се наложи да се създадат критерии за приема им.

През тази календарна година също продължават подобренията на материално-техническата база (подменена подова настилка с ламинат и нови мебели в компютърната зала и залата по танци) със средстава по национални програми. Оборудвана е залата по танци по Национална програма „Предоставяне на съвременни условия за работа на децата и учениците в ЦПЛР“ на стойност 20 689 лева.

Центърът за работа с деца успява да затвърди позициите си като основен притегателен център за личностно развитие на децата и учениците от община Разград, като увеличава броя на децата през годините, посещаващи извънкласните форми, подобрява качеството на образованието на децата и учениците в свободното им време чрез организационна и съдържателна гъвкавост на предлаганите занимания. Изградени са предпоставки за удовлетворяване на специфичните потребности на децата през свободното им време като: активна дейност, творчество, общуване, игри, положителни емоции, успех, самоизява и самоутвърждаване. Обхванати са деца от детските градини, основните и средни училища в гр. Разград.

През годините ЦПЛР - ЦРД се утвърди като търсен и желан партньор, който работи добре както с общински училища и детски градини, така и с държавни и общински институции. Продължи съвместната работа със СНЦ „Настоятелство към ЦРД“. Привличането на родителите в реализирането на дейността на ЦПЛР - ЦРД даде своите резултати, чрез получените дарения от тях и прякото им участие в подготовката на реализираните събития.

В ЦПЛР – Център за ученическо, техническо и научно творчество (ЦУТНТ) през учебната 2021/2022 година функционират 40 постоянно действащи групи с включени 606 деца и ученици от предучилищна възраст до 12-ти клас и 33 временно действащи групи с включени 220 деца и ученици в тях. Броят на децата и учениците с оказана допълнителна подкрепа по чл. 126, ал. 2 от Наредбата за приобщаващо образование през 2021 г. е 115 деца и ученици и 79 деца и ученици през 2022 г. Броят на децата и учениците, класирани на призови места на състезания, конкурси и олимпиади през 2021 г. е 45 деца и ученици и 28 деца и ученици през 2022 г. Броят на децата и учениците, получили грамоти и финансови стимули от Община Разград по приетите Мерки за насърчаване на творческите заложби и потребности на деца с изявен дарби през 2021 г. е 12 деца и ученици, а през 2022 г. – 7 деца и ученици. През учебната 2022/2023 година в ЦПЛР - ЦУТНТ са обхванати 673 деца и ученици.

В ЦПЛР – ЦУТНТ се реализират разнообразни образователно-възпитателни инициативи, чрез които се създават условия за изявяване на учениците и се разширява обхватът на дейностите с ученици от община Разград. Децата и учениците, посещаващи ЦПЛР - ЦУТНТ членуват в клубове, школи и кръжоци в различни **направления/профили: природоматематически, екология и опазване на околната среда, приложно-технически и хуманитарно-обществен**, което допринася за:

- Формиране на гражданска, екологична и природозащитна култура, приобщаване към националните и общочовешки ценности у младите хора;
- Формиране на гражданска позиция и ценности;
- Приобщаване към националните и общочовешките ценности чрез рецитали, драматизации, театрални спектакли;
- Включване в доброволчески инициативи - благотворителни базари;
- Формиране на ценности чрез лично творчество чрез създаване на литературни текстове – литературно есе, разкази, приказки, стихотворения;
- Срещи с литературни творци;
- Поемане на отговорност за опазване на собственото здраве и околната среда. Разбиране на значението и важността на атмосферата, водата и почвата според техните основни функции в природата и значението им за живите организми и за човека. Прилагане на усвоените знания в различни житейски ситуации със цел опазване на заобикалящата ни среда;
- Осъзнаване за ролята на спорта и здравословното хранене за собственото здраве. Изграждане на умения за прилагане на здравословни хранителни практики, здравно-хигиенни умения и навици;
- Прилагане на усвоените знания в различни житейски ситуации със цел опазване на собственото здраве. Поемане на отговорност за собственото здраве и опазване на околната среда;

- Повишаване на двигателната активност и дееспособност. Разпознаване на растения и животни от заобикалящата ни среда. Придобиване на знания и умения при преходи в гористи и планински местности.

Броят на участията през учебната 2021/2022 година в изяви на регионално, национално и международно ниво е 23, а броят на изявите, реализирани и планирани от ЦПЛР – ЦУТНТ е 12 изяви.

Някои от тях, които са се утвърдили през годините са:

- Фотоконкурс „Разград - уловени мигове“ в чест на Деня на Разград;
- Екофорум по повод Международния ден на Земята;
- множество благотворителни кампании по инициатива на клубовете „Екология“, „Млад кулинар“, „Репортери“, „Слово“, „Млад приложник“;
- Национален ученически журналистически конкурс „Григор Попов“, който се провежда ежегодно и е включен в *Национален календар за изяви по интереси на децата и учениците* на МОН;
- Конкурс „Живата природа“ по повод Световния ден на околната среда и други.
- Ангажиране с полезни занимания през периода на лятната ваканция предлага инициативата „Еко лято“ на Община Разград и ЦУТНТ, гр. Разград, която успешно се утвърди вече като традиционна за нашия град. В инициативата през 2021 г. бяха обхванати 107 ученици в продължение на цялата лятна ваканция, разпределени в 6 временни ваканционни групи, а през 2022 г. бяха обхванати 120 ученици, разпределени в 6 временни ваканционни групи.

Няколко от планираните дейности през 2021 г. не бяха реализирани, поради извънредната епидемична обстановка в страната.

Броят на изявите на децата и учениците от ЦПЛР – ЦУТНТ през 2022 г. е 42, като броят на децата и учениците, участвали в тях е 120 деца и ученици, а броят на класираните се на призови места е 73 деца и ученици.

В резултат от реализирането на всички тези дейности са повишени успехите на децата и учениците в сферата на науката и техниката чрез:

- Затвърждаване и разширяване на знанията, практическа насоченост на заниманията, самостоятелност, диференциран подход при работа, обогатяване на езиковата култура;
- Усъвършенстване на езиковия изказ, знанията за специфичните особености на различните жанрове, разширяване на уменията за създаване на лично творчество, подобряване на дикцията, развитие на способностите и уменията, свързани с художественото слово (рецитали и литературни четения); умения за създаване на журналистически текстове; изява на различни концерти, спектакли и фестивали;
- Запазване и развитие на интереса към природните науки. Свободно използване на учебното съдържание и научно-популярна литература при подготовката за изпити и разработване на теми. Изработване на техника за решаване на тестове;
- Разчитане на елементарни чертежи; запознаване с основните принципи на движение на механизмите; решаване на творчески задачи с проблемен характер, изработване на модел по чертеж.

Надграждат се знанията и езиковата компетентност на децата **в сферата и на чуждите езици.**

От няколко години в ЦПЛР – ЦУТНТ, гр. Разград **се осъществява и кариерно ориентиране и консултиране на учениците** и подготовка за тяхната бъдеща професионална реализация. Броят на учениците, на които са предоставени услуги по кариерно ориентиране през 2021 г. е 643 ученици, а през 2022 г. - 1366 ученици.

По **Национална програма „Предоставяне на съвременни условия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в институции в системата на предучилищното и училищното образование“**, модул *„Подкрепа на децата и учениците за работа в ЦПЛР по чл. 49, ал. 1, т. 1 и ал. 4 от ЗПУО – центрове за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта и астрономически обсерватории и планетариуми“* с проект *„Успяваме заедно в научното познание“* на ЦПЛР – Център за ученическо, техническо и научно творчество“, гр. Разград са закупени необходими за центъра обзавеждане, оборудване, материали и консумативи за учебна зала за обучения, презентации и научни форуми с цел подобряване на МТБ.

Институциите, с които е осъществено взаимодействие и координация през 2022 г. са ЦНСТ за деца без увреждания, Превантивно-информационен център – Разград и МКБППМН.

През учебната 2021/2022 година и учебната 2022/2023 година в ЦПЛР – Ученическа спортна школа „Руси Бухтев“ (УСШ) са сформирани 42 постоянни и 10 временни групи, като са обхванати 525 ученици в постоянните групи на възраст от II - ри до XI - ти клас, а във временните групи - 111 деца и ученици.

През учебната 2021/2022 година са организирани и реализирани 24 изяви от ЦПЛР – УСШ, а 9 от школниците са взели участия в провеждането на различни видове състезания на регионално, национални и международно ниво. Проведените състезания през учебната 2021/2022 година са: „Аз мога да плувам“, Турнир по баскетбол, Турнир по бадминтон, Турнир за деца по джудо; по свободна борба, Състезание „Бързи, смели, сръчни“. ЦПЛР – УСШ е основен организатор на провеждане на общинския кръг от Ученически игри по различни видове спорт в различни възрастови групи.

Третият център за подкрепа на личностното развитие - УСШ „Р. Бухтев“ през 2021 г. и 2022 г. организира дейности, свързани с развитието на интересите, способностите и потребностите на учениците в областта на отбиха и спорта. Създава условия за духовно, физическо и социално развитие и здравословен начин на живот. ЦПЛР – Ученическа спортна школа „Руси Бухтев“ се утвърди като звено за масов ученически спорт, където всяко дете може да практикува любимия си спорт и като трамплин за талантиливите деца за по-нататъшна им реализация като състезатели в спортните клубове.

Заниманията се провеждат в спортна зала „Лудогорец“, която УСШ стопанисва и по спортните бази на клубовете и градските училища. Под ръководството на квалифицирани треньори школниците спортуват в следните спортове: баскетбол, бадминтон, лека атлетика, ориентиране, шахмат, тенис на маса, стрелба с лък, тенис на корт, волейбол и плуване. В резултат от създаването на една здравословна среда за спортуване, тренировки и обучение по видовете спорт беше противодействано на всички форми на рисково поведение сред подрастващите: обездвижване и гръбначни изкривявания, нездравословно хранене и затлъстяване, употреба на алкохол, наркотици и тютюнопушене и противообществени деяния.

С цел развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата на децата и учениците в областта на спорта през учебната 2022/2023 година продължава учебно-тренировъчна и състезателна дейност, ваканционни занимания при най-добрите специалисти по спортовете: шахмат, бадминтон, тенис на корт, тенис на маса, лека атлетика, баскетбол, ориентиране, стрелба с лък, волейбол, колоездене и плуване. Разработена е ваканционна програма със спортни занимания за свободното време на подрастващите - Тенис на корт - V – XII клас; Плуване - I – VIII клас. Броят на изявите на децата и учениците е 17 изяви, като броят на учениците, класирани на призови места на състезания – 200 ученици.

През 2022 г. ЦПЛР – УСШ отново взе участие в Общински етап на Ученически игри по възрастови групи по следните видове спортове: баскетбол, волейбол, хандбал, футбол, бадминтон, шахмат, тенис на маса и лека атлетика.

ЦПЛР – УСШ участва и постигна призови постижения в различни по вид състезания, кросове и щафети:

- = Крос „Златна есен“
- = Щафетни игри „Общуваме толерантно играем честно“
- = Крос „Освобождение на Разград“
- = Бадминтон турнир по случай 28 януари
- = Тенис на маса по случай 28 януари
- = Шахмат турнир посветен на „Деня на Разград“
- = Баскетбол турнир за деца
- = Волейбол турнир за деца
- = Ориентиране Купа „Абриту“

През 2022 г. по По Национална програма „Предоставяне на съвременни условия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в институции в системата на предучилищното и училищното образование“, модул "Подкрепа на децата и учениците за работа в ЦПЛР по чл. 49, ал. 1, т. 1 и ал. 4 от ЗПУО – центрове за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта и астрономически обсерватории и планетариуми“ е оборудван кабинет по шахмат с цел подобряване условията за спорт на подрастващите и занимания в свободното време.

5.4. Дейности на неправителствени организации, читалища, спортни клубове в подкрепа за личностното развитие на децата и учениците.

Център за обществена подкрепа (ЦОП) – Разград предоставя на децата и учениците обща и

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

допълнителна подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им. Екипната работа по случай на дете или ученик е нова стъпка, насочена към индивидуализиране, подкрепата и цялостната грижа за детето или ученика в периода му на обучение. Центърът предоставя услуги за превенция на отпадането им от училище, работа с деца, отпаднали или в риск от отпадане от училище и техните семейства. Услугите в ЦОП са почасови. Капацитетът на центъра е 45 места. Услугите, които се предоставят са:

- общодостъпни и специализирани - информирани, консултиране и обучение за реализиране на социални права и за развиване на умения;

- превантивни и подкрепящи социални услуги - информирани и консултиране, застъпничество - дейност за подкрепа на лицето да защити и да отстоява своите права, посредничество - осъществяване на взаимодействие и координация между служител, осъществяващ дейности по предоставяне на социални услуги, със служител/служители от други услуги или от различни институции, организации, социална терапия, обучение за придобиване на умения, обучения – групови и индивидуални.

Основна цел е да се окаже помощ и подкрепа на деца с проблемно/отклоняващо се поведение, чиито проблеми са комплексни и обхващат цялото семейство. Конкретните дейности са според индивидуален план за предоставяне на услуги:

- Консултиране в ЦОП и/или в дома – социално (вкл. за социалните патологии – проституция, скитничество, зависимости и опасностите от рисково поведение), психологическо, юридическо (правни основания за въздействие противообществени прояви и престъпления), професионално, медицинско – просветно (против употреба на наркотици и алкохол, предпазване от СПИН, сексуална и контрацептивна просвета);

- Подкрепа за преодоляване на затруднения в ученето, организация на свободното време и развиване на интереси и заложби. Работи се за създаване на мотивация за учене, за общуване с връстници, развиване на нов стил на социални взаимодействия, толерантност, позитивни емоции и поведение;

- Програми за социални умения – умения за общуване, за самоконтрол и асертивно поведение, справяне с гнева, решаване на конфликти. Програмите се предлагат индивидуално или групово в зависимост от особеностите на случая;

- Услуги за родители – развиване на родителски умения, знания за девиации в поведението на подрастващите и възможни начини за справяне с емоционалните и поведенческите проблеми на детето, отговорност на родителите за формиране на ценностните ориентации на детето, решаване на семейни конфликти, необходимост и начини за общуване с детето. Могат да се предоставят индивидуално или в група.

Експерти от ЦОП провеждат редица беседи, тренинги и обучения на деца от училища и детски градини с различна тематика: агресия, превенция на зависимости, трафикът на хора, обучения за деца, за родители и за педагогически персонал, различни кампани свързани с подкрепа на децата и семействата им в общността и др.

Екипът на ЦОП – Разград, за да гарантира ефективното изпълнение на служебните си задължения, инициира редица контакти с институции и организации на местно и регионално ниво: Дирекция „Социално подпомагане“, Отдел „Закрла на детето“, Детска педагогическа стая (ДПС), Български червен кръст (БЧК), училища и детски градини, както и други външни организации.

Взаимодействието на ЦОП с училищата в община Разград е възможност за постигане на общи цели и резултати, осигуряване на условия за интегриране на образователните възможности, формиране на набор от правила и традиции, уреждане на отношенията училище – социокултурни фактори – семейство.

ЦОП изпълнява функция, свързана с осъществяване на връзката между училището и семейството на детето, за целите на достигане на деца, които не посещават училище или имат трудности с редовното посещаване и са в риск от отпадане.

Подпомагане на спортните клубове за спортно-състезателната и учебно- тренировъчната дейност.

Община Разград подпомага с финансови средства **спортните организации** за подготовка и участие на местни спортисти и отбори в първенствата от Държавния и Международния спортен календар на съответната Българска спортна федерация, както и за организиране и финансово обезпечаване на общински спортни прояви, състезания и спортни празници, спортни прояви за групите за здраве и за

хора с намалена двигателна мобилност и в неравностойно социално положение.

За 2021 година Община Разград е подпомогнала дейността на 16 спортни клуба за участие в състезания от Държавния и Международния спортен календар на спортните федерации, за учебно-тренировъчна дейност и за оборудване със спортни екипи, уреди и пособия с финансови средства в размер на **136 770 лв.**, както следва:

1. Седем /7/ спортни клуба, развиващи индивидуален олимпийски спорт: бадминтон, борба, бокс, колоездене, лека атлетика, стрелба с лък и тенис на маса - **73 320 лв.;**
2. Два /2/ спортни клуба, развиващи неолимпийски спорт: ориентиране и шахмат. - **8 460 лв.;**
3. Пет /5/ спортни клуба, развиващи колективен олимпийски спорт: баскетбол-два спортни клуба, волейбол, и аматьорски футбол в селата Гецово и Ясеновец - **45 120 лв.;**
4. Два /2/ спортни клуба, развиващи спорт за всички и спортно-туристическа дейност - **9 870 лв.;**

- **Подпомагане на спортните клубове при организиране и провеждане на състезания и турнири по видове спорт, спортни предизвикателства, спортни тържества и празници на територията на община Разград и награди за високи постижения и резултати.**

За 2021 година, Община Разград допълнително е подпомогнала с **30 300 лв.** дейността на девет /9/ спортни клуба.

А. 17 300 лв. за домакинства на национални състезания:

1. Национална купа „Абритус“ по ориентиране - 2 600 лв.
Проведена на 18 април 2021 г. в горски масив местността „Кованлъка“, с. Островче;
2. Национално състезание „Лудогорски маратон“ - 3 000 лв.
Проведен на 6 юни 2021 година в местността „Кованлъка“, гр. Разград;
3. Национален турнир по стрелба с лък за купа „Разград“ - 3 000 лв.
Проведен на 25 и 26 юни 2021 година на спортен комплекс „Стрелбище за стрелба с лък“, гр. Разград;
4. Национален турнир по борба за момчета „Лютфи Ахмедов“ - 8 700 лв.
Проведен на 8 и 9 октомври 2021 година в спортна зала „Лудогорец“, гр. Разград.

Б. 7 000 лв. за състезания, турнири, спортни празници и спортни предизвикателства:

1. Великденски крос - 1000 лв., проведен на 1 май 2021 г. по улиците на Разград и Градския парк;
2. Благотворителен турнир по мини футбол „Да помогнем на децата сираци от ЦНСТ, SOS детски селища да спортуват и общуват помежду си“ - 1 030 лв., проведен на 9 и 10 октомври 2021 година в спортна зала на НППГ „Шандор Петьофи“;
3. Общинско състезание „Обичам волейбола“ - 800 лв., проведено на 22 и 27 март 2021 г. в спортна зала на НППГ „Шандор Петьофи“ и спортна зала на ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“;
4. Спортен празник „Плувно лято 2021“ - 800 лв., проведен на 19 юли 2021 година в басейн „Мимоза“, Разград;
5. Световен ден на предизвикателството - 1 200 лв., проведен на 18 май 2021 г. в Градски парк;
6. Световен ден на ходенето - 600 лв., проведен на 2 октомври 2021 г. в Градски парк;
7. Спортно туристическа проява „Децата и природата“ и „С Буйна кръв-опознай Лудогорието“ - 870 лв., проведени на 3 юли 2021 г. в местността „Кованлъка“ и туристически поход от с. Балкански до местността „Кованлъка“;
8. Състезание по брейк - 700 лв., проведено на 31 юли 2021 г. на пл. „Независимост“, гр. Разград.

За 2022 година Община Разград е подпомогнала дейността на 18 спортни клуба за участие в състезания от Държавния и Международния спортен календар на спортните федерации, за учебно-тренировъчна дейност и за оборудване с спортни екипи, уреди и пособия с финансови средства в размер на **149 380 лв.**, както следва:

5. Седем (7) спортни клуба, развиващи индивидуален олимпийски спорт: бадминтон, борба, бокс, колоездене, лека атлетика, стрелба с лък и тенис на маса - **77 000 лв.;**
6. Три (3) спортни клуба, развиващи неолимпийски спорт: ориентиране, шахмат и карате - **15 400 лв.;**
7. Шест (6) спортни клуба, развиващи колективен олимпийски спорт: баскетбол-два спортни клуба,

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

волейбол, и аматьорски футбол в селата Гецово, Пороище и Дряновец- **46 200 лв.;**

8. Два (2) спортни клуба, развиващи спорт за всички и спортно-туристическа дейност-**10 780 лв.;**

- **Подпомагане на спортните клубове при организиране и провеждане на състезания и турнири по видове спорт, спортни предизвикателства, спортни тържества и празници на територията на община Разград.**

За 2022 година, Община Разград допълнително е подпомогнала с **33 120 лв.** дейността на девет (9) спортни клуба.

А. 12 500 лв. за домакинства на международни състезания в т.ч.:

1. Международен турнир по борба за момчета „Лютфи Ахмедов“ - **9 000 лв.**
2. Международен турнир по шахмат за купа „Абритус“ - **3 500 лв.**

Б. 7 000 лв. за домакинства на национални състезания в т.ч.:

3. Национално състезание „Лудогорски маратон“ - **3 500 лв.;**
4. Национален турнир по стрелба с лък за купа „Разград“ - **3 500 лв.;**

В. 8 500 лв. за състезания, турнири, спортни празници и спортни предизвикателства в т.ч.:

9. Лекоатлетически крос „Освобождение“ - **1 650 лв.;**
10. Великденски крос - **300 лв.;**
11. Спортен празник „Плувно лято 2022“ - **600 лв.;**
12. Световен ден на предизвикателството - **1 300 лв.;**
13. Световен ден на ходенето - **500 лв.**
14. Състезание по джудо за подрастващи - **690 лв.;**
15. Турнир по брейк за деца - **950 лв.;**
16. Спортно мероприятие за 1 юни Ден на детето под мотото „Децата и природата“ - **600 лв.;**
9. Възпоменателен турнир по тенис на маса - **500 лв.;**
10. Спортно туристическа проява „С Буйна кръв-опознай Лудогорието“ - **300 лв.;**
11. Волейболна лига за ученици - **500 лв.;**
12. Благотворителен турнир по мини футбол „Да помогнем на децата сираци от ЦНСТ, SOS детски селища да спортуват и общуват помежду си“ - **610 лв.**

- **2 000 лв. финансов резерв за награди за високи постижения и резултати за спортисти и треньори.**

С парични средства в размер **2 000 лв.** за високи постижения и резултати в направление детско-юношески спорт, ветерани, бяха наградени следните състезатели:

1. **Лъчезар Вълчев-1000 лв.**

За постигната европейска титла в дисциплината троен скок на Европейското първенство по лека атлетика за юноши до 18 години, проведено на 4 до 7 юли в Йерусалим, Израел;

2. **Фатме Шабан - 1000 лв.**

За постигнато трето място на Европейското първенство по свободна борба за девойки до 19 години, проведено на 27 юни до 3 юли в гр. Рим, Италия;

Едно от предизвикателствата пред младите хора е да опознаят националните, европейските и световни културни традиции и ценности. В това отношение голяма подкрепа им оказва Регионална библиотека „Проф. Боян Пенев“ в град Разград.

Регионална библиотека „Проф. Боян Пенев“ - Разград (РБ) по силата на Закона за обществените библиотеки (в сила от 06.07.2009 г.) е основен образователен, информационен, културен и просветен център с местно значение, организация, която е създадена, подкрепяна и финансирана от обществото чрез местната, регионалната или националната власт. Тя осигурява достъп до знание, информация, учене през целия живот и творби на въображението чрез разнообразие на ресурси и услуги и е общодостъпна за всички членове на обществото, независимо от техните раса, националност, възраст, пол, религия, език, специални потребности, икономически или трудов статус и образователно ниво. Тя събира, обработва, организира, съхранява и предоставя за обществено ползване печатни и други произведения и информация, включително за книжовното и литературното културно наследство. Осигурява правото на гражданите на равнопоставен и свободен достъп до библиотечно-информационното

обслужване. Съдейства за изграждането на гражданското и информационното общество като предоставя безплатно основни библиотечни услуги.

Мисия на библиотеката е насърчаване на четенето, за съживяване на интереса към книгата и литературата, за повишаване на качеството на четенето преди всичко на децата и учениците. Затова в дейността си РБ превръща четенето в ценност и необходимост за развитието не само на обществото, но преди всичко за формирането на отделната личност. Децата могат да насърчат и родителите си и други възрастни да ползват библиотеката. **Важно е до библиотеката да имат достъп и децата, които срещат трудности при обучението по четене,** за да получат материали, които могат да им бъдат от помощ. Така библиотеката става естествен посредник между семейството и училището и подпомага образованието на децата и учениците, с цел насърчаване на четенето и повишаване на грамотността, формиране на умения за търсене и ползване на информация у децата и учениците, изграждане на навици за непрекъснато самообразование. Чрез организираните посещения в библиотеката като част от обучението по задължителната програма, както и по време на провеждането на заниманията по интереси, на базата на предложените културно-образователни инициативи, програми и проекти, се изгражда отношение към културата като цяло и се придобиват по-задълбочени познания в областта на литературното наследство и съвременната литература. По този начин се насърчават творческото мислене и креативността на децата и учениците. Така се създава активна мрежа от споделени ресурси, които се ползват от всички ученици, за разширяване на образователната среда на учениците за тяхното пълноценно развитие. Обогащането и модернизирането на образователната среда, в партньорството с библиотеката като културна институция, цели повишаване качеството на училищното образование чрез създаване на среда за активно учене в ново, по-различно културно-информационно пространство.

По традиция своята **първа екскурзия в Детски отдел на библиотеката**, провеждат малки любознайковци от началните училища в Разград. По време на своята екскурзия в библиотеката те научават много интересни факти за ползването на книжките, както и за богатата палитра от различни по жанр издания. По традиция своята първа среща с писаното слово и книжките имат и децата от детските градини в града, организирано като посещение в Детски отдел на библиотеката така и чрез посещение на библиотечни специалисти в детските градини.

Проведоха се много **„Изнесени уроци“** с ученици от различни класове и училища по повод отбелязване на исторически събития и бележити дати, които могат да се проведат както в РБ, така и библиотечни специалисти да посещават училищата на място.

Като част от традиционните инициативи са и **творческите срещи** с любими автори на малки и големи. Такива срещи се запомнят, защото всеки автор носи своята специфика, пренася децата в своя творчески свят, среща ги със своите герои. Чрез индивидуален подход, в зависимост от възрастта на аудиторията, всеки автор потапя децата в своята реалност и ги прави съпричастни на неговите разказани истории или споделени емоции и чувства. **Децата с изяви таланти** участваха в **литературни творчески срещи с писатели, поети от региона и страната.** Участието на такива деца в този тип срещи и като КО-водители с организаторите. Участие в такива срещи на деца с изяви таланти в литературни творчески срещи с писатели, поети от региона и страната имаше и в **съпровод на тяхно изпълнение** на определен музикален инструмент (пияно, цигулка, гайда и др.) организираното от библиотеката мероприятие. Участваха и деца с **танцови способности в литературни творчески срещи с писатели, поети от региона и страната**, като част от организираното от библиотеката мероприятие.

Всяка година традиционно РБ участва със свои инициативи с участие на деца и ученици в **Националния Маратон на четенето** (2 до 23 април **Международният ден на детската книга** – 2 април, **Международният ден на книгата и авторското право** – 23 април и националният „Маратон на четенето“). Маратонът на четенето е инициатива на ББИА (Българската библиотечно – информационна асоциация) и българските публични библиотеки в партньорство с общини и културни и образователни институти. В хода на Маратона се насърчава четенето и общуването с книгите – носители на непреходните ценности в човешката история и култура.

Участие в **Национална библиотечна седмица** (11-15 май) на деца и ученици с различни инициативи, свързани с ролята и мястото на библиотеката за поощряване интереса към четене и творчество. **Инициативата се провежда в рамките на проекта на ББИА „Библиотеките – вдъхновение и учене през целия живот за всички“** да а се постигне по-добро разбиране за ролята на обществените библиотеки в ученето и творчество през целия живот, което да доведе до утвърждаването им като фактор в постигането на стратегическите цели и приоритети на Националната стратегия за учене

и творчество през целия живот. В нея активно се включват деца в предучилищна възраст, ученици от началния етап на образованието, юноши и младежи от училища и детски градини от област Разград.

Много съвместни инициативи с ученици от началните класове от училищата в града се провеждат по повод на **кампанията „Походът на книгите**, която се осъществява за поредна година с основна цел да повишава и насърчава интереса на децата към четенето и книгите. „Походът на книгите” се организира от Асоциация „Българска книга”, в партньорство с Министерство на образованието и науката. **Партньорството с Асоциация „Българска книга” е в синхрон с модул „Библиотеките като образователна среда”, който дава възможност за реализиране на съвместни инициативи между училища и обществени библиотеки през учебната година**, с цел да се създаде интерес и любов към книгата, да се формират навици за четене и умения за учене през целия живот, да се формира отношение към културата като цяло, за подкрепа на грамотността, културата и образованието. Целта на кампанията е да повиши интереса към четенето на книги сред децата и юношите, както и да информира обществото като цяло по отношение на темата за грамотността сред най-малките.

Всяка година РБ номинира и избира своя **Читател на годината** – читатели прочели най-много книги от фонда на библиотеката. **Библиотекар за един ден**, поемайки функциите на работещите в Детски отдел госпожи – да подреждат и търсят книжки, да отговарят на изискванията на малките читатели – посетители на Детски отдел, техни връстници. Да потънат в тайните на книгохранилищата и се омагьосат от духа и магията на книгите.

РБ има богат празничен календар, с много изненади за най-малките си читатели. По стара традиция РБ организира за своите малки, големи и още по-големи читатели и приятели **Творческата работилница „Коледна магия”, „Работилница за мама”**. Творческа работилничка за изработване на красиви мартенички и творческото ателие „Капанска шевица”. Тези инициативи винаги са съпътствани с богата изложба от тематични книжки от фонда на библиотеката. Наред с българските заглавия се предлагат и тематични чуждоезикови книги, с които да упражнят знанията си и насладят на многообразието от илюстрации.

Библиотеката насочва вниманието си към всички възрастови групи: към **децата с проблем**, в неравностойно положение, със специфични нужди. Защото е важно децата с увреждания да знаят, че техният проблем е преодолим, че могат да бъдат деен участник във всичко, което се случва около тях. Важно е от ранна възраст да възпитаваме децата в толерантност. Традиционно в Детски отдел гостуват **деца от дневен център „Емилиан”, деца със СОП**, които провеждат изнесени уроци по различни предмети, участват в творческите работилници по повод различни празници, изнасят своя музикално - артистична програма за Деня на будителите, Трети март, Денят на Разград и др. **Издават им се безплатни читателски карти**.

Всяка година по инициативата на РБ „Проф. Боян Пенев” за периода от юли - август много деца на възраст от 2 до 14 години посещават **Лятната читалня „Приказно лято”** в Детския отдел, както и в съпътстващите занимания. Интересът към проекта нараства с всяка изминала година, което го прави устойчив във времето.

За да бъде в крак с новото време, за да отговаря на днешните потребности на най-малките си читатели, освен традиционните инициативи Детски отдел включва в своя календар и въвежда много нови форми. Една от тях е **фентъзи - игрите**. Участниците влизат в ролята на смели герои - рицари, магьосници, чудовища, научават и нови думи на английски език, които ползват в хода на играта. Фентъзи - игрите предизвикват изключително голям интерес у малките любознателници. Развиват тяхното креативно мислене, въображение и творческа фантазия. Част от тази инициатива е провеждането в Детски отдел на **Нощ на книгите за Хари Потър**. Основната цел на интересното събитие от една страна да се отпразнува световно известната поредица на писателката Дж.К. Роулинг, а от друга - да се насърчат децата да четат.

Голям интерес предизвиква информационното занимание **„Забавно програмиране с роботчетата Финч и пчелата – робот, кодиране с Морзовата азбука и демонстрации на 3D печат**. Библиотеката разполага с шест роботчета Финч, които са дарение от Посолството на САЩ в България и фондация „Глобални библиотеки - България”. Основното предназначение на роботчетата е да подпомагат овладяването на различни езици за програмиране при обучението по компютърно моделиране и информатика, чрез което децата развиват своето логическо и стратегическо мислене, въображение и компютърни умения.

Библиотеката разполага и със специално обособен кът - **Тийн зона**, с обособена за тийнейджърите литература, компютър, където младите хора могат да се срещат, разговарят, провеждат уроци и учебни занимания.

Още много инициативи традиционни и иновативни, могат да се изброят като част от богатата дейност на РБ: състезания, викторини, щафетно четене на двузични книги, европейски ден на езиците, ден на приятелството, Денят на Европа, 1 юни – денят на детето, 24 май - Денят на славянската писменост и култура, европейски дни на наследството, пясъчни рисунки в Детски отдел и други.

С радост отчитаме факта, че в съвременното ни мобилно общество, когато и най-малките деца с лекота боравят с компютъра и мишката, четенето на книги не отстъпва по значение на новите технологии.

Двадесет и пет читалища в община Разград съхраняват традициите и културата в населените места, работят за развитие на таланта, творчеството и любителското изкуство и със своята дейност се утвърждават като съвременни културно - информационни центрове. В малките населени места те са единствената културна, образователна и информационна организация с изключително значение.

Чрез дейностите, които развиват, читалищата играят съществена роля за подпомагане развитието на интересите, способностите и творческия потенциал на децата и учениците в община Разград. Предоставяйки ресурси и услуги, предлагайки сигурно и гостоприемно пространство за всички на равни начала, те са едновременно портал за знания и пространство за творчески занимания и катализатор за промени.

Библиотечната дейност е една от основните функции на читалищата в община Разград. Усилията на читалищните ръководства са насочени към създаване на условия за превръщане на библиотеките в съвременно, достъпно и приятно място за подрастващите.

През 2021 г. пандемията от COVID -19 и изолацията на хората превърна четенето в ключов инструмент за повишаване на знанията, а работата на библиотеките, дори в дистанционен режим, придоби огромно значение. Ограниченият достъп до културни продукти и услуги и наложените противоепидемични мерки засилиха ролята на читалищните библиотеки като центрове на местната общност.

Насърчаването на четенето сред децата и учениците и повишаване нивото на грамотност е една от най-важните задачи на читалищните библиотеки в община Разград. Библиотечните инициативи спомагат за насърчаване и стимулиране у подрастващите на интерес към библиотеката, книгите и четенето, повишават нивото на информираност, подпомагат учебния процес, съдействат за повишаване на грамотността и формиране на култура на четене у подрастващите.

Наложените ограничителни мерки, физическата и социална дистанция през отчетния период (2021 г. и 2022 г.) **предизвикаха необходимост от трансформация на библиотечното обслужване и формите на работа в читалищните библиотеки, при активно използване на онлайн услуги и електронни ресурси.**

Въведоха се нови методи и форми на работа в библиотеките. Провеодоха се онлайн конкурси, използваха се предимствата на социалните мрежи като информационен канал, реализираха се множество участия и библиотечни инициативи за деца. Всичко това доведе до необходимост от технологично обновяване на читалищните библиотеки. Читалищните ръководства обърнаха по – сериозно внимание на техническото обезпечаване и модернизиране на обществените библиотеки.

През 2021 г. Община Разград отново подкрепи процеса на модернизиране на обществените библиотеки чрез реализирането на процедура за финансова подкрепа на читалищната дейност. Със средства от бюджета на община Разград и в изпълнение на Годишната програма за развитие на читалищната дейност през 2021 г., 12 читалища получиха целеви средства за модернизиране и технологично обновяване на обща стойност 5 364 лв. Средствата бяха изразходвани за закупуване на компютърна техника и периферни устройства, необходими за подпомагане на библиотечно – информационната дейност.

През 2022 г. 5 читалища спечелиха средства по процедурата за закупуване на компютърна техника и периферни устройства с цел подобряване на библиотечното обслужване; 7 читалищни библиотеки предоставиха иновативни библиотечни услуги, компютри и достъп до Интернет в изградените информационни центрове по програма „Глобални библиотеки България“.

Разнообразните дейности и форми на работа, които предлагат читалищните библиотеки от

община Разград съдействат за разширяване на знанията и повишаване на любознателността на децата и учениците и за преодоляване на неграмотността. Читалищните библиотеки по места организират и провеждат множество инициативи за популяризиране на библиотеката като място, в което се насърчава мисленето, въображението и творчеството. *В партньорство с учебните заведения се реализират съвместни инициативи с цел създаване на интерес и любов към книгата, формиране на навици за четене и умения за учене през целия живот, формиране на отношение към културата като цяло. Библиотеките предлагат на децата и учениците богат и актуален на търсенето библиотечен фонд,* като непрекъснато се търсят се възможности за неговото текущо обновяване.

През 2021 г. 16 читалищни библиотеки обновиха литературата си със средства по програма „Българските библиотеки – съвременни центрове за четене и информираност“ на Министерство на културата. Приоритет на програма „Българските библиотеки – съвременни центрове за четене и информираност“ на Министерство на културата, е обновяване на библиотечните колекции с цел насърчаване на интереса към книгата и четенето и съдействие за развитие на библиотеките като основни центрове за духовност, придобиване на знания и информация.

12 читалища обновиха през 2022 г. библиотечните си фондове със средства по програмата на обща стойност 16 689.56 лв. и получиха възможност да разширят обема на предлаганата литература, от която се нуждаят подрастващите. *Преобладаваща част от новата литература е в помощ на учащите се. Читалищните ръководства работят в партньорство с учебните заведения по отношение обновяването на библиотечните фондове, като новата литература е съобразена с потребностите на децата и младежите.*

Традиционно читалищните библиотеки се включиха в национални инициативи и кампании - Маратон на четенето, Седмица на детската книга, Международен ден на книгата, литературни четения, инициатива „Библиотекар за един ден“ и др. По случай национални и международни празници бяха подготвени информационни табла, тематични витрини и др.

Читателските клубове към библиотеките дават поле за изява и обединяват деца и ученици с интерес към книгите, четенето и литературата. Бяха организирани литературни конкурси, изложби, четения. Текущо се реализират инициативи, които стимулират мисленето, таланта, креативността и насърчават на четенето. В клубовете децата имат възможност да разгърнат своя потенциал и умения да разказват, да изслушват, да се аргументират, да дават обратна връзка, да общуват пълноценно и ефективно. Заниманията в клубовете са изключително важни за подобряване на изразните умения, концентрацията, развиване на уменията за работа в екип, творческия талант и въображението.

През летния период в читалищните библиотеки се предлагат множество занимания по интереси. Организират се различни начинания в помощ на децата и учениците, запознаване с книжното богатство и информационните възможности на библиотеката, открити уроци, конкурси, литературни четения, изложби, художествени ателиета, викторини, витрини, представяния на нови книги, лятна академия със специални занимания, съобразени с възрастовата специфика. Организират се читални на открито. Читалищата и библиотеките се превръщат в привлекателно място за игра, четене, споделяне, изява и пълноценно прекарване на свободното време на подрастващите.

Извънкласните дейности в читалищата предоставят нова социална среда на децата и учениците. В читалищните занимания участват деца от различни училища, което дава възможност за по – широки контакти.

Чрез участие в читалищните форми, в неформална среда, при по – свободно общуване, децата придобиват увереност, че са талантиливи, способни, умни и сръчни. В зависимост от заниманията, децата развиват нови компетентности. Заниманията в читалищата стимулират инициативността и развитието на творческите умения на децата и учениците, като им предлагат разнообразни форми за осмисляне на свободното време и занимания, чрез които да усъвършенстват таланта и заложите си. Организират се творчески ателиета по приложни изкуства, в които се изработват накити, предмети от бита, използват се различни техники и материали.

Към читалищата в община Разград са сформирани кръжоци, клубове и школи по живопис, клубове по литературни и спортни занимания, за компютърно обучение и др. През 2021 г. към читалищата функционират 13 на брой временни и постоянни клубно – кръжочни читалищни форми за деца и ученици, в които са обхванати 108 участника.

Отпадането на ограничителните мерки и дистанция през 2022 г. повлияха благотворно върху клубно – кръжочната работа в читалищата от община Разград. 21 клубно – кръжочни форми предлагат

занимания на 185 деца и ученици. Всички тези форми имат важно значение за социализирането и израстването им.

Сред основните направления в традиционната читалищна работа е създаването на условия за творческа изява на деца и млади хора. През 2021 г. 12 читалища осигуряват подкрепа за личностно развитие на децата и младежите от община Разград и развиват уменията им в областта на музиката, танца, театъра и др. чрез 19 на брой художествени формации с 344 деца и младежи. Предлагат се занимания по пеене, български народни танци, балет, модерни и характерни танци и др. Изучават се музикални инструменти, театър, народни обичаи.

През 2021 г. читалищните ръководства са осигурили възможност за участие и подкрепа на деца и ученици с изяви дарби в 43 културни събития с местен и регионален характер, 4 престижни национални конкурси и фестивали в страната. 6 на брой са онлайн участията на талантиливи деца и младежи.

Младежка формация за театър „Импулс“ при НЧ „Развитие 1869“ се представи достойно в Националния фестивал на детско-юношеското театрално творчество „Малкият принц“ в гр. Велико Търново с постановката „Трудно е да кажеш сбогом“ от Миро Гавран.

На 6 юни 2021 г. в гр. Велико Търново се проведе Вторият кръг на престижния Международен конкурс „Звукът на времето“. Младите изпълнители от Музикална школа „Илия Бърнев“ които успешно се представиха на първи кръг, проведен в дигитална среда, завоюваха престижни места и в присъствения конкурс.

На изключителен интерес се радват годишните продукции на талантиливите деца от школите по пиано, цигулка и класическа китара. На 18 и 19 септември 2021 Народно читалище „Развитие 1869“ предостави своята сцена на изяви, млади таланти – участници в Осми Национален конкурс за млади пианисти „Димитър Ненов“.

Три награди завоюва Балетната школа в надпревара с 4000 участници, (сред които и училища по изкуствата), в юбилейния XV Национален конкурс „България танцува“, който се проведе в дигитална среда на 27 и 28 ноември 2021. В чест на Деня на народните будители Балетната школа при Народно читалище „Развитие 1869“ бе удостоена с наградата на името на възрожденеца Никола Икономов. Школата е един от класическите символи на първия културен институт в Разград, който развива таланта на деца и младежи с дарба в изкуствата и в продължение на 46 години в нея се обучават деца – предимно момичета и по-малко момчета, на възраст от 5 до 19 години. За периода 1975-2021 г. в Балетната школа с класически профил са обучавани близо 4000 деца. Формацията е изключителен пример за устойчивост във времето и постижения, доказани с многобройни награди от международни и национални конкурси и фестивали. Възпитаници на Школата по балет са деца от всички детски градини и училища на града, както и деца от град Попово, село Самуил, Цар Калоян, Исперих, Острowo и Глоджево.

През 2021 г. малките таланти от Детска певческа група „Изворче“ към НЧ „Извор - 1936 г.“, с. Липник се представиха отлично в три престижни събития - Международен дистанционен фестивал „Бои на Испанско слънце“, гр. Барселона и Национален онлайн събор за автентичен фолклор „От извора“ с. Труд. Детска танцова формация „Искрици“ към НЧ „Просвета – 1895 г.“, с. Топчии се представи успешно в Детски фестивал „Като звездите“, проведен в гр. Разград под патронажа на президента на Р България.

Възможност за изява на таланта и творчеството предоставят и множество атрактивни събития от културния календар на Община Разград. Над 230 участника от 25 читалища от общините Разград, Исперих, Кубрат, Лозница, Завет и Самуил се включиха във фестивал „Читалищата – живото наследство на България“, който се проведе през м. юни в АР „Абритуc“. Събитието се организира от Регионален експертно – консултантски и информационен център „Читалища“ Разград и Община Разград. С преобладаващо участие на детски и младежки формации бе представено културното и етническо многообразие на Лудогорието. Интерес предизвикаха организираните арт работилнички за изработване на капански китки, плетива, апликации с фолклорни мотиви, накити и други.

Изключително атрактивно бе участието на МФТ „Импулс“ и Балетната школа във Фестивала на нематериалното културно наследство „Бели нощи“, организиран от Община Разград.

ДТС „Капанче“ и Средношколски състав при НЧ „Напредък 1901“, гр. Разград представиха по блестящ начин фолклорното ни богатство на традиционния Капански събор в с. Гецово.

През 2022 г. читалищата продължиха да предоставят възможности за изява на деца и младежи чрез дейността на 22 художествените формации с 432 участника. Реализирани са участия в 5 събития с международен характер в страната, 8 изяви на национално ниво, 20 регионални и 56 местни изяви. Осъществено е 1 участие в международен фестивал извън страната.

Танцова формация „Веселие“ към НЧ „Просвета 1919 г.“ с. Пороище завоюва бронзов медал и диплом в Международен фолклорен фестивал „От Дунав до Балкана“ гр. Борово, област. Русе.

Танцова формация „Топчийски искри“ при НЧ „Просвета – 1895г“, с. Топчий спечели второ място във II Международен етнофестивал „Зазоряване“, гр.Исперих, както и златен медал от участието си в XII Национален събор на българското народно творчество - Копривница 2022.

Детската вокална група и Гайдарската група към НЧ „Напредък 1901“ спечелиха престижни отличия във Фестивал „Като звездите“, Национален събор на читалищата, гр. Бяла, Национален фестивал „Андъка пее и танцува, а сърцето ми лудува“ с. Кметовци, област Габрово.

Детска танцова студия „Капанче“ спечели златен медал от Национален събор на читалищата, гр. Бяла, представиха достойно Разград и в Международен фолклорен фестивал в гр. Слобозия, Република Румъния.

Най – новата читалищна формация в община Разград - Детски танцов състав „Гецовлийчета“ към НЧ „Просвета 1883“ с. Гецово участва във Фестивал „Читалищата – живото наследство на България“ гр. Разград, общоградски концерт, посветен на Деня на детето и Благотворителен концерт по случай 21 ноември – Ден на християнското семейство, организиран от Федерацията на жените и РЕКИЦ „Читалища“.

През 2022 г. Специалната награда на Кмета на Шумен и още призови места в конкурса „Децата на България пеят, танцуват, рисуват“ завоюваха млади пианисти от Музикална школа „Илия Бърнев“ към НЧ „Развитие 1869“. В събитието се представиха 800 деца и младежи от 5 до 19 годишна възраст, в три раздела: „Музика“, „Надиграване“ и „Визуални изкуства“.

През 2022 г. талантливите изпълнители от класа по вокално майсторство на Детелина Тодорова отново завоюваха награди в престижния Международен конкурс за вокална и инструментална музика „Звукът на времето“ във Велико Търново, където се състезаваха с 550 участници от България, Румъния, Япония, Южна Корея, Турция.

Възпитаници на МШ „Илия Бърнев“ към НЧ „Развитие 1869“ взеха участие в концерт „Звуците на любовта“, както и в тържествата, посветени на Заговезни, в традиционните благотворителни инициативи, организирани от Федерацията на жените и РЕКИЦ „Читалища“.

Традиционно Балетна школа се включи в множество благотворителни инициативи и празници на образователни и културни институции: Коледен концерт по случай патронния празник на ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“, юбилеен концерт на ППМГ „Акад. Никола Обрешков“, благотворителен концерт „Заедно за Милен“, благотворителен концерт на Федерацията на жените с благородната цел за подпомагане на младежи в неравностойно положение, юбилеен концерт на танцова формация „Еми денс“, благотворителен концерт, посветен на Музикалния дом, благотворителен концерт, посветен на Деня на семейството, Концерт за обитателите на Дома за стари хор и др.

III. SWOT АНАЛИЗ. СИЛНИ И СЛАБИ СТРАНИ. ВЪЗМОЖНОСТИ И ЗАПЛАХИ.

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
○ Благоприятна образователна структура на образованието ○ Разгърната училищна мрежа, гарантираща равномерен достъп до образование ○ Разгърната мрежа от детски градини, осигуряваща възможност за пълен обхват на деца в предучилищна възраст ○ Наличие на действащ механизъм за финансиране на делегираните от държавата дейности и местни дейности приходи по бюджета ○ Определен стандарт за издръжка на дете и ученик за финансиране на делегираните от държавата дейности ○ Прилагане на Системи за финансово управление и контрол ○ Внедрена софтуерна програма за прием в първи клас и	○ Недостатъчен човешки ресурс в детските градини и училищата за работа с деца със СОП – психолози, логопеди, слухово-речеви рехабилитатор, рехабилитатор за зрителни затруднения и други специалисти ○ Обучение в слети паралелки, затрудняващо обучението ○ Липса на интерес и слаба мотивация у децата от етническите малцинства да посещават училище ○ Демотивация и липса на желание у младите педагози за практикуване на учителската професия ○ Агресивно мислене, настроение и поведение и прояви на насилие сред учениците, недостатъчни умения за намиране на алтернативни решения на проблемите - без конфликт и агресия

регламентирани условия за осъществяване на приема ○ Разработена система от мерки за осигуряване на достъпа до образование – безплатен транспорт; безплатни учебници и учебни помагала за всички ученици от I до VII клас и безплатни познавателни книжки за всички групи в детските градини; безплатни закуски I-IV клас ○ Обезпечаване на таксите за всички деца от детските градини и детските ясли със средства от държавния бюджет ○ Наличие на ефективен механизъм за събиране на информация за учениците в чужбина ○ Допълнителна работа в училищата с изоставащи и надарени ученици ○ Прилагане на иновативни методи на работа в училища и ДГ ○ Наличие на добра материална база на училищата – реализиране на програми за енергийна ефективност, спортни площадки и салони, STEM кабинети, училищно оборудване, компютърни кабинети с ИТ технологии, софтуер и достъп до интернет, успешно внедрени дигитални технологии за обучение от разстояние в електронна среда ○ Медицинско обслужване на децата - изградени здравни кабинети в учебни и детски заведения ○ Създадени са условия за удовлетворяване интересите, желанията и потребностите за личностно израстване и реализация на децата и учениците в свободното от учене време, наличие на четири ЦПЛР. ○ Създадени разнообразни условия за изява и участия в конкурси, конференции, олимпиади, спектакли, състезания, празнични програми, изложби, открити занимания за всяко дете и ученик, участващо във формите на извънкласна дейност. ○ Създадена подкрепяща среда за децата и учениците със специални образователни потребности – ресурсен център и ресурсни учители, достъпна архитектурна среда ○ Наличие на условия за квалификации и вътрешни квалификации на специалистите, работещи в образователните институции, обмен на добри практики, съвместни инициативи и партньорство между училища и детски градини ○ Създадени условия за осъществяване на целодневна организация и едноменен режим на обучение за ученици ○ Наличие на шест професионални гимназии и условия за професионално насочване на подрастващите и прилагане на практика на усвоените знания чрез дуална система на обучение ○ Мотивиране на директори, учители и ученици – награди за 24 май, награда „Директор на годината“, „Учител на годината“ и „Отличник на випуск“ ○ Стимулиране и насърчаване на деца с изяви дарби от община Разград чрез приети от Общински съвет Разград мерки ○ Ритуализация на символите в училищата и детските градини	○ Отрицателно влияние на социалната, неформална среда и медиите върху възпитанието на децата и учениците и мотивацията им за учене ○ Неефективност на санкциите, предвидени в ЗПУО за родители, които не осигуряват присъствието на децата си в училище и ДГ ○ Голям обем нормативни актове, без конкретни указания, процедури и политика по прилагането им
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
○ Обучение на педагози, педагогически съветници за работа по проблемите на ученическата агресия и формиране на социални умения у подрастващите за решаване на конфликти ○ Осигуряване на подходяща среда и условия за привличане и задържане на млади специалисти с висше образование и стимулиране на професионалната мотивация.	○ Миграция на семействата и обезлюдяване на региона ○ Демографски срив, намаляване броя на децата и учениците през годините ○ Опасност от закриване на образователни институции ○ Нередовна посещаемост на учебни занятия -заплаха от отпадане на учениците от училище ○ Езикова бариера при деца от етносите, затрудняваща учебния процес

○ Повишаване на привлекателността и на качеството на учебния процес, както и създаване на подходяща среда за подкрепа на личностното развитие на учениците ○ Повишаване на привлекателността и качеството на материалната база на образователните институции чрез участие в програми и проекти ○ Тясно сътрудничество между образователни и други институции за насочване на талантливите деца към школи и клубове, както и на деца с проблеми с цел превенция ○ Квалификация на учителите за работа с деца и ученици в риск от отпадане ○ Подобряване качеството на професионалното образование и осигуряване на условия за по-ефективни връзки с бизнеса. ○ Привличане на родителската общност в процеса на образователна, социална реализация на децата и учениците	○ Засилване на диспропорциите в качеството на образованието между отделните училища (град-село) ○ Дефицит на педагогически специалисти по учебни предмети/направления, поради намален интерес към учителската професия и застаряващ педагогически състав

IV. ОСНОВНИ ИЗВОДИ ОТ АНАЛИТИЧНАТА ЧАСТ

1. За отчетения период 2021 г. и 2022 г. община Разград има изградена и добре функционираща система за предучилищно и училищно образование за обезпечаване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие, която се осигурява в детските градини, в училищата и в центровете за подкрепа за личностно развитие.

2. В Община Разград съществуват условия за осъществяване на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците от институциите в системата за предучилищно и училищно образование, съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги.

3. Община Разград прилага цялостни политики за обезпечаване на дейностите за подкрепа на личностно развитие чрез общински образователни и младежки програми, програми за спорт, превенции, здраве и социални дейности.

4. Създадени са условия за сътрудничество и отношения на загриженост между всички участници в процеса на образование, като са необходими процедури за повишаване на ефективността на комуникацията между тях.

5. Съществува необходимост от прилагане на активна политика за реализиране на проекти, финансирани със средства по оперативни програми на Структурните фондове, както и чрез други фондове и програми, за да се осигури допълнителен финансов ресурс и дългосрочно положително въздействие върху местната общност.

6. Организирането и осигуряването на дейностите за подкрепа на личностното развитие на територията на община Разград, е динамичен процес, който подлежи на оптимизиране в съответствие с разпоредбите на ЗПУО, с променящите се потребности на образователната система и налага координираност между всички участници в образователния процес и органи на управление на централно и местно ниво, с цел осигуряване на подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията на всяко дете и ученик.

Осигуряването на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците е приоритет в националната и местната политика в областта на образование. Законът за предучилищното и училищното образование и Наредбата за приобщаващо образование са нормативните основания за организиране на образователната среда и нейните елементи чрез обединяване на ресурсите на всички държавни и местни органи и институции. Изградената система за подкрепа за личностното развитие на децата и учениците от община Разград доказва ползата от единните и целенасочени действия на цялата общност. Натрупаният опит – постиженията и проблемните аспекти, определя бъдещите стратегически цели и идеи за превантивни и корекционни дейности в областта на общата и допълнителната подкрепа.

V. СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ

1. Обща цел, принципи.

Обща цел

Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците цели да бъде осигурена обща и допълнителна подкрепа за личностното развитие на всяко дете и ученик в община Разград, съобразно неговите потребности и интереси.

Принципи

- Създават се условия за разгръщане потенциала на всяко дете и ученик за личностно развитие, както и за успешна реализация и социализация.
- На децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование се предоставя подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им.
- Подкрепата за личностно развитие се прилага в съответствие с индивидуалните образователни потребности на всяко дете и всеки ученик.
- Осигурява се непосредствен достъп до ресурсите и базирането им в образователната среда, която е възможно най-близо до децата и учениците.

2. Приоритети, специфични цели, мерки.

2.1. Приоритет 1: Подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности и с хронични заболявания.

Специфична цел 1: Приобщаване на децата със специални образователни потребности (СОП) в училища и детски градини.

Мярка 1: Развитие дейността на Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование. Осигуряване на допълнителната подкрепа за деца и ученици от община Разград:

1. Работа с дете и ученик по конкретен случай – за деца със специални образователни потребности;
2. Психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания;
3. Осигуряване на достъпна среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;
4. Ресурсно подпомагане.
5. Оценка на индивидуалните потребности от допълнителна подкрепа на децата и учениците от Регионален екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.
6. Отлагане от задължително обучение в първи клас за деца със специални образователни потребности.
7. Осигуряване на специалисти за работа с деца със СОП от РЦПППО.
8. Осигуряване на методическа подкрепа от РЦПППО и РЕПЛРДУСОП в училища и детски градини.

Мярка 2: Участие на ученици със СОП в мероприятия, изложби, конкурси, спортни изяви и др., наравно със своите съученици.

Специфична цел 2: Работа на специалисти от детските градини и училищата с деца със специални образователни потребности (СОП) в образователните институции в община Разград.

Мярка 1: Осигуряване на специалисти за работа с деца със специални образователни потребности (СОП) в детски градини и училища в общината – по проекти и самостоятелно.

Мярка 2: Развитие на практиката за назначаване на помощник на учителя при повече от три деца или ученици със СОП в групата/паралелката.

Специфична цел 3: Интеграция и рехабилитация на деца и ученици с увреждания.

Мярка 1: Развитие на социалните услуги за деца и ученици с увреждания – Дневни центрове за деца/младежи с увреждания, Центрове за социална интеграция и рехабилитация, лични асистенти и др.

Специфична цел 4: Подобряване на материалните условия и достъпност на средата за обучение на деца и ученици със специални образователни потребности в институциите в системата на предучилищното и училищно образование.

Мярка 1: Подобряване на достъпността на архитектурната среда в образователните институции като част от осигуряването на подкрепяща среда. (чл. 104, ал. 1 – ал. 3 от Наредба за приобщаващото образование на МОН)

Мярка 2: Подобряване на специализираната подкрепяща среда в образователните институции, съобразно нормативните изисквания. (чл. 104, ал. 4 от Наредба за приобщаващото образование на МОН).

Специфична цел 5: Осигуряване на качествено и задълбочено оценяване на индивидуалните потребности на децата и учениците и разграничаване на нуждата от обща и от допълнителна подкрепа.

Мярка 1: Изпълнение на нормативно определените практики за екипна работа на учителите за разпознаване на обучителните трудности у децата и учениците от членовете на училищния екип за предоставяне на обща подкрепа и за осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие, съгласно чл. 16 и чл. 70 от Наредба за приобщаващото образование на МОН.

Мярка 2: Извършване на оценка на риска от обучителни затруднения на децата на 5 и 6-годишна възраст в рамките на установяването на готовността на детето за училище, като се отчита физическото, познавателното, езиковото, социалното и емоционалното му развитие (чл. 10 от Наредбата за приобщаващо образование).

Мярка 3: Ранно оценяване от педагогическите специалисти в детската градина на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата от 3 години до 3 години и 6 месеца – извършва се съгласно глава втора, раздел I на Наредба за приобщаващото образование (чл. 8 - чл. 11 от Наредбата) и включва три аспекта: ранно оценяване (скрининг) на развитието на детето и на риска от обучителни трудности, определяне на необходимостта от допълнителни модули по български език за децата, които не владеят български език и идентифициране на нуждата от оценка на потребностите за допълнителна подкрепа.

2.2. Приоритет 2: Подкрепа за личностно развитие на деца и ученици от уязвими общности и деца в риск.

Специфична цел 1: Гарантиране на равни шансове на всички деца от уязвими общности за ранно детско развитие.

Мярка 1: Осигуряване на подкрепа за ранното детско развитие в семейна и общностна среда.

Мярка 2: Стимулиране посещаемостта в детски градини.

Мярка 3: Осигуряване на достатъчна ранна подготовка за училище.

Специфична цел 2: Обхващане и превенция на отпадането от училище на деца и ученици от уязвими общности.

Мярка 1: Прилагане на разнообразни форми и програми за работа с деца с трудности и дефицити в обучението и отпаднали от училище с цел тяхната реинтеграция.

Специфична цел 3: Повишаване броя на представители на уязвими етнически малцинства в средното и висшето образование.

Мярка 1: Стимулиране на младежи и родители от уязвими етнически малцинства за средно и висше образование.

2.3. Приоритет 3: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с изявени дарби.

Специфична цел 1: Осигуряване условия за развитие на децата и учениците с изявени дарби.

Мярка 1: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с изявени дарби в образователните институции на територията на община Разград.

Мярка 2: Включване в дейности на Центрове за подкрепа за личностно развитие.

Мярка 3: Включване в дейности на неправителствени организации, читалища, културни институции и спортни клубове.

2.4. Приоритет 4: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата и детските градини.

Специфична цел 1: Създаване на механизми за координация и изпълнение на мерки за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата и детските градини.

Мярка 1: Създаване на екипи и планове за подкрепа.

1. Създаване на училищна процедура за обобщаване на информацията за децата и учениците, с цел планиране и реализиране на дейности по интереси, за превенция на трудностите при учене, допълнителна подготовка, за позитивна дисциплина, за развиване на дарбите.

2. Взаимодействие и координация между институциите и изпълнение на мерки за осигуряване на допълнителна подкрепа за деца и ученици със СОП в детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие.

3. Създаване на условия за структурирани регулярни дискусии.

4. Привличане на родителите като основни партньори.

5. Изграждане на родителски клубове в училищата и детските градини. Организиране на срещи, форуми, дискусии, с цел обмен на информация за развитието на децата, полезността и ефективността от съществуването на такива клубове. Сформиране на родителски групи за получаване на професионална помощ и подкрепа по превенция на насилие и преодоляване на проблемно поведение.

6. Синхронизиране на експертни и професионални мрежи от представители на местната и държавна власт, педагогически специалисти от предучилищното и училищното образование, доставчиците на социални услуги, граждански организации за оказване на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Мярка 2: Подобряване на координацията и сътрудничеството между институции по отношение на работата с децата в риск (жертви на насилие и тормоз в училище и/или в семейството, кибертормоз, в риск от насилие, с рисково поведение).

Мярка 3: Взаимодействия между участниците в образованието и институциите по отношение на отпадането от училище. Обединяване на усилията за връщане в образованието на отпаднали ученици.

Специфична цел 2: Осигуряване на подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията на децата и учениците в училищата и детските градини.

Мярка 1: Осигуряване на обща подкрепа на децата и учениците в образователните институции.

1. Екипна работа между учителите. Дейности за мотивация.

2. Допълнително обучение по учебни предмети при условията на закона;

3. Допълнителни модули за деца, които не владеят български език;

4. Консултации по учебни предмети;

5. Кариерно ориентиране на учениците;

6. Занимания по интереси;

7. Библиотечно-информационно обслужване;

8. Грижа за здравето. Превенция на психичното здраве. Превенция на насилието и тормоза;

9. Общежитие;

10. Поощряване с морални и материални награди;

11. Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;

12. Ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения;

13. Логопедична работа.

Мярка 2: Създаване на подкрепяща среда. Дейности по осигуряване обща подкрепа на децата и учениците, изискващи общинско участие.

Мярка 3: Реализиране на проекти и инициативи и участие в национални програми и проекти.

Мярка 4: Реализиране на занимания по интереси в училищата съгласно чл. 21 – 21е от Наредбата за приобщаващото образование, които включват провеждане на учебни часове и изяви на учениците, провеждане на междуинституционални занимания по интереси и междуинституционални изяви на учениците, обхванати в тях, посещения на културно-исторически и природонаучни обекти, институции, публични и стопански организации и други.

Мярка 5: Реализиране на междуинституционални дейности и изяви, планирани в общата програма на общината по чл. 21е, ал. 1 от Наредбата за приобщаващото образование, която е част от общинската програма по чл. 256, ал. 1, т. 12 от ЗПУО и има за цел да стимулира дейности и изяви на учениците, свързани със заниманията по интереси, в сътрудничество с училища, центрове за подкрепа за личностно развитие и други институции.

2.5. Приоритет 5: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците извън училищата и детските градини.

Специфична цел 1: Развитие на система от Центрове за подкрепа за личностно развитие, които да предоставят физическа, психологическа и социална среда за равен достъп до образование и за развитие на способностите и уменията, както на децата и учениците със специални образователни потребности, с хронични заболявания или в риск, така и на тези с изяви дарби.

Мярка 1: Реализиране на проекти и дейности за институционално укрепване на Центровете за подкрепа за личностно развитие. Модернизиране на базата на центровете и развитие на човешките ресурси в тях.

Мярка 2: Развитие на форми на работа на Центровете за подкрепа за личностно развитие – масови, групови, индивидуални.

- **Масови:** включват публични изяви – конкурси, състезания, фестивали, изложения, прегледи, олимпиади, дискуссионни форуми, турнири, игри, пленери, празници, образователни, концертни и развлекателни програми

- **Групови:** школи, клубове, състави, ансамбли, хорове, филхармонии, секции, отбори, кръжоци, експедиции с учебна цел, ваканционна дейност и други.

- **Индивидуални:** предвиждат се конкретни случаи.

Специфична цел 2: Развитие на интересите, способностите, компетентностите и изyata на децата и учениците в областта на спорта. Развитие на дейности и форми на работа в Център за подкрепа за личностно развитие – Ученическа спортна школа „Руси Бухтев“ (УСШ), гр. Разград..

Мярка 1: Спорт – учебно-тренировъчна и състезателна дейност, ваканционни занимания при най-добрите специалисти по спортовете: шахмат, бадминтон, тенис, тенис на маса, лека атлетика, баскетбол, ориентиране, стрелба с лък, волейбол, колоездене и плуване. Развитие на дейности и форми на работа в Център за подкрепа за личностно развитие – Ученическа спортна школа „Руси Бухтев“, гр. Разград и училищата.

Мярка 2: Участия и постижения в състезания.

Специфична цел 3: Развитие на интересите, способностите, компетентностите и изyata на децата и учениците в областта на изкуствата. Развитие на дейности и форми на работа в Център за подкрепа за личностно развитие – Център за работа с деца (ЦРД), гр. Разград и в читалищата.

Мярка 1: Танцово, музикално, изобразително и приложно изкуство, дигитално изкуство и езиково обучение. Развитие на дейности и форми на работа в Център за подкрепа за личностно развитие - Център за работа с деца (ЦРД), гр. Разград и в читалищата.

Мярка 2: Участия и постижения в конкурси, фестивали, концерти и др.

Специфична цел 4: Развитие на интересите, способностите, компетентностите и изyata на децата и учениците в областта на науките и технологиите. Развитие на дейности и форми на работа в Център за подкрепа за личностно развитие – Център за ученическо, техническо и научно творчество (ЦУТНТ), гр. Разград.

Мярка 1: Дейности и форми на работа за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изяви на децата и учениците в областта на **техническото и научното творчество**.

Мярка 2: Форми на работа за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изяви на децата и учениците **в областта на технологиите**.

Мярка 3: Дейности и форми на работа за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изяви на децата и учениците **в областта на езиковото обучение**.

Мярка 4: Участия и постижения в конкурси, фестивали, състезания и др.

***Специфична цел 5:** Формиране на гражданска, екологична и природозащитна култура, приобщаване към националните и общочовешки ценности.*

Мярка 1: Развитие на дейности в центровете за подкрепа за личностно развитие в община Разград, образователните институции и неправителствените организации в следните направления:

- Доброволчество;
- Гражданско образование, екологична култура;
- Придобиване умения за лидерство.

***Специфична цел 6:** Подкрепа за кариерното ориентиране и консултиране на учениците.*

Мярка 1: Развитие на дейностите по кариерно ориентиране и консултиране на учениците в община Разград.

Мярка 2: Кариерно ориентиране на учениците със СОП от Регионалния екип за ПЛРДУСОП към Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование - Разград.

2.6. Приоритет 6: Развитие на човешките ресурси в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

***Специфична цел 1:** Реализиране на дейности за повишаване квалификацията на кадрите в образователните институции, Центровете за подкрепа за личностно развитие, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и др. за работа в насока подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.*

Мярка 1: Обучения за повишаване квалификацията на кадрите в образователните институции, Центровете за подкрепа за личностно развитие, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и др. за работа в насока подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Мярка 2: Повишаване квалификацията на педагогическите специалисти за придобиване и усъвършенстване на компетентностите за идентифициране на потребностите от обща и допълнителна подкрепа.

Мярка 3: Обмен на опит за повишаване квалификацията на кадрите в образователните институции, Центровете за подкрепа за личностно развитие, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и др. за работа в насока подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

VI. СИСТЕМА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЩИНА РАЗГРАД

1. Мониторинг и оценка на Стратегията.

Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград (2023 г. – 2024 г.) е стратегически документ за прилагане на секторна политика в сферата на образованието на ниво община, изготвен въз основа на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград за периода 2023г. – 2024 г., съгласувана от Областен съвет за развитие на област Разград с протокол от неprisъствено заседание от 19.01.2024 г. и утвърдена от Областния управител на област Разград.

Ключова фаза на стратегическото планиране е **мониторингът**, който включва наблюдението, оценката и контрола на реализацията на заложените цели и изпълнението на планираните дейности в Стратегията.

Наблюдението е важен инструмент за провеждането на ефективна политика за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, тъй като неговата основна функция е да дава обратна информация за степента на реализация на целите и приоритетите, и за евентуално предотвратяване на рисковете пред изпълнението на предвидените дейности.

Обект на наблюдението са напредъкът, промените и последиците от предприеманите действия. Той може да се разглежда като непрекъснат процес на събиране, анализ и оценка на информация, необходима за управлението и вземането на решения при изпълнение на стратегията, както и за нейна бъдеща актуализация. Наблюдението и оценката са насочени главно към постигане на устойчивост, ефективност, целесъобразност и законосъобразност при изпълнението на Общинската стратегия.

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

2. Критерии за оценка.

Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград се оценява, като се използват определени критерии за нейното изпълнение. Използваните критерии имат ключово значение за извършване на обективна последваща оценка на цялостното изпълнение на стратегията.

Критериите за оценка на изпълнението са свързани с постигането на целите и приоритетите за устойчиво интегрирано развитие на общината и служат за качествени количествени оценки от гледна точка на:

1. Адекватност на нуждите от развитие и съответствие с политиката в сферата на образованието в страната и в ЕС;
2. Реалистичност и приложимост по отношение състоянието и очакваните промени;
3. Ефективност на стратегията за постигане на желаните резултати и въздействие;
4. Ефикасност на използваните финансови ресурси за постигане на целите и приоритетите;
5. Политическа и социална ангажираност, капацитет на институциите и партньорите за прилагане на политиката за устойчиво развитие в сферата на образованието;

3. Индикатори за наблюдение на реализацията на Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград.

За отчитане на напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината, както и за упражняване на контрол върху изпълнението на Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, са дефинирани критерии за оценка – система от качествени и количествени индикатори.

Индикаторите са реалистични и приложими по отношение на състоянието и очакваните промени в образователната система в общината. Индикаторите отчитат устойчивостта на ефекта от изпълнението на целите и приоритетите.

3.1. Качествени индикатори.

Качествените критерии се отнасят до нормите и стандартите, които характеризират качеството на изпълнение на целите и приоритетите във важните за общината тематични рамки на икономическите, социалните, териториалните, политическите и екологическите условия и изисквания:

- Доколко и как стратегията допринася за трансформиране на целите и приоритетите в стратегическите и планови документи от по-горните нива (европейско и национално) и съобразяването им със специфичните характеристики на района.
- Какви възможности предлага реализацията на стратегията за реализиране на важни приоритети, гъвкавост на стратегията;
- Политическа ангажираност и административен капацитет на институциите на местно ниво и партньорите, за провеждане на регионалната и местна политика и управление на процесите на планиране, програмиране, информационно осигуряване, контрол и координация.

3.2. Количествени индикатори

Децата и учениците със СОП/ Брой деца и ученици със СОП от община Разград с осигурена допълнителна подкрепа от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование (РЦПППО) – Разград;

Брой детски градини и училища от община Разград, ползващи услугите на Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Разград;

Брой образователни институции от община Разград с осигурени: достъпна среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти за работа с деца със СОП;

Брой деца и ученици, на които след извършена оценка на индивидуалните потребности е одобрена или отказана допълнителната подкрепа от РЕПЛРДУСОП;

Брой деца със СОП, за които се отлага обучението в 1 клас.

Брой специалисти - ресурсни учители, психолози и логопеди от РЦПППО, работещи с деца със СОП от община Разград.

Брой образователни институции с осигурена методическа подкрепа.

Брой деца и ученици със СОП, участвали в мероприятия, изложби, конкурси, спортни изяви и др.
Брой деца със СОП и специалисти в рамките на проекти.

Екипи от специалисти за ресурсно подпомагане в училищата и детските градини за всяко дете/Брой ресурсни учители, психолози, логопеди, работещи с деца със СОП при самостоятелно осигуряване на допълнителната подкрепа.

Брой институции и брой назначени помощници на учители в тях - по проекти или самостоятелно.
Проведени консултации и осигурена подкрепа на деца с увреждания и техните семейства.

Предоставяне на сигурна и защитена среда, за деца/младежи с увреждания, чрез индивидуализирана грижа и подкрепа, в условия близки до семейната среда, осигуряващи по-добро качество на живот и възможност за пълноценно развитие и социално включване.

Брой социални услуги, които се използват от деца със СОП. Брой деца, ползващи социални услуги.

Брой деца и ученици с осигурени социални асистенти.

Брой ЦПЛР, детски градини и училища с предприети мерки за осигуряване на достъпна среда.
Брой занимални и класни стаи, осигуряващи позитивна подкрепяща среда за обучение на децата

Брой училища и детски градини, осигурили ресурсни и логопедични кабинети, съобразени със специфичните изисквания за различните видове увреждания и оборудвани съгласно изискванията на Приложения 2, 3 и 4 на Наредба № 24 от 10.09.2020 год. за физическата среда и информационното и библиотечното осигуряване на детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие.

Брой изградени и адаптирани детски площадки и съоръжения за игра в училищата и детските градини за деца с увреждания.

Обновени специализирани кабинети във всяко училище и детска градина.

Брой образователни институции с обогатени образователни ресурси за деца със СОП.

Брой образователни институции от община Разград с осигурени: достъпна среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти за работа с деца със СОП.

Брой образователни институции с изградени асансьори и осигурени устройства и платформи.

Брой образователни институции със значително подобрене на материалната база – нови елементи на достъпна архитектурна среда, разкрит кабинет.

Брой създадени учебни места.

Брой реализирани проекти по националните програми на МОН.

Брой санитарни възли в институциите за предучилищно и училищно образование за децата със специални образователни потребности.

Брой създадени в училищата и детските градини екипи за обща подкрепа за личностно развитие.

Брой създадени в училищата и детските градини екипи за подкрепа за личностно развитие.

Брой училища/детски градина осигурили екипи с необходимите специалисти: ресурсен учител, логопед и психолог.

Брой ресурсни учители, педагогически съветници и психолози, които работят в детските градини/училища.

Брой деца и ученици със СОП с осигурена допълнителна подкрепа.

Брой планирани и проведени срещи

Брой извършени оценки.

Брой деца на 5 и 6-годишна възраст, на които е извършена оценка на риска от обучителни затруднения.

Брой деца от 3 години до 3 години и 6 месеца, на които е извършено ранно оценяване (скрининг) на развитието на детето и на риска от обучителни трудности;

Брой обучени педагогически специалисти за извършване на оценяване на развитието на детето и на риска от обучителни затруднения.

Брой деца и семейства получили услуги.

Превенция на попадането на деца на улицата и отпадане от училище, социална рехабилитация и интеграция на тези деца, индивидуална работа с детето и неговото семейство, семейно консултиране и подкрепа, медицински и санитарно-хигиенни услуги, ограмотяване на децата, обучение в родителски умения.Брой предоставени социални услуги.

Брой обхванати деца в детските градини.

Брой проведени кампании за нетърпимост на всичките форми на дискриминация и нетолерантност.

Брой детски градини с педагогически дейности по интереси извън дейността на детската градина.

Брой на обхванатите подлежащи в подготвителни класове.

Брой деца с осигурени допълнителни часове в подготвителните групи/класове за усвояване на български език и на социални умения.

Брой ученици от уязвими общности с осигурени учебници, разходи за транспорт.

Брой обхванати младежи

Брой подпомогнати образователни институции.

Брой назначени образователни медиатори, социални работници, специалисти.

Брой обхванати младежи от уязвими етнически малцинства.

Брой студенти от уязвими общности от община Разград.

Брой деца и ученици с оказана допълнителна подкрепа по чл. 126, ал. 2 от Наредбата за приобщаващо образование.

Брой деца и ученици, класирани на призови места на състезания, конкурси и олимпиади.

Брой деца и ученици, получили стипендии и финансово стимулиране.

Брой даровити деца и ученици, включени във форми на ЦПЛР.

Брой деца и ученици с изявени дарби, получили подкрепа от неправителствени организации, читалища, културни институции и спортни клубове.

Брой създадени нови форми на работа

Брой организирани инициативи.

Брой участия в културни събития.

Наличие на училищна процедура.

Институции, с които е осъществено взаимодействие и координация.

Осъществени мерки и форми на допълнителна подкрепа за децата и учениците.

Добри практики за работа с родителите.

Брой училища, прилагащи Механизма по т. 1., т. 2 и т.3.

Брой проведени срещи, разговори, дискусии в училищата

Брой образователни програми и кампании в училище

Брой обхванати деца и ученици в детските градини и училищата по Механизма.

Брой деца и училища, включени в целодневна организация на учебен процес до 7 клас.

Брой инициативи съвместно с библиотеки и културни институции.

Брой и видове форми на обща подкрепа за децата и учениците в образователните институции.

Брой деца с осигурена обща подкрепа.

Брой ученици с допълнително обучение.

Брой деца, които не владеят български език, включени в допълнителни модули.

Видове дейности по кариерно ориентиране и консултиране, брой на обхванатите ученици.

Брой и видове занимания по интереси.

Брой ученици, използващи услуги на библиотечно-информационно обслужване

Брой ученици в общежитие.

Брой ученици, поощрени с морални и материални награди.

Брой ученици, включени в дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение.

Брой учители, директори, служители и ученици, преминали обучение за

разпознаване на признаци на домашно насилие и за правилна реакция в случай на констатиране на такива случаи.

Брой деца и ученици със СОП, ползващи услугите на логопед.

Брой и видове осъществени кампании от образователни институции и НПО за безопасен интернет, за защита правата на децата, за превенция на агресията и насилието.

Брой училища с изградена STEM среда.

Брой училища и детски градини с осигурено медицинско лице.

Намален брой на деца-извършители на агресивни и противоправни прояви.

Брой проведени инициативи и конкурси.

Брой училища и брой ученици, включени в национални програми и проекти.

Брой училища, в които се реализират занимания по интереси.
 Брой ученици, включени в занимания по интереси.
 Брой междунституционални дейности и изяви.
 Брой осъществени дейности за изграждане, поддържане и модернизиране на базата на центровете.
 Брой преподаватели и ученици, включени в работата на Центровете за подкрепа за личностно развитие.

Брой създадени и предлагани форми на занимания по интереси;
 Брой участия в инициативи;
 Брой деца и ученици, включени в занимания по интереси.
 Брой групи и брой ученици в тях.
 Брой изяви.
 Брой ученици, участвали в състезания.
 Брой ученици, класирани на призови места на състезания.
 Брой групи/ Брой деца и ученици, обхванати в извънучилищни дейности в ЦПЛР - ЦРД и в читалищата.

Брой изяви на децата и учениците от ЦПЛР - ЦРД и читалища.
 Брой деца и ученици, участвали в тях.
 Брой класирали се на призови места.
 Брой ученици - Програмирано обучение за ученици от начален и основен етап на подготовка.
 Брой ученици - Ранно чуждоезиково обучение за деца в предучилищна възраст и ученици от начален етап на подготовка.

Брой изяви на децата и учениците от ЦПЛР – ЦУТНТ.
 Брой деца и ученици, участвали в тях.
 Брой класирали се на призови места.
 Брой форми и инициативи в образователните институции по отношение на доброволчество, гражданско образование, екологична култура и придобиване умения за лидерство.
 Брой ученици, на които са предоставени услуги по кариерно ориентиране.
 Брой ученици в риск, на които са предоставени услуги по кариерно ориентиране.
 Брой информирани родители и ученици със СОП
 Брой ученици със СОП, на които е изготвено становище.
 Брой организирани обучения за повишаване квалификацията на кадрите в образователни институции за работа в насока подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.
 Брой преподаватели в образователни институции, преминали обучения за повишаване квалификацията за работа в насока подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Брой проекти за повишаване квалификацията на кадрите в образователни институции за работа в насока подкрепа за личностно развитие на децата и учениците и брой участници в тях.
 Брой педагогически специалисти, включени в квалификационни дейности.
 Брой посещения и работни срещи за обмен на опит в насока подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.
 Брой и видове на алтернативни форми на образование, прилагани в община Разград.

VII. ФИНАНСОВИ И МАТЕРИАЛНИ РЕСУРСИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА.

Основната част от финансирането на дейностите, заложили в Стратегията ще бъде **от бюджетите на институциите в системата на предучилищното и училищното образование.**

Държавно финансиране - основното финансиране на училищата, работещи в системата на делегирани бюджети е **държавната субсидия, определена по единни разходни стандарти (ЕРС).** Бюджетът на училищата е определен на база брой ученици. Средствата са съобразени със заявените потребности на училищата и размерът им ежегодно се определя с Решение на МС.

Със стандартите се финансират разходите за възнаграждения, осигуровки и издръжка, разходи за поддръжка на материалната база, а от 2018 г. и разходите по поддръжка на предоставените им автобуси за безплатен транспорт на ученици по чл. 283, ал. 2 от ЗПУО.

Финансиране с **целеви средства** – допълнително финансиране се отпуска с **Постановления на Министерски съвет, Писма от Министерство на финансите (ФО), финансиране или трансфери от министерства и ведомства** по изпълнението на съвместни проекти и национални програми. Тези средства принципно имат строго целеви характер или правила за разходване, определени по законов ред, инструкции или правила. Разходването следва да отговаря на определения вид, размер и други конкретни условия.

За финансиране реализирането на мерки от Стратегията може да се кандидатства с проектни предложения по програми, **съфинансирани от фондове от Европейския съюз, национални и международни програми:**

- Програма „Образование“ 2021-2027 г.;
- Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 г.
- Национален план за възстановяване и устойчивост;
- Европейски оперативни програми и международни програми;
- Национални програми като: кампания „За чиста околна среда“ на ПУДООС, програми на Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (ЦОИДУЕМ) и др.;
- Национални програми и проекти на Министерство на образованието и науката;
- Програми на Министерство на младежта и спорта и други.

Собствени приходи – собствените приходи за училищата от община Разград се реализират основно от приходите от наем на недвижими имоти и движими вещи, собствени земеделски земи и гори и реализация на продукция и услуги от практическо обучение. Първостепенните разпоредители с бюджет са делегирали права на директорите на училища да реализират собствени приходи, с които е уреден и начина на отчитането им.

Дарения - даренията (пари и/или дарения в натура) са начин за привличане на външни ресурси за дейности в училищата и детските градини. Даренията в пари следва да се администрат от съответната община и със стойността им да се завишава бюджета на съответното училище. С даренията в натура се модернизира материалната база, набавят се необходимите материали и пособия за нормалното функциониране на образователно – възпитателния процес.

Финансирането на дейността на Центровете за подкрепа за личностно развитие се извършва със средства от държавният бюджет, чрез бюджета на общинска администрация, средства от общински приходи, собствени приходи, дарения и спонсорство от физически и юридически лица. Финансови средства се получават и чрез работа по проекти.

Повечето от услугите, предлагани от общините, са държавно-делегирани. Общината има право да възлага изпълнението на ДДД на лицензирани доставчици след процедура по подбор, разписана в Правилника за прилагане на Закона за социалните услуги.

Общинският съвет има право да допълва финансирането на делегирани от държавата дейности, за сметка на общински приходи от местни данъци и такси и други данъчни и неданъчни приходи. По този начин, общината има възможност да влага средства в усъвършенстването и развитието на образователната система.

Дейности от Стратегията може да се реализират и чрез участие на училищата в заниманията по интереси по Наредбата за приобщаващото образование, със собствени средства на общината, както и с целеви средства от Републиканския бюджет.

VIII. КОМУНИКАЦИОННА ПРОГРАМА

Важно условие за ефективното реализиране на Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград е политиката за предоставянето на информация до обществеността чрез средствата за масово осведомяване.

Реализирането на стратегията ще се съпровожда от различни информационни мероприятия, които ще осигурят нейната публичност, както в процеса на разработване, така и по време на реализация.

Комуникационната програма се основава на следните основни принципи:

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград, 2024 г.

- **Прозрачност** – информиране на обществеността за изпълнението на дейностите по Общинската стратегия;
- **Координация** с други стратегии, програми, планове за развитие, изпълнявани от държавната и местната власт;
- **Позитивност на комуникационните послания** – изграждане на климат на доверие и съпричастие с всички заинтересовани страни, с оглед ефективното изпълнение на Стратегията;
- Широко междуинституционално и междусекторно **партньорство, сътрудничество и екипност** в комуникационния обмен;
- **Достъпност на информацията** – достигане на комуникиращата информация до най-голям брой заинтересовани лица.

Основните целеви групи са: органи и институции на държавната и местната власт; изпълнителни агенции; териториални структури на държавните органи и институции; детски градини и училища, центрове за подкрепа за личностно развитие, неправителствени организации; читалища; спортни клубове; доставчици на социални услуги; приоритетни целеви групи на Общинската стратегия; медии и широката общественост.

Основни комуникационни техники. Комуникационната програма се основава върху няколко основни форми: директна комуникация, комуникация чрез масовите медии, комуникация чрез интернет (сайт на Община Разград) и информационни материали и работа с партньори. Целта е да се привлече общественото внимание към дейностите за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград. Това може да бъде постигнато чрез:

- Информирание на местната общност и всички заинтересовани страни на територията на община Разград за Общинската стратегия;
- Популяризиране на настоящите, подлежащите на реформиране и планираните нови форми за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград;
- Популяризиране на органите и институциите на местно и национално ниво, които са ангажирани с планирането, предоставянето и финансирането на дейности за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Разград;
- Стимулиране ангажираността на всички участници в разработването на стратегията за нейното изпълнение.

IX. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Подкрепата за личностно развитие на децата и учениците трябва да осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им за пълноценното им участие в общността на детската градина и на училището. Тя трябва да се предоставя в съответствие с индивидуалните образователни потребности на всяко дете и на всеки ученик и чрез включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за равнопоставен старт на децата и учениците в социалния живот и пълноценна личностна реализация.

Подкрепата извежда на преден план сътрудничеството и загрижеността между всички участници в процеса на приобщаващото образование, за да се превърнат детската градина и училището в територия с позитивен психоклимат, в среда на взаимно доверие и емоционално благополучие за изява на всяка индивидуалност.

Общинската стратегия за личностно развитие на децата и учениците в община Разград е разработена съгласно националните и европейските приоритети за осигуряване на приобщаващото образование на децата и учениците, отразявайки обективното състояние, традициите и спецификата на всяка институция в системата на предучилищното и училищното образование.

Реализирането на стратегията е продължителен, отговорен, последователен и отворен във времето процес, който следва динамиката на промените. Постигането на целите е възможно с обединяване усилията на всички заинтересовани страни.